

แบบเรียนภาษาไทย

หนังสืออ่านธรรมชาติ เล่ม ๔

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เป็นผู้เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๓๐,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๗๖

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๔๐ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

บัญชีเรื่อง

—*—

ภาคต้น

หน้า

บทที่ ๑	คนเราจะ อยู่ในโลก แต่ ลำพัง ไม่ได้ ...	๑
บทที่ ๒	ชีวิต เป็น ของ คู่ กับ ความ รัก ...	๕
บทที่ ๓	บ้าน กับ ความ รัก และ ความ ปราณี ประหม่อม กัน ระหว่าง คน ใน บ้าน ...	๑๐
บทที่ ๔	บ้าน กับ กิจ อัน เป็น หน้า ที่ ต้อง กะทำ ...	๑๖
บทที่ ๕	กิจ ของ คน อัน เป็น หน้า ที่ ของ เด็ก ต้อง กะทำ ก่อน ...	๒๕
บทที่ ๖	ประณมวัย ...	๓๓
บทที่ ๗	ความรู้ รัก ผิด ชอบ สอน ให้ รู้ รัก รัก ความจริง ...	๔๐
บทที่ ๘	ความรู้ ผิด ชอบ สอน ให้ เกิด ความ ซื่อ ตรง เทียบ ขรรคม ...	๕๐
บทที่ ๙	ความ นัย ดื้อ ...	๕๕
บทที่ ๑๐	ความ นัย ดื้อ คน เอง ...	๖๑

ภาค ๒

หน้า

บทที่ ๑	สัมพันธวงศ์แห่งมนุษย	๖๘
บทที่ ๒	 (ต่อ บท ที่ หนึ่ง) ..	๗๒
บทที่ ๓	กิจ, อัน เป็น ความ ช่วย เหลือ แห่ กัน และ กัน	๗๘
บทที่ ๔	ความ ชื้อ ทรง ใน กิจ การ ทั่วไป	๘๕
บทที่ ๕	เรา เป็น คน เพื่อ มนุษย์ อย่างไร ?	๘๙
บทที่ ๖	เรา เป็น คน สัตว์ ที่ เรา ใช้ แรง อย่างไร ?	๙๔
บทที่ ๗	เรา เป็น คน สัตว์ ที่ เป็น อาหาร และ สัตว์ ที่ เรา เลี้ยง อยู่ กับ เรือน อย่างไร ?	๑๐๑
บทที่ ๘	รัฐบาล หรือ การ ปกครอง บ้าน เมือง	๑๐๗
บทที่ ๙	 (ต่อ บท ที่ ๘)	๑๑๒
บทที่ ๑๐	รักชาติ	๑๑๙
บทที่ ๑๑	ความดี ที่ สบ ล้าง ความชั่ว	๑๒๕
บทที่ ๑๒	ความดี ที่ ไม่ รู้ รัก สัน ศูนย์	๑๓๒
บทที่ ๑๓	เรา เกี่ยว ข้อง กับ จรรมา ชาติ อย่างไร ?	๑๓๙
บทที่ ๑๔	เรา เกี่ยว ข้อง กับ ศาสนา อย่างไร ?	๑๔๕

ภาคต้น

— ๑๖๖ —

บทที่ ๑

คนเราจะ อยู่ ใน โลก แต่ ลำพัง ไม่ได้

๑. เมื่อเรามีวัยเจริญขึ้น จนถึง แก่ เกิด ความ คิด ได้ ว่า

ตัวเรา คือ อะไร โลก ที่ เรา อยู่ นี้ คือ อะไร บางที ก็ เกิด เป็น
ปัญหาขึ้นในใจ ของ เรา เอง ว่า ตัวเรา ก็ เหมือน เป็น ผู้ มี ชีวิต
อยู่ เฉพาะ ของ เรา เอง แต่ ลำพัง ส่วน หนึ่ง แต่ เหตุ โดย เรา จึง
ไม่มี อำนาจ รักษา ชีวิต นี้ ไว้ ได้ แต่ ลำพัง ตัว เรา เอง เรา ไม่ได้ มี
กำเนิด อัน หนึ่ง แน่น อยู่ กับ ก้อน หิน ใน มหาสมุทร อย่าง ฟอง น้ำ หรือ
ไม่ได้ เกิด มา สำหรับ คิด อยู่ กับ แผ่นดิน ที่ เทียว เช่น ต้น ไม้ เลย
เรามี ความ สามารถ จะ คิด อะไร คิด ได้ เรา จะ พา ตัว เรา ให้ เคลื่อน
ไป จาก ที่ อยู่ ไป สู่ ที่ ไหน ๆ ตาม ปรารถนา ก็ สามารถ จะ ทำ ได้
แต่ ถึง ภาระ นี้ ก็ ถ้า เรา ไม่ได้ อาศัย สิ่ง อื่น ๆ ครอบ ตัว เรา
เราก็ จะ ต้ม ตาย เช่น เทียว กับ ฟอง น้ำ อัน ไ้ ทั่ว มา เสีย จาก
ก้อน หิน แล้ว หรือ ต้น ไม้ ที่ ไ้ ถอน ขึ้น เสีย จาก พื้น ดิน แล้ว

จะ ต้อง ถึง แก่ ความ แดก คับ ไม่ได้ มี ความ เจริญ ของ งาน
 ค่อย ไป อีก เหมือน กัน นี่ เป็น เพราะ เหตุ ไหน ?

๒. ความ จริง เป็น ดัง นี้ คือ :— ชีวิต และ ร่าง กาย ที่ เรา
 พากัน เรียก ว่า ตัว เรา นี่ เป็น สิ่ง ที่ ประกอบ ด้วย ของ
 กาย นอก ตัว เรา เป็น ส่วน ๆ มา จาก เจ็ด ประสม กัน เข้า เป็น
 ตัว เรา ธาตุ ที่ อยู่ รอบ ตัว เรา คง ได้ แล่น ผ่าน เข้า ผ่าน ออก
 จาก ตัว เรา เสมอ เป็น นิตย์ เพื่อ บำรุง เลี้ยง ชีวิต ของ เรา ให้ คง
 อยู่ ได้ เนื้อ สัตว์ ย่าง พืช ย่าง โลหธาตุ ย่าง อัน เป็น สิ่ง อื่น ๆ
 ใน โลก กาย นอก ตัว เรา ย่อม เป็น อาหาร เข้า ไป สู่ ร่าง กาย เรา
 วัน ละ หลาย ๆ ครั้ง สำหรับ เป็น เชื้อ ให้ อวัยวะ ของ เรา คง อยู่
 ค่อย ๆ ได้ ตาม ธรรมดา และ โทณ เนื้อ สัตว์ พืช และ โลหธาตุ
 เหล่า นี้ จะ เข้า กัน เป็น ส่วน ๆ เป็น ผืน ผ่า เคี้ยว หุ่น หุ้ม และ
 เหย้า เรือน ที่ อาศัย สำหรับ ห่อ หุ้ม ปก คลุม ตัว เรา ให้ ปราศ จาก
 ความ ทุรน ทุราย ต่าง ๆ อีก

๓. อีก ประการ หนึ่ง ถ้า ไม่ มี มนุษย์ อื่น ๆ ใน โลก ช่วย ระวัง รักษา
 ชีวิต เรา อยู่ แล้ว ตัว เรา ก็ ต้อง ตาย เหมือน กัน ถ้า เรา เกิด มา
 ใน โลก นี้ แค่ว่า พัง คน เคี้ยว เมื่อ ยัง เป็น เด็ก อยู่ ไม่ มี ความ รู้
 ที่ จะ เลี้ยง และ ระวัง ตัว เอง ได้ จะ ได้ อาหาร ที่ ไหน กัน ? จะ
 จะ ได้ เสื้อผ้า ที่ ไหน หุ่น หุ้ม ? จะ ได้ ที่ อยู่ ที่ ไหน อาศัย ได้ เป็น ที่

ร่วมเย็น ? และ จะ ใ้ ใคร เป็น ผู้ ระวัง ไม่ ให้ ล้ม หรือ โทษ อะไร
 ก่อ อะไร คุ้ม คุ้ม แรก แรก หัก หรือ ตก บ่อ ตก เหว ภายใน ทัน ที ?
 ตัว เรา บ่ม คุ้ม อาศัย ผู้ อื่น ใน เครื่อง บริโภค เครื่อง ใช้ สบาย และ
 ความ ระวัง เหล่า นี้ ก่อน เป็น อรรถ หมาย แล้ว เมื่อ ค่อย เจริญ ขึ้น
 หัก ทำ อะไร ๆ ให้ แก่ ตัว เอง ได้ ก็ ต้อง อาศัย ผู้ อื่น เป็น ธุระ สอน
 ถ้า ไม่มี ใคร สอน แล้ว ขึ้น แต่ จะ พุค ก็ ไม่ เป็น อะไร ๆ ทุก
 อย่าง ที่ เรา ต้อง ใช้ และ บริโภค เข้า ปลา อาหาร ก็ ติ เลี้ยง ฆ่า
 เครื่อง ประดับ ภาย ก็ ติ เลี้ยง ฆ่า อื่น เป็น ที่ สำหรับ อยู่ อาศัย ก็ ติ
 หนึ่ง สิบ สำหรับ อื่น เป็น เครื่อง บำรุง ความรู้ และ สติปัญญา ก็ ติ
 ล้วน แต่ เป็น สิ่ง ที่ ผู้ อื่น ได้ ลง แรง คิด ลง แรง ทำ ขึ้น แล้ว ทั้ง สิ้น
 เรา จึง ใ้ อาศัย คุ้ม มา ถึง ผู้ ใหญ่ ที่ จัก ทำ สิ่ง เหล่า นี้ ให้ แก่ เรา
 เมื่อ ยัง เป็น เด็ก ๆ เหมือน เรา อยู่ ใ้ อาศัย ผู้ ใหญ่ คุ้ม ๆ ขึ้น
 ไป จัก ทำ จัก ทำ ไว้ ให้ เป็น ทอด ๆ เหมือน กัน ไม่มี ฝัก ฝัก อะไร กับ
 ตัว เรา ใน บัณฑิต นี้ เลย

๔. นี้ แผล เห็น ได้ ว่า ใคร ๆ ที่ เกิด มา ใน โลก นี้ ใน การ
 ที่ จะ เลี้ยง ชีวิต ของ ตน ให้ เจริญ ก็ ติ หรือ เพียง หา ความ สุข
 ใ้ ตน ก็ ติ บ่ม คุ้ม อาศัย ผู้ อื่น ที่ เกิด มา คุ้ม กัน เป็น ถ้า ถึง
 ต้อง อาศัย ทั้ง ผู้ ที่ ได้ เกิด มา ก่อน ผู้ ที่ เกิด ใน สมัย เดียว กัน และ
 ผู้ ที่ เกิด ภาย หลัง ไม่ ว่า ชาติ เดียว กัน หรือ ต่าง ชาติ ต่าง ภาษา

ต่างบ้าน ต่าง เมือง กันทั่วโลก คนใน ประเทศนี้ ก็ได้ อาศัย
กำลัง และปัญญา ของ คนใน ประเทศนั้น ในการ คิด ทำ เครื่อง
ใช้ สอด หุ่น ห่ม เป็น เครื่อง ขำขัน ความ สุข ต่าง ๆ คนใน ประเทศ
นั้น ก็ได้ อาศัย แรง และ ความ คิด ของ คนในประเทศนี้ ในการ
ปลูก เพาะ เครื่อง ขมิ้น ไก่ และ หวาน กล้วยาหาร ต่าง ๆ ประเทศ
ทั้งหลาย ย่อม มี สัน ค้ำ ต่าง กัน แลกล่ เปลี่ยน กัน อยู่ ทั้งนี้ จึง
บังเกิด เป็น ครอบ ครอบ ใหญ่ แห่ง มนุษย์ โลก นี้ มีความ เกี่ยว พัน
อาศัย ซึ่ง กัน และ กัน ทั่วไป เป็น เป็น กัน

๕. แต่ เหตุใด เรา คนทั่วโลก จึง ต้อง คิด เพื่อ แ่ถึง กัน
และ กัน? อุดมศักดิ์ แรง คิด และ ลงแรง ทำ ประโยชน์ ต่าง ๆ
ไม่ สำหรับ แ่ตัวเอง เท่านั้น สำหรับ คน อื่น ด้วย ทั่วโลก ทั้งนี้
ตอบ ได้ ง่าย ๆ ว่า มี เครื่อง เกี่ยว พัน กัน แ่กัน คน วัคตริง มนุษย์
ทั้งหลาย อยู่ มี ให้ มนุษย์ ทั้งหลาย ต่าง คน ต่าง ถึง อยู่ แ่ลำพัง
ได้ ทั้ง กล่าว มา แล้ว ข้าง ต้น เครื่อง เกี่ยว พัน เหล่า นี้ เรียกว่า
“ความรู้สึก” ต่าง ๆ ข้าง เรียกว่า “กิจอันเป็นหน้าที่
ที่มนุษย์ต้องกระทำ” ข้าง เรา ควร จะ พิจารณา ให้ เห็น ถ่อง
แท้ ว่า เหล่า นี้ คือ อะไร และ ควร ถึง กัน ด้วย ความ รู้ สึก ต่าง ๆ
ก่อน เพราะ เป็น เครื่อง เกี่ยว พัน กัน แ่แข็งแรง กว่า อื่น ๆ ตาม

คำถาม (๑) เมื่อ เรามี อายุ เจริญ ขึ้น เรา เกิด ความ คิด

ไปแล้ว จะมีปัญหาอะไร เกิดขึ้นในใจของเรา? (๒) อะไร
บ้าง อัน อยู่ภายนอก ตัวเรา ที่มาประกอบกันเข้าเป็น "ตัวเรา?"
(๓) เมื่อเรายังเป็น เด็กเล็กๆ อยู่ เราได้เครื่องขำ
รักยาชีวิต มาแต่ไหน? เมื่อเราโตขึ้น จะ หัก เลี่ยง ตัวเอง ได้
เรายัง ต้อง อาศัยผู้อื่น อย่างไร? (๔) มนุษย์ในโลก อัน เป็น
ครอบครัวใหญ่ นี้ มีเครื่อง เกี้ยว พัน กัน อย่างไร?

บทที่ ๒

ชีวิต เป็น ของ คู่ กับ ความรัก

"อันชนกชนนีนี้นรักเจ้า" เทียบเท่าชีวิตว่าได้"

พระราชพิธีพนัธิเคนหา รัชกาลที่ ๒

๑. เวลาที่เรา ออก จาก ครรภ์มารดา ได้ลืม ตา ดูโลก
ที่เรา เกิด มา เป็น ครั้ง แรก นั้น เรา ตระลึก ได้ ไม้ ว่า เรา
ได้ เห็น อะไร ก่อน และได้ คิด ถึง อะไร ก่อน แต่ถึง กระไร ก็
โลก คง เป็น ที่น่า เพลิดเพลิด แก่เรา เป็น แม่ นม นั้น เพราะ ใคร ๆ
ที่ ย้าย หน้า มา ดู เรา ก็ ล้วน แต่ แสดง ความ ยิ้ม แยม แ่ม ใส
เราได้ รู้ สึก ความ ชอบ อยู่ อยู่ ใน วง แขน ของ มารดา อัน เป็น เครื่อง
ข้อง กัน ความ สะทก สะเท็น ภายนอก ได้ ห่มก เรา ได้ ยืน แต่ เลี่ยง
อัน ชอบ หวาน ปลอญ โยน ขี้ ขวน เข้า หยอก ให้ เรา มี ความ

วันเร่ถึงบ้านเกิดใจ เมื่อเราตัวก็มีผู้ให้ห้ำหั่นกัน เมื่อเรา
 หาวนอนก็มีผู้วางเราลงบนฟูกเพราะเมาะหมอนอันอ่อนนุ่ม แล้ว
 เขาก็ล่อให้เราฟัง เราหลับแล้วก็ยังมีผู้เฝ้าห้องเฝ้า
 เพื่อจะมีให้วันรุ่งและแมลงวันรบกวนเรา และเพื่อจะให้
 เราหลับสนิทไม่หวั่นกลัวหรือสะกิดคันตกใจ

๒. เมื่อเราค่อยเจริญขึ้นก็มีผู้อุ้มชูพาเราออกชมโลก
 กว้างขวางออกไปอีก เราได้เห็นเรือกสวนไร่นาไม้ต้นไม้อัน
 ใหญ่หน้อยโยกแกว่งไปมาเมื่อเวลาต้องลมว่าเพยพัด ได้เห็น
 ก้อนเมฆอันใหญ่หน้อยลอยล่องอยู่ในอากาศอันซึ่งทอดไม้สี
 ต่าง ๆ เหลืองบ้าง แดงบ้าง ม่วงบ้าง ล้วนมีกลิ่นรสอันแรงใจ
 บ้างก็ขมบ้าง บ้างก็ฝืดเคืองกลืนยาก บ้างก็ยิ่งหอมยิ่ง
 รูปสัณฐานต่าง ๆ กัน ชูก้านไสวอยู่ตามพุ่มไม้อันเขียวชะอุ่ม
 กลุ่มกันที่กิ่งตรงขึ้นมาจากพื้นแผ่นดิน บางทีเราก็เคยมี
 เล็ก ๆ ของเรากัดด้วยความดีใจ เมื่อเวลาเห็นนกใดบินไป
 มา ความดีใจ หรือเมื่อเวลาเห็นผีเสื้อและแมลงยอบินว่อน
 อยู่ตามดอกไม้ต่าง ๆ กุดกลิ่นน้ำเกสรเป็นอาหาร เราคงนึก
 ในใจอันอ่อนของเราว่า “โลกที่เราอยู่นี้ช่างน่าชมแท้ ๆ”

๓. บางทีถ้าเราเกิดในถิ่นฐานบ้านเมืองที่มีผู้คนคึกคัก
 เราจะได้แลเห็นถนนอันกว้างขวางเต็มไปด้วยรถม้าและ

คนเคียวทาง คัมป์ กังก่อน จะยังไม่ได้เห็นความงามของเรือกสวน
ไร่ นาถก และ ต้นไม้ทั้ง พรรณนา มาแล้ว เรา จะมีความพิศวง
ใน ความเคลื่อนไหว ของ รถม้า และ ผู้คน เหล่านี้ ในเวลา
ที่ผ่าน หน้าเราไป และ จะทำให้เรานึกในใจ ของเรา ว่า
“โลกที่เรา มา อยู่ นี้ น่าพิศวง จริง ๆ”

๔. ถึงเราจะเกิดในที่ใกล้ เรือกสวน ไร่ นาถก ก็ หรือใกล้
ถนนในย่าน เมือง อันหนาแน่นไป ด้วย ผู้คน ก็ดี แม้เรามี ความ
คิดไว้ เรา คงคิด ว่า “โลกนี้ถึง มาตรา เป็นโลกที่น่าชม
และ น่าพิศวงเพียงใด ก็ไม่ใช่ที่ที่ เรา จะ อยู่ คน เคียวได้ อัน
งัดไม่รู้ เทียบมา อย่าง เรา เช่นนี้ ถ้า แม้ ปลดข้อไว้ คน เคียวใน
โลก เราจะมี อันตราย อย่างไร บ้าง ?” ึง คิดดู ที่ หรือ ว่า
จะมี อันตราย อย่างไร บ้าง

๕. ระบอได้ ทราบ ว่าจะมี อันตราย อย่างไร หญิง ร้าย
คนหนึ่ง มีบุตร แต่ไม่มีความ อุตสาหะที่จะ เลี้ยงไว้ เพราะต้อง
ไป เทียบรับจ้าง เขาหา เลี้ยงชีพ ทุกวัน ทั้ง เป็น คน ชั่วร้าย
ปราศจาก ความ กรุณา ทารก ด้วย ครั้น ถึง เวลา กลาง คืน จึง
นำบุตรไปทิ้งไว้ ได้ ต้นไม้ ในที่ รก แห่งหนึ่ง เขาไปไม่ ห่อ หุ้ม
ตัวไว้ พอ มีค แล้ว ก็เกิด กลับ มาบ้าน เสียง ทารก ที่ ร้อง
ตาม มา เข้า หูนี้ จะทำให้ ใจ ของ หญิง ร้าย คน นี้ อ่อนลง

ยังเกิด ความเวทนาใน ทารก ข้าง ก็ เปล่า กลับ ทำให้ สาว เพ้า
ก้าว เกิด หิ มา เสีย เร็ว เข้า อีก

๖. ต่อ มา อีก สอง สาม วัน ชาย ผู้หนึ่ง กลับ จาก ทำงาน
เวลาเย็น เมื่อเดิน ผ่าน มา ทาง นี้ แล เห็น อะไร นอน
อยู่ ใต้ พุ่มไม้ ใน ทุ่ง รก มีความ พิศวง จึง แวะ เข้า ไป ดู
ก็ แล เห็น ว่า เป็น เด็ก ทารก นอน ตาย แข็ง ซื่อ อยู่ ชาย ผู้ นั้น ก็
ปลง ใจ จึง แทะ ใจ ว่า “ พุทโธ ! เด็ก เขียว เด็ก เกิด มา
มี กรรม พ่อ แม่ ไม่ รัก จึง เข้า มา ถึง ไว้ ให้ ตาย เสีย ทั้ง นี้
ถึง จะ ยาก ให้ ไม่ มี ะ หิน เพียงไร เกิด มา เป็น ลูก แล้ว
จำ เป็น ต้อง รัก ต้อง เลี้ยง มี มัน ข้าง ไม่ มีความ รัก ความ เวทนา
ข้าง เลย ” เรา ท่าน ทั้ง หลาย ก็ เหมือน กัน ไม่ว่า ใคร ๆ หมด
ถ้า เกิด มา ไม่ มี ใคร รัก ใคร เลี้ยง เรา ก็ จะ ต้อง ตาย เสีย ทั้ง แด่ เล็ก
เช่น เดียว กัน

๗. คน ที่ แข็ง แรง สามารถ ทำ การหนัก ใน โลก นี้ ได้ หรือ
คนฉลาด ที่ มีความรู้ ความสามารถ เป็น ผู้ แนะนำ สั่งสอน และ
ปกครอง ผู้ คน ได้ ก็ ล้วน แต่ เคย เป็น ทารก อัน เขา ตัว ไม่ รอค
มา ถึง นี้ แล้ว ทั้ง สิ้น กวบ เหตุ ที่ ได้ อด ภัย ความ ปกครอง ของ
มารดา จึง ได้ เจริญ ขึ้น เป็น คน กล้า แข็ง อยู่ ใน โลก นี้ ถ้า ไม่
เช่น นั้น ชีวิต ก็ คง ออก จาก ร่วง เสีย ทั้ง แด่ เล็ก ๆ แล้ว เหมือน กัน

ชีวิตเป็นของคู่กับความรัก

๘๘

๘. มารดาที่ไม่มี ความรักบุตร เลยนั่น ต้อง นับว่า เป็นหญิง ไร้จิต และ ย่อมเป็น คนผิด ขรรคมตาอยู่เอง ใน ร้อย คน พัน คน จะมีอยู่แค่ สัก คนเดียว เท่านั้น นอกนั้นใคร ๆ ก็ต้อง รักบุตร แม้แต่สัตว์เคี้ยวรูลานที่โตขึ้นไม่รู้ รักกัน ก็ยัง มีความรัก ลูก เหมือนกัน เมื่อ ยัง เล็ก ๆ อยู่ก็ สู้สุดส่าห์ เลี้ยง และ หวง แห่น มิให้ใคร ทำอันตรายได้ การที่มีชีวิต อยู่ในโลกนี้กับการ มีความรักเป็นของ คู่กัน ถ้ามีชีวิต ก็ต้องมี ความรัก ไม่เฉพาะแต่ใน คน ของ คนเอง ใน คนอื่น ๆ ที่เห็น ญาติมิตร ด้วยทั่วไป ต่อจากชีวิตเมื่อใดแล้ว ความรัก จึง จะ ขาดไป ด้วย ทั้งนี้ เป็น กฎ สำคัญ ของ ขรรคมตา และ เป็น กฎ อัน น่า ถู ความ ประพฤติ ความ ระวัง

คำถาม (๑) เมื่อเราเกิดใหม่ ๆ ทำไมจึงเห็น ว่า โลกนี้ น่า อยู่ และ น่า เพลิบใจ? (๒) คนเกิดในที่ใดจึง จะ เห็น ว่า โลก เป็น ที่ น่า ชุม? (๓) คนเกิดในที่ใดจึง จะ เห็น ว่า โลก เป็น ที่ ประหลาด? (๔) ประหลาด ก็ ดี หรือ น่า ชุม ก็ ดี ถ้ามีแต่เรา คนเดียว จะเป็น อย่างไร ข้าง? ทำไม? (๕) หญิง ร้าย ใน เรื่อง นั้น ทำ อะไร แก่ บุตร? (๖) ชาย ที่ มา พบ ศพ ทารก เข้า ได้ นึก ใน ใจ ว่า อะไร? เรื่องนี้ แสดง ให้ เห็น อะไร?

(๗) คนที่มีร่างกาย แข็งแรง หรือคนที่เห็นใหญ่มีอำนาจ
 มากนั้น ได้แข็งแรง และมีอำนาจมากมาแต่เมื่อไร? เมื่อ
 เล็กๆ เป็นอย่างไร? (๘) พ่อแม่ที่ไม่รักบุตรนี้ว่าอะไร?
 และทำไมจึงว่าผิดธรรมดา?

บทที่ ๓

บ้าน กับ ความ รัก

และ ความ ปราณี ประนอม กัน ระหว่าง คน ใน บ้าน

“ว่าจากเรือนเหมือนหนึ่งนกที่จากรัง อยู่ข้าง
 หลังกี่จะแลชะเง้ออยู่”

จาก พระ ธัมม พระ สุนทรโฆส (ภู่) เป็นผู้แต่ง

๑. ถ้าเราเกิด มา และ อยู่ ที่ไหน มา แต่ เล็กๆ เรา ก็ เรียก
 ที่ นั้น ว่า บ้าน บิดา มารดา พี่น้อง ช่างหลาย ที่ อยู่ ใน บ้าน
 เกียวกัน ย่อม มี ชุม เป็น ชุม หมู่ สำหรับ เป็น ตัว อย่าง นำ ให้
 เรา ได้ ฝึก วิชา ขว้าง ขอบ ไป ตาม กัน , ความ รัก ความ รู้ สึก และ
 อริยาบถ ของ เรา ย่อม เกิด เป็น รูป ขึ้น ใน สันดาน จากบ้าน ก่อน
 และ จะ คง เป็น รูป ติด ตัว เรา ไป จน ตลอด ชีวิต เวลา ที่ เรา เป็น
 เด็ก อยู่ ที่ บ้าน จึง เป็น เวลา สำคัญ ที่ สุด เพราะ ถ้า ถ้า ก็ คิด ตลอด

บ้าน กับ ความรัก ถิ่น ระหว่าง คนในบ้าน

๑๑

ชีวิต ถ้า ชั่ว ก็ชั่ว คิด ทั่ว ทั่ว ชั่ว ชีวิต เหมือน ถิ่น ตรง กับ คำ
โบราณ ที่ ท่าน ว่า ไว้ ว่า “เคย ทั่ว ทั่ว ทาย” หรือ ตรง กับ
โคลง สุภาสิด ใน วิจารณ์ ปี ๑๑๒ ว่า

สถิต เหล็ก เกิด แท้ เนื้อ

ใน เหล็ก

ย่อม ถัด เหล็ก ใหญ่ เล็ก

ย่อม ใต้

ที่ ชั่ว ที่ ใหญ่ เบ็ก

เรา ประทอบ นี น้า

หาก เกิด แท้ เรา ใต้

เร่ง รู้ ใจ

๒. นาม ศัพท์ ว่า “บ้าน” นี เป็น คำ ที่มี ใจ ความ

รัก รัก ใจ อยู่ เอง ชื่น ชื่น ว่า บ้าน แล้ว ที่ ไหน จะ มา เป็น สุข
กว่า ไม่มี โบราณ ท่าน ย่อม ว่า ไว้ ว่า “ลง จาก บ้าน ไกล สาม

ชั้น แล้ว ก็ หา ความ สุข ยาก” ถ้า เรา ออก ไป ที่ ไหน จะ เห็น

คน ผ่าน ไป มา ส่วน แท้ เป็น คน ชื่น ทั้ง สิ้น เขา จะ ยิ้ม แขน

แจ่มใส กับ เรา ก็ เยล้า เขา ไม่ ต้อง การ จะ ทราบ ว่า เรา คือ ใคร

อยู่ ที่ ไหน และมี ชะระ จะ ไป แหง่ ไค เพราะ ฉะนั้น ถ้า จะ ปล่อย

เด็ก ออก ไป กลาง ถนน เด็ก จะ รู้ สึก ความ ว่า เหว่ มาก กว่า

ถูก ทั้ง ไว้ คน เทียว ใน บ้าน ส่วน บ้าน นี พอ เรา ย่าง เข้า มา

ถึง ประตุ ความ รู้ สึก แปร ถัด ก็ หาย ไป หมก สิ้น กับ จะมี

ผู้ คอย ทัก ทาย ว่า เรา ไป ไหน มา หิว หรือ ยัง และ บาง ที่ จะ

มี เครื่อง ขวัญ โลก ถึง คอย เรา อยู่ แล้ว ด้วย ใน เวลา ที่ เรา ไม่

อยู่ก็จะมีผู้เห็น ห่วงว่าเมื่อไรจะกลับ เมื่อกลับแล้วก็รู้สึก
ว่าถ้ามาอยู่ในหมู่ญาติและ คนกันเอง ที่ล้วนแต่มีความรัก
ใคร่เมตตา กรุณาเรา ไม่มี ความว่าเหลวไหล หนักเกินไป

๓. เป็นธรรมภา ทั้งกล่าวมาแล้ว ว่ามารดาจะ
ต้อง รักบุตร และ ก็เป็น ธรรมภา เหมือนกัน ที่ญาติพี่น้อง
จะ ต้อง รักกัน ยิ่ง อยู่ ร่วม บ้าน กัน จะ ยิ่ง รักกัน มาก ขึ้น เพราะ
เคย กิน ร่วม กัน นอน ร่วม กัน ได้ อด คับ ร่ม ไม่ ขาด อด กัน
เที่ยว กัน ถ้า คน หนึ่ง สบาย คน อื่น ๆ ก็ พากัน พลอย สบาย
ใจ ด้วย ถ้า คน ใด ขี้บ่น คน อื่น ๆ ก็ พากัน เศร้า โศก สลด
ใจ ด้วย การ ร่วม ทุกข์ ร่วม สุข ฉะนั้น จะ ทำให้ รัก ไม่ มี สิ่ง ใด
เปรียบ ทุก วัน ที่ ถึง ใคร ๆ จะ อยู่ คน ใด ก็ ได้ ไม่ สุข คน ใด
ก็ เพราะ ความ สุข ของ เรา ย่อม เกิด ขึ้น จาก ความ สุข ของ
ผู้อื่น เป็น ประมาณ การ พก ไปด้วย กัน เล่น ไปด้วย กัน สนุก
ไปด้วย กัน เรียน ไปด้วย กัน อยู่ ไปด้วย กัน ไป เที่ยว ไปด้วย กัน ล้วน
เป็น เครื่อง ส่อ ให้ เกิด ความ สุขใจ สำราญใจ ทั้ง สิ้น เรา มัก จะ
ได้ยิน เด็ก เล็ก ๆ ที่ ไม่ ค่อย มี เพื่อน เล่น ชวน เด็ก อื่น ๆ ว่า
ทั้งนี้ “มา เล่น กับ ฉัน เอะ” “มา พก กัน เอะ” “มา
นั่ง ข้าง ฉัน เอะ” นี้ ก็ เป็น อุทาหรณ์ ให้ เห็น ได้ ว่า ความ สุข
ของ ญาติ พี่น้อง เป็น สิ่ง ประารถ ไม่ ว่า เด็ก หรือ ผู้ ใหญ่ ทั้ง ไป หมก

๔. บ้านก็มี ความ ชั่ว เข้า มา สิ่ง สู้ ซึ่ง ทำให้ ความ รัก ความ ปราณี ประหม่อม กลายเป็น ความ ขมขื่น ลมเดียว ไป ตื่น บ้าน ที่ ปัก คอ ตุ่ม ด้วย คันไม้ เป็น ที่ ร่มเย็น มี นก เกาะ พุด กัน และ บ่อน อาหาร กัน อยู่ ตาม หิ้ง คาน หรือ ตาม คันไม้ น่า จะเป็น บ้าน อัน สุขสำราญ สำหรับ เด็ก เล็ก ๆ แต่ หาก มี ความ ชั่ว ที่ เรียก ว่า “ความ ทรหี่ คน” คือ ความ ไม่ เอื้อ เพื่อ คอ ตนเอง และไม่ เอื้อ เพื่อ คอ ผู้อื่น เข้า มา เป็น เจ้า เรือน อยู่ แล้ว แยก เหล่า แยก กอ กัน ออก เป็น ความ ชั่ว ต่าง ๆ ความ สุข สำราญ ขึ้น ขาดใจ จึง หาย ไป หหมด

๕. ความ ชั่ว เหล่า นี้ มี “ความ เกียจคร้าน” เป็น ต้น ทำให้ เกิด นอน คื่น สาย ไม่ ยาก ทำ งาน ไม่ ยาก เล่า เรือน กิน แล้ว ก็ ออก เทียบ เดล ไถล หรือ นั่ง ศาว ทวอก ๆ ขี้ คามารคา จะ ใช้ ก็มี ความ เกียจคร้าน คอย หลบ ๆ หลีก ๆ มี อร่า แท้ว ก็ แต่ จะ ชัก คน นั้น เล่น ชัก คน นี้ เล่น ทำให้ เสีย งาน เสีย การ ต่าง ๆ

๖. ถ้า เป็น เช่น นั้น แล้ว อีก ไม่ ช้า ก็ คง มี ความ ชั่ว อื่น ๆ แทรก เข้า มา อีก เช่น โทโส ร้าย ไม่ ซื่อตรง เป็น พาล เกวรา ฯลฯ จะ ทำให้ เกิด ๆ เกิด ทะเถาะ วิวาท กัน ว่า ไป พี่ รัง แก้น้อง น้อง ไม่ ถ้วน พี่ พี่ ทุย คีน้อง น้อง ร้อง ให้ มารคา ที่ ไม่ สามารถ

จะต่อสู้ความชั่วเหล่านี้ได้ ก็ต้องปล่อยใจให้ตัวอื่น ทุกที ประเดี๋ยว
 บุตร คนไหน มาฟ้อง ประเดี๋ยวบุตร คนไหน มาฟ้อง ชำระ ก็
 ไม่ได้ ความถามก็ไม่รับ ค้าง คม ค้าง หัก พกไม่จริง จนชำนาญ
 เลย เห็น ตัว อย่าง กัน ต่อๆ ไป จนบ้านเรือนเกิด บุ่งใหญ่เห็น
 ความ ชม ชื่น และ ผสม เลี้ยว บึง นึก

๗. ความ ชั่ว ชื่น ร้าย เหล่านี้ มัก เกิด ขึ้น ด้วย ความ
 ตระหนี่ คน เป็น มูล เมื่อ จาก ความ เชื้อ เพื่อ ต่อ ผู้อื่น และ
 จาก ความ เชื้อ เพื่อ ต่อ คน เอง คือ ปล่อยใจ ตัว ชั่ว ก็ได้ ชื่อ ว่า
 มีความ ตระหนี่ คน เพราะ ไม่ แสขเพื่อ ต่อ คน ความ ชั่ว ทั้ง หลาย
 ที่ กล่าว มา แล้ว เช่น ความ เกียจคร้าน โต ไร่ ร้าย ไม่ ชื้อ ตรง
 เป็น พาล เกว และ ความ ชั่ว อื่น ๆ อีก เช่น ความ มัก ได้
 ความ ระกละ ใน การ กิน อยู่ ความ ก่อ กัง ไม่ ทำ ตาม ถ้อย คำ
 ผู้ ใหญ่ และ ความ พยายาม คือ คอบ แทน ความ ชั่ว ด้วย
 ความ ชั่ว ความ ผิด ด้วย ความ ผิด เป็น การ ทวี ความ ชั่ว
 ความ ผิด ให้ มาก ขึ้น ฯลฯ บ่ม เป็น ผล แห่ง ความ ตระหนี่ คน
 ทั้ง สิ้น และ ถ้า มี อยู่ ใน แก้ว คนใด ก็ อาจ ไต่ ไต่ ตัก เท็ก
 คน อื่น ๆ บรรดา ที่ อยู่ ใกล้ เคียง กัน ได้ กุญ ไรศ ที่ ตัก กัน เหมื่อน
 กัน ใน บ้าน เดียว ถ้า มี คน โต ไร่ ร้าย อยู่ คน หนึ่ง ก็ อาจ ทำ
 ให้ คน ทั้ง บ้าน โต ไร่ ร้าย ไป ด้วย หอมก ไซ้ แค่นี้ เท่านั้น ความ

ชั่วเหล่านี้นี่ เมื่อ เกิด มี ขึ้น แล้ว ยัง ถูก สาม โทษ ขึ้น ได้ ทุก ที่
เมื่อ เกิด โทษ ขึ้น เป็น ผู้ โทษ ความ ชั่ว ที่มี อยู่ ใน คน จะ โทษ ตาม
ตัว ขึ้น ด้วย และ จะ กิน นิสสัย ไ้ คอ จน กร่อน (คือ ทำให้
นิสสัย ไ้ คอ ไม่ ที่ ๆ สนิม กิน เหล็ก หรือ ตัว คนอื่น ที่ กิน ได้
ทอดไม่ ถึง แต่ ยัง คง อยู่ ให้ กร่อน เสีย ไป หมก ด้วย เหม็น กัน)

๔. ถ้า เช่น นั้น เรา ควร พยายาม ขจัด ความ ชั่ว อัน
ใหญ่ คือ ความ กระหืด คน ซึ่ง เป็น ต้น ราก ทำให้ เกิด ความ
ชั่วอื่น ๆ เสีย คือ เรา ควร จะ เชื้อ เผื่อ คอ กัน และ กัน และ
เชื้อ เผื่อ คอ ตัว เรา เอง ด้วย อย่าง ยอม ให้ ตัว เรา รับ เอา ความ
ชั่ว เหล่า นี้ เข้า มา รักษา ไว้ ใน ร่าง กาย หรือ ใน บ้าน เรือน
เรา ที่ อยู่ ได้ คั้น ไม่ ขึ้น ร่มเย็น มี นก เกาะ ไผ่ ผิน ขน ไป มา ส่ง
เสียง พุก กัน และ บ่อน อาหาร กัน เป็น ที่ น่า เพศิก เพศิน จะ ไ้
เป็น ที่ อยู่ สุข สบาย มี ความ รัก เข้า มา ถึง สู่ อยู่ เป็น เจ้า เรือน
ทำให้ ยัง เกิด ความ สว่างไสว ขึ้น ขาน ท้า หน้า

คำถาม (๑) บ้าน คือ อะไร ? ใคร เป็น ชุมหมุ่ แรก ที่
เกิด ไ้ พบ กัน ? (๒) เหตุใด จึง ว่า ถ้า ปลด ปล่อย ได้ คน เกี่ยว
ตาม ถนน เกิด จะ ว่า เหว้มาก กว่า ถูก ปลด ปล่อย ได้ คน เกี่ยว ใน
บ้าน ? (๓) ใน ครอบครัว เกี่ยว กัน ถ้า คน หนึ่ง บ่วย ทำ ไม่
คน อื่น ๆ พลอย เสรว่า โศก ด้วย ? ความ สุข ใน บ้าน เกิด ขึ้น

จากอะไร? (๔) ข้างที่อะไร เข้าถึง อยู่ในบ้าน (๕) ใต้
 ออก ชื่อ ความชั่ว ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้าน (๖) ความมัก
 ใจนี้ อยากได้ อะไร บ้าง? และ อยากเสีย อะไร บ้างไหม?
 (๗) ความ พยาบาท ทำให้ ความ ชั่ว และ ความ ผิด มากขึ้น
 อย่างไร? ทำไม ความชั่ว เหล่านี้ จึง เหมือน กับ ใช้ ที่ ติด กัน ใต้?
 และ ถ้า ปลดปล่อยไว้ จะเป็น อย่างไร ใต้ อีก? (๘) ควร จะ ให้
 อะไร เข้า มา ถึง สู่ อยู่ในบ้าน แทน ความ ชั่ว เหล่านี้

บทที่ ๔

บ้าน กับ กิจ อัน เป็น หน้า ที่ ของ กระทำ

๑. ความรัก อย่างเดียว ก็ ไม่อาจ ทำให้ บ้าน เรือน เรียบ
 ร้อย คลอดได้ จำเป็น ที่ ผู้ อยู่ในบ้าน จะ ต้อง กอบกิจ ชูระ อัน เป็น
 หน้า ที่ จำเป็น ต้อง ทำ ด้วย เหมือน กัน บ้าน เรือน จึง จะ เรียบ
 ร้อย เป็น ปกติ กิจ ชูระ นี้ ต้อง ทำ เพราะ เหตุ ว่า เป็น หน้า ที่
 ของ เรา อัน หนึ่ง และ เป็น ของ ลูก ควร ทำ ด้วย ถ้า ไม่ ทำ ก็
 ผิด ถึง เรา จะ ชอบ หรือ ไม่ ชอบ อยาก ทำ หรือ ไม่ อยาก ทำ
 ก็ ที่ ก็ ต้อง ทำ อยู่ เอง เมื่อ เกิด มี ยศ ภาว ภาว ภาว ภาว
 ใหญ่ สำหรับ หา อะไร ๆ ให้ ทุก อย่าง ไม่ ต้อง อหาวร ร้อนใจ

บ้าน กัม กิร อัน กัม กิร นอน อาหาร กัม กิร ถึง ปาก ทุก วัน เลื่อ
ผ้า กัม กิร ห่ม ฯลฯ เท็ก มัก จะ หลง เข้าใจ เสีย ว่า ของ เหล่า
นี้ มี มา เอง หา ได้ คิด ถึง ว่า ยศ มา รดา หรือ ผู้ ใหญ่ ของ หา
ต้อง ทำ มา ให้ ไม่

๒. เท็ก ชาย หก ขวบ คน หนึ่ง เคย บอก ตัว ว่า “ฉัน โต
แล้ว ฉัน ทำ อะไร ๆ ของ ฉัน เอง ก็ ได้ ฉัน ไม่ ต้อง ให้ ใคร
มา หุง ผ้า และ สวม เสื้อ ให้ ฉัน เหมือน อย่าง เท็ก แคง ๆ ฉัน
ก็ เข้า กิร เอง ก็ ได้” ว่า แล้ว ก็ ตก เข้า ใน หม้อ ใส่ ซาม มา หึง
วัย ประทาน เมื่อ ก็ บอก ว่า ตัว เป็น คน เก่ง ทำ อะไร ทำ ได้

๓. พี่ ชาย ใหญ่ จึง ตาม ว่า “ถ้า ต่าง ว่า น้อง ไม่ มี ผ้า
จะ หุง ไม่ มี เสื้อ จะ สวม ไม่ มี เข้า ใน หม้อ จะ ตก น้อง
จะ ทำ อย่างไร ?” น้อง ตอบ ว่า “ฉัน ก็ ไป ซื้ เข้า ที่ ร้าน
ตาม ตลาด” พี่ ชาย ตาม ว่า “ก็ จะ เอา เงิน ที่ ไหน ไป ซื้ ?”
น้อง ตอบ ว่า “ฉัน ก็ ขอ ยศ หรือ มา รดา นั้น ซิ” ตรง นี้
พี่ ชาย ใหญ่ จึง อธิบาย ว่า “นั่น เป็น ไฉน เห็น หรือ ไม่ เล่า ว่า
น้อง ยัง เลี้ยง ตัว ของ น้อง เอง ไม่ ได้ ? ถ้า ยศ หรือ มา รดา ไม่
ให้ เข้า กิร ไม่ ได้ เสื้อ ผ้า หรือ ไม่ ได้ เงิน น้อง ก็ จะ ไม่ มี อะไร
กิน และ จะ ไม่ มี อะไร หุง ค่ะ” น้อง ตาม อีก ว่า “ใคร ให้ เงิน

บิณฑาเล่า?” พี่ตอบว่า “บิณฑาไปทำการ วันยังค่ำ จึงได้
เงินมาเลี้ยง พวกเรา”

๔. พอพูดจากคำลง บิณฑาก็มาถึง พี่งัดลับ หากทำ
งาน แลดูหน้าตา เห็นชอบมาก บุตร คนเล็ก จึง ตรงเข้าไปหา
แล้วถามว่า “บิณฑา ทำไมบิณฑาจึงชอบไปทำงาน ที่ไหนวันยัง
ค่ำๆ? บิณฑาไม่ชอบ อยู่บ้าน ห้างชม ต้นไม้ หรือ ห้าง อำเภอ หนังสือ
พี่เล่น หรือไปเที่ยวเที่ยวเล่นใกล้ๆ กับ ลูก อย่าง วันอาทิตย์
ทุกวันๆ คง จะสบายกว่าเป็นใจกว่า และบิณฑา จะไม่ เห็นชอบ
เหมือน อย่างนี้ ด้วย”

๕. บิณฑา ห้าง ลงบน เก้าอี้ ยาวใน สนามหญ้า บิด บุตร
ห้อย ห้าง วาง บน เก้าอี้ แล้วพูดว่า “ลูกชอบ พ่อ ชอบ อยู่บ้าน
กับ เจ้า ทุกวัน อย่าง วันอาทิตย์ อำเภอ หนังสือ ลูก พี่ ห้าง ค่อย
กันบ้าง ไปเที่ยวเที่ยวตาม ถนน ตาม วัด ข้างๆ บ้าน เวลา เป็นๆ
บ้าง คง สบายใจ เป็นใจ มากกว่า ต้องไปทำงาน ทุกวัน เป็น
แน่ และ คงไม่ เห็นชอบ อย่าง เจ้า ว่า แต่พ่อทำไม่ได้ เพราะมี
อะไร ชอบ บ้าง อยู่ ชอบ เกือบ ให้ ไปทำการ อยู่เสมอ” บุตร
จึงถามว่า “อะไร นะ บิณฑา ที่ ชอบ เกือบ บิณฑา อยู่เสมอ?” “มี
สิลูก, ชอบ เกือบ เกือบ อยู่ ที่ อยู่เสมอ ว่า อย่างนี้ อยู่เปล่า
จะเป็น ความผิด ไทว จะมาหาให้บุตร ได้ ภรรยา กับ? ต้องไป

ทำงาน จะให้หาเงินมาเลี้ยงบุตร ภรรยา จะเก็บ ครำน
เสียไม่ได้ เพราะถ้ามีบุตร ภรรยา แล้ว ก็ จะ ต้องเลี้ยงให้
บุตร ภรรยาให้ ความ สุข สบาย เสมอ คอย เคอะ อยู่ ใน หู ทั้ง นี้
บิดา จึง ต้องไป ทำงาน ทุก วัน ”

๖. บุตร ถาม อีก ว่า “อะไร นะ บิดา ที่ เค้า คอย เคอะ
บิดา อยู่ ทั้ง นี้ ? ” บิดา ก็ ตอบ ว่า “ คือ ความ รู้ รัก ผิด และ
ชอบ นั้น เอง มัน คอย บอก อยู่ ให้ รู้ ว่า อะไร ถูก อะไร ผิด อะไร ที่
จะ ต้อง ทำ มัน ทำให้ พ่อ รัก การ งาน และ กิจ ชูระ มากกว่า หึง
เก็บ ครำน อยู่ กับ บ้าน นอก จาก ความ รู้ รัก ผิด ชอบ นี้ ยังมี
อีก สิ่ง หนึ่ง ที่ ทำให้ พ่อ ชอบ ทำ การ มาก ขึ้น คือ ความ รัก นั้น
เอง พ่อ ทำงาน หาเงิน มา เลี้ยง เจ้า ทุก วัน นี้ ก็ เพราะ พ่อ
รู้ รัก ว่า เป็น การ จำ เป็น ที่ พ่อ จะ ต้อง หา เลี้ยง บุตร และ ภรรยา
และ พ่อ เติมใจ ที่ จะ ทำ ไม่ เห็น แก่ เหน็ด แก่ เหนื่อย เลย เพราะ
พ่อ รัก พวก เจ้า มาก เมื่อ เห็น ว่า พวก เจ้า อยู่ สบาย กิน สบาย
พ่อ ก็ มีความ สุข ส่วน ตัว ของ พ่อ เอง นั้น ถึง จะ เหนื่อย อด
อด ขาด ขาด บ้าง ก็ ไม่ เป็นไร ขอ แต่ ให้ บุตร ภรรยา เป็น สุข เด็ด
นี้แหละ เห็น หรือ ไม่ เล่า ว่า ความ รัก มัน ทำให้ พ่อ ทำ การ งาน อัน
เป็น หน้า ที่ ของ พ่อ แข็งแรง ขึ้น มัน เป็น ยา ชู กำลัง ทำให้ ความ
เหน็ด เหนื่อย หาย ไป ”

๓๗. บุตร น้อยถามว่า “บิดา จะทำการ หาเงิน มา
เลี้ยง พวกฉันจนตลอดไป เทียว หรือ?” บิดา จึง ตอบว่า “ไม่
ได้, ถ้าทำ อย่าง นั้น ก็เหมือน ยังไม่ รัก ลูก เพราะ ว่า พ่อ
กับ แม่ แยก แล่ ลง ไป ทุก ที่ นาน ไป ก็ จะ ทำ การ ไม่ ได้ จะ หา
เลี้ยง เจ้า ไม่ ได้ ถ้า เจ้า คอย แล่ จะ ใ้ พ่อ แม่ เลี้ยง อยู่ จน ไฉน ไฉน
แม้ พ่อ กับ แม่ สิ้น ชีพ ไป เสีย แล้ว เจ้า จะ เอา อะไร กิน? เจ้า
มี ออ ก ตาย หรือ? พ่อ กับ แม่ รัก ลูก จึง จะ ต้อง ส่ง สอน ลูก ให้
รู้ จัก ทำ มา หา กิน เลี้ยง ตัว เอง เมื่อ เติบ โต ขึ้น ต่อ ไป แล้ว จะ
ใ้ เลี้ยง พ่อ แม่ และ เลี้ยง ลูก หลาน ของ เจ้า เอง ด้วย เหมือน
พ่อ เลี้ยง เจ้า ทุก วัน นี้ และ จะ ต้อง ส่ง สอน เจ้า ให้ รู้ จัก เชื้อ เพื่อ
ต่อ คน อื่น ๆ ที่ เป็น เพื่อน มนุษย์ ด้วย กัน เมื่อ พ่อ กับ แม่ ตาย
เสีย แล้ว เจ้า จะ ได้ มี เพื่อน ไม่ ต้อง ว่า เหว่ อยู่ คน เทียว จน
ออ ก ตาย ใน โลก”

๓๘. “แต่ สัตว์ เติบ วัณหา ยัง รู้ จัก ส่ง สอน ลูก ให้ หา กิน เอง
เมื่อ ลูก โต ขึ้น แล้ว มัน ก็ ไม่ เลี้ยง ต่อ ไป แมว มัน ชู่ ลูก ที่
ใน เรือน เมื่อ วาน นี้ ไม่ ได้ ยืน หรือ? แต่ ก่อน มัน ชู่ เมื่อไร เทียว
นี้ มัน เห็น ว่า โต แล้ว พอ จะ หา กิน เอง ได้ แล้ว มัน จึง ไม่ ใ้ กิน
นม เลี้ยง ชู่ ของ มัน นั้น ก็ เหมือน มัน ส่ง สอน ว่า ‘เจ้า โต พอ

แล้ว เจ้า ควร จะ หัก ภาษี เอง ได้ แล้ว ข้า จะ ไม่ เลี่ยง
เจ้า ก่อ ไป ละ "

๔. “เคยเห็น พ่อ นก แม่ นก มี สอน ลูก บิน ย่าง หรือ ไม่
เล่า? เมื่อ เวลา ลูก นก ยัง ช่อ น อยู่ ยัง บิน ไม่ ได้ โกล แม่ ของ
มัน ก็ หา เหยื่อ มา ขน เลียง แต่ พ่อ ลูก บิน ได้ แฉ่ง แล้ว พ่อ แม่
ก็ ไม่ ก แล ต่อ ไป ต่าง ตัว ต่าง ไป หา กิน แต่ ลำ พัง สัตว์ หรือ
มนุษย์ ก็ ดี ต้อง เป็น อย่าง นี ทั้ง สิ้น พ่อ แม่ มี หน้า ที่ ที่ จะ
ต้อง หา เลียง ลูก ก่อน เมื่อ ลูก ยัง เล็ก อยู่ ยัง หา กิน ไม่ ได้ แต่
พ่อ ลูก โต ขึ้น แล้ว ก็ ต้อง สอน ลูก ให้ รู้ รัก หา กิน เอง ”

๑๐. บุตร น้อยหน้าตา คดขรุขระ เป็นทุกข์ แล้วถามว่า “เมื่อฉันโตขึ้นแล้ว พ่อ จะไม่ให้ยุ่ง กับฉัน อีก หรือ?” บิดา จึงตอบว่า “แม่ เทียว พ่อ คงปล่อยให้เจ้า ทำมาหากินเองบ้าง เจ้า จะได้มี กำลัง หาเลี้ยง ตัวได้” และ จะได้เลี้ยง พ่อเลี้ยง แม่ เมื่อ แก่ เฒ่า แล้วมี ลูก ก็ จะได้เลี้ยง ลูก ของ เจ้า ต่อไป ความรัก ของ พ่อและ แม่ เทียว นี้ ที่มี อยู่ใน เจ้า จะเจริญขึ้น เป็นความรัก อย่าง ผู้ใหญ่ รัก กัน เจ้า ก็ จะมี ความรัก ความรู้ สึก เกี่ยวพัน กับ พ่อแม่ พ่อแม่ ก็ จะรู้ สึก มีความรัก เกี่ยวพัน กับ เจ้า เจ้า ก็ จะ ค่าง คน ค่าง เป็น ผู้ใหญ่ รัก กัน อย่าง ผู้ใหญ่ ไม่ ต้อง เข้มแข็ง ต้อง ตักกัน เหมือน อย่าง เทียว นี้ สักตัว โลก โลก ใหญ่ มาก ย่อม

รู้จัก รัก ลูก อย่าง มนุษย์ รัก ลูก เหมือน กัน แ่ตล แต่ที่ สัตว์
 ไม่มี ความรัก ภาย หลัง เณ ทลตท ชีวิต อย่าง มนุษย์ พอโต ชัน
 แล้ว มัน ก็ มัก จะไม่ รู้ รัก กัน และ ไม่ เชื้อ เพื่อ ต่อ กัน อีก ความ
 รัก ภาย หลัง ของ มนุษย์ เมื่อ บุตร เติบ โต ชัน แล้ว ก็ แหละ เป็น
 เกรือง ผูก รัก บิดา มารดา และ บุตร ให้ เชื้อ ถอ กัน ทั้ถอ กัน
 และ รัก ไคร่ กัน ตราย เท้า ชีวิต หาไม่ เป็น ความ รัก ชัน กถ้า แฉง
 และมี เชื้อ ไบ มาก กว่า ความ รัก ความ เวทนา ชัน เมื่อ บุตร
 ยัง เล็ก ๆ อยู่”

๑๑. “อีก อย่าง หนึ่ง มนุษย์ ไม่ ปลอ่ย บุตร ไ้ง่าย เหมือน
 สัตว์ เติบ วิชาณ ปลอ่ย ลูก มนุษย์ ต้อง สอน กัน อยู่ นาน กว่า
 สอน มาก กว่า และ ล้า ยาก กว่า ทุก อย่าง ไบ จะ ต้อง บำรุง
 สติ บัญญา ความ คึก ไ้ เฉลียว ฉลาด เท้า กับ ที่ บำรุง ร่าง ภาย ไ้
 กถ้า แฉง จะ ต้อง สอน ให้ รู้ รัก คึก รู้ รัก ชาน ด้วย ไ้แต่ จะ
 ต้อง สอน เพียง ไ้ เกร ไ้ ไ้ พุท ไ้ เท้า นั้น เมื่อ ไ้ กับ จะ ต้อง
 สอน ให้ รู้ รัก ทำ ทัว ไ้ ไ้ ไ้ เป็น ประโยชน์ แก่ โลก ด้วย ไม่ เป็น
 แต่ ไ้ กับ ไ้ นอน หลัน หา ประโยชน์ แก่ ไคร มี ไ้ ทั้ง ต้อง สอน
 ให้ รู้ รัก เชื้อ เพื่อ ต่อ ผู้ ชัน เท้า กับ ที่ ผู้ ชัน เชื้อ เพื่อ แก่ ตน”

๑๒. บุตร นอย มี ความ สงสัย จึง ถาม ว่า “แหม ! ต้อง
 สอน ละ เชื้อ ยถ ละชอ ถึง เพียง นั้น เจียว หรือ ? ฉัน นี้ กว่ สิ่ง ที่

ฉัน จะ ต้อง เรียน มี แต่ อ่าน หนังสือ เขียน ลายมือ กับ เรียน เลข
เท่า นั้น อีก” บิดา ตอบ ว่า “เจ้า ได้ เรียน อะไร ค่ะ อะไร ที่ เห็น
ประโยชน์ มาก มาก่อน เจ้า ลงมือ เรียน อ่าน หนังสือ เขียน ลายมือ
และ คณิต เลข นาน ที่ เกือบๆ เก็ดๆ ย่อม ทำ ตาม อย่าง ผู้ใหญ่
และ รู้ สึก ตาม ผู้ใหญ่ มา ตั้ง แต่ ยัง ไม่ ออก นม ผู้ใหญ่ จะ ทำ อะไร
ก็ คอย ดู และ คอย เอา อย่าง ว่า ที่ จริง แล้ว เก็ด เรียน โดย เขา
อย่าง ผู้ใหญ่ มาก กว่า เรียน โดย ได้ รับ คำ ผู้ใหญ่ สั่ง สอน เพราะ
ฉะนั้น ถึง บิดา มารดา จะ สอน หรือ ไม่ สอน ก็ ก็ เก็ด ก็ ย่อม เอา
อย่าง ทั้ง สั้น ถ้า บิดา มารดา ก็ บุตร ก็ ก็ ถ้า บิดา มารดา ชั่ว
บุตร ก็ ชั่ว เพราะ ฉะนั้น บิดา มารดา ต้อง มี หน้า ที่ ที่ จะ ต้อง ทำ
ให้ ก็ เพื่อ บุตร จะ ได้ ก็ ตาม และ จะ ต้อง ทำ แต่ สิ่ง ที่ ถูก เพื่อ
บุตร จะ ได้ ทำ สิ่ง ที่ ถูก ด้วย การ สอน เช่น นี้ เขา เรียก ว่า สอน
โดย ทำ ตัว อย่าง ให้ ดู”

๑๓. บุตร น้อย จึง พูกว่า “ถ้า ฉัน ทำ ตาม อย่าง ที่ บิดา
มารดา ทำ คน อื่น ๆ ก็ จะ ทำ ตาม อย่าง ที่ ฉัน ทำ ด้วย เพราะ
ฉะนั้น ถ้า บิดา มารดา สอน ฉัน ให้ รู้ ก็ ทำ ตัว ได้ ก็ ให้ เห็น ประโยชน์
ก็ เหมือน บิดา สอน คน อื่น ๆ ด้วย อีก มาก ค่ะ มาก เหมือน กัน”
บิดา ตอบ ว่า “จริง ซิ ต้อง เป็น อย่าง นั้น แน่ เกือบๆ แต่ ถ้า พ่อ สอน
ลูก ไม่ ก็ ปล่อยให้ เป็น คน ที่ ไม่มี ประโยชน์ แก่ โลก มี แต่ ความ

เก็บ คร่ำ ความโง่เขลา ความตระหนี่จน ไม่เชื่อฟัง คอ
ผู้อื่น ก็แค่นอนกินจนพุงเขียว ไม่รู้จักทำประโยชน์ตอบแทน
ให้แก่ใครแล้ว บิดาก็ได้ชื่อว่าได้ทำกิจ อันเป็นหน้าที่ของ
บิดาให้สำเร็จ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวของตนเองและ
แก่โลกทั่วไป ด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้น เจ้าจึง ควร เห็นได้ว่า
ถ้าบิดาเลี้ยงบุตรไม่ดีแล้ว บุตร ก็ไทยบิดาได้ และคนอื่น ๆ
ทั่วไปในโลก เขาก็ไทยบิดาได้ เหมือนกัน บิดาจึง ต้อง สอนให้
บุตรดีและ บุตร จึง ต้อง เชื่อฟังและทำ ความ อย่าง บิดาเสมอไป”

คำถาม (๑) นอกจาก รักมีอะไร ด้วยที่ จะทำให้บ้าน
เรือนมีความเรียบร้อย ? กิจ อันเป็น หน้าที่ ต้อง กระทำ นั้น คือ
อะไร ? (๒) เกิด อายุหก ขวบ ขอ คำ ว่าอะไร ? และได้ทำ
อะไรเป็นเครื่องขอว่าตัวทำได้ ? (๓) พี่ชาย ให้ เห็นว่ายังต้อง
อาศัย บิดา มารดา อย่างไร ? (๔) บุตร ชอบให้ บิดา ทำอะไร
ที่ ว่าก็ว่าไปทำงาน ? (๕) บิดา ชอบ ว่า อย่างไร ? (๖) อะไร
ทำให้ ความเห็นชอบ เห็นผิด ในการ ทำ กิจ อัน เป็น หน้าที่ น้อยไป ?
(๗) ทำไม บิดา มารดา จึง ไม่ ควร เลี้ยงบุตร จน ตลกดชีวิต ?
(๘) สัตว์เกิดวิธาน สอน ลูก อ่อน อย่างไร ? ให้ ชัก สุทาหรณ์
มากับ (๙) ความ รัก ลูก อ่อน กับ ผู้ที่ เคย โศก ขึ้น แล้ว แปลก
กัน อย่างไร ? (๑๐) ทำไม คน จึง ต้อง รัก สอน ลูก มากกว่า

กิริ เบ็อง ทัณ อัม เป็น หน้า ที่ ของ เต็ก ต้อง กระทำ ก่อน ๒๕
สัตว์? (๑๑) การ สอน ชะนิคโค มีมา ก่อน การ อ่าน เขียน?
(๑๒) บิการมารคา เป็น ประ โยชน์ แก่ใคร บ้าง นอก จาก บุตร
ของ ตน เอง? ทำไม การ ฝึก สอน บุตร ให้ ดี จึง เป็น หน้า ที่
ของ บิการมารคา?

บทที่ ๕

กิริ เบ็อง ทัณ อัม เป็น หน้า ที่ ของ เต็ก ต้อง กระทำ ก่อน

๑. ถ้า บิการมารคา มี กิริ อัม เป็น หน้า ที่ จำเป็น ต้อง กระทำ
ให้แก่ บุตร คือ ได้ ยง และ ตั้ง สอน บุตร ให้ ดี แล้ว บุตร จะ ไม่
มี กิริ อัม เป็น หน้า ที่ จำเป็น ต้อง กระทำ ต่อ บิการมารคา บ้าง หรือ?
คง จะ ต้อง มี เป็น แน่ แต่ เต็ก ที่ เกิด มา ยัง มี อายุ น้อย ขยับ ไม่
สามารถ จะ ทราบ ว่า ทั่ว ครอบ จะ ทำ อะไร ได้ จึง ต้อง อาศัย คำ
แนะนำ ของ บิการมารคา และ ผู้ ใหญ่ ที่ เขา ได้ เกิด มา ก่อน ได้
รู้ เห็น มา มากกว่า อาทรา ยได้ ดี ว่า อะไร ถูก อะไร ผิด และ
อะไร ควร ทำ และ ไม่ ควร ทำ

๒. เพราะ ฉะนั้น กิริ แรก ที่ เต็ก จำเป็น ต้อง กระทำ ก็ คือ
เชื่อฟัง คำสั่งสอน ของ ผู้ ใหญ่ คือ ทำ ตาม ที่ ผู้ ใหญ่ บอก ให้ ทำ
ทำ ด้วย ความ เคารพ และ โอบ อด ใจ เมื่อ ผู้ ใหญ่ บอก ให้ เต็ก

สิ่งที่เด็กชอบทำอยู่แล้ว มีกินขนม หรือเล่น หรือเที่ยวเล่น
นั้น เช่น กัน เด็กชอบทำ ความโดยทันทีที่ที่เดียว แต่เมื่อผู้ใหญ่
บอกให้ทำ สิ่ง ที่เด็กไม่ชอบทำ เช่น อ่านหนังสือ อ่าน
หนังสือ หรืองานที่บ้าน ฯลฯ เด็กก็ ต้อง ตามผู้ใหญ่บอก
ทันที เหมือนกัน เพราะผู้ใหญ่เป็นผู้ ทราบดีอยู่แล้ว ว่า อะไร อะไร
ก็ สำหรับเด็ก และ จะ เป็น ประโยชน์ แก่ผู้อื่น ทั่วไป ด้วย จึง
ได้บอกให้เด็ก ทำ

๓. บางทีเด็ก ความรู้ อ่อน ๆ จะพูด ว่า “ทำไมจึงต้อง
ให้อ่านหนังสือ? ไม่อยากอ่าน ไม่เห็นสนุก ชอบเล่น
ตุ๊กตา มากกว่า สนุก กว่า” แต่เด็ก ยังไม่ ทราบดี ว่า ค่อยไป
ข้าง หน้า อีก สัก สิบ ปี กว่า ๆ เด็ก จะไม่ เห็น สนุก ใน การ เล่น
ตุ๊กตา กลับ จะ ชอบ อ่าน หนังสือ เพราะ ชอบ ทราบ เรื่อง
ต่าง ๆ ทั่วโลก ที่ มี แรง อยู่ใน หนังสือ

๔. หรือเด็กบางคนจะบ่นว่า “ทำไมจึงต้องให้เขียนเส้น
ซิกไป ซิกมา หยักข้าง ตรงข้าง เรียก ว่า ตัว ก ตัว ข? จะ ต้อง
เขียนให้เป็นอะไร ขึ้นมา?” จะ บอกให้ ทราบดี ว่า เด็กยังเขลา มาก
ยังไม่ รู้จัก ประโยชน์ อันใหญ่ยิ่ง ของ เส้น ที่ ซิกไป ซิกมา เป็นตัว ก
ตัว ข นี้ เครื่องหมาย ที่เป็นตัวอักษร นี้ ใช้ ว่า เกิด ขึ้น ได้ ใน วัน
สอง วัน เมื่อไร นักปราชญ์โบราณ หลาย ร้อย หลาย พัน คน

ก็ ย่อม คำนึง เป็น หน้า ที่ ของ เด็ก ต้อง กระทำ ก่อน ๒๗

ได้ช่วยกันคิด ทำ ต่อ ๆ กันมา หลาย พันปี มา แล้ว จึง สำเร็จ
เป็น แบบ ลง สำหรับ ให้ เรา ใช้ ทุกวัน นี้ ได้ สิ่ง ที่ เรา เห็น ที่ เรา คิด
ที่ เรา ทำ ทั่วไป เรา อาจ จะ ลง กระจาย เป็น เครื่องหมาย ชัด ๆ
ที่ เรียก ว่า ตัว อักษร นี้ ใน สอง สาม บรรทัด นี้ จะ ไม่ เรียก ว่า เป็น
ประโยชน์ ใหญ่ ยิ่ง หรือ ?

๕. ถ้า เด็ก ได้ ทราบ ความ สำคัญ ชัด นี้ แล้ว เด็ก จะ ไม่ หลง
งมงาย ว่า “ เถม ที่ การ อ่าน และ การ เขียน นี้ น่า เยื่อ ใจ แท้ ๆ ”
กลับ จะมี ความ พิศวง ว่า เขา ข้าง นรก จริง หรือ ! ที่ คิด
แค้น ถึง ตัว อักษร ชัด ไว้ อย่าง เรียบ ร้อย และ น่า ประหลาด เช่น นี้
ทำให้ ง่าย แก่ เรา ชัด มาก อาจ ทราบ ความ คิด ของ ผู้อื่น ได้
ไม่ว่า ใน เวลา ไก ๆ ทั้ง ปุณฺณ และ ทั้ง แท้ ครึ่ง เรา ยัง ไม่ เกิด
และไม่ ว่า ที่ ไก ๆ ทั่วโลก ฝ่าย เรา ก็ อาจ ได้ คนอื่น ที่ ขอบุ โกล ติง
ร้อย โยชน์ ทราบ ได้ ว่า เรา ทำ อะไร คิด อะไร และ เป็น อย่างไร
โดย เขียน ลง ใน กระจาย ชัด เล็ก ๆ เป็น ตัว อักษร แล้ว ส่ง ไป
ทาง ไปรษณีย์ หรือ อาจ ทราบ ว่า คนอื่น เป็น อย่างไร ทำ อะไร
และ คิด อะไร โดย ใ้ รับ กระจาย ชัด เล็ก ๆ ทาง ไปรษณีย์
จาก เขา

๖. น่า ประหลาด และ น่า ชมหรรษา แท้ ๆ ที่ มนุษย์ ข้าง คิด

หา ขยาย หา วิจัย เขียน สิ่ง อันไม่มี ตัว มีคน ที่เราเรียกว่า
ความคิด ลง เป็น เครื่องหมาย ที่เรียกว่า ตัวอักษร ให้แล
เห็น ด้วย ง่าย ๆ แล้ว ก็ อาจ เขียน หรือ พิมพ์ เรียง ลง ใน
หนังสือ เป็น เล่ม ๆ สำหรับ ให้ ผู้ อ่าน ทราบ ความคิด ที่ ได้ คุย
ในใจ ผู้ แ่่ง หนังสือ นั้น ทั้ง พิมพ์ มา แล้ว เมื่อ เวลา อ่าน ความคิด
อัน นั้น จะ ชัด มาสู่ใจ ผู้ อ่าน ได้ ด้วย เลย เป็น คน ทาง ได้ คน ทุกวัน
นี้ ได้ ทราบ นิสสัยใจ ของ ความรู้ ความคิด ของ คนโบราณ และ
เป็น เหตุ ให้ ความรู้ ความคิด ของ มนุษย์ เติบโต ไปได้ ทั่วโลก โดย
ไป เป็น ตัว หนังสือ เป็น เล่ม ๆ ชาว เรา ทุก วัน นี้ เพียง แต่ เรียน
อ่าน ตัว หนังสือ เหล่า นี้ ได้ ออก ก็ อาจ ทราบ ความรู้ ของ คน
ที่ นานา ที่ สุด ใน สมัย ต่าง ๆ ของ โลก ได้

๗. จิตที่ใจของผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกนั้น เปรียบเหมือนกับ
กับ ทอง ถูกขี้ดิน ชักไว้ ใน หีบเหล็ก อันมีคานิก มีคานิก หมก ไม่ไ้
มีโอกาศที่จะ เบิกเผยให้กว้าง ขวาง ออกไ้เลย มีแต่จะ เคี้ยว
แห่ง ฟูบ แฝบ อยู่ อย่าง เคี้ยว เท่านั้น ความรู้ ใน สรรพสิ่ง ทั้งปวง
ในโลก อันน่าพิศวงนี้ นักปราชญ์ ไยราณ ย่อมไ้พยายาม
รวบ รวมไว้ ค่อ ๆ กันมา จน สะสมไ้ มากขึ้น ๆ ทุกที
และ บัดนี้ ท่าน จะได้ จำแนก ออกเป็น ส่วน ๆ ร้อย กรอง ขึ้นไว้

ก็ ยื่น คัม อัม เป็นหน้าที่ ของเด็ก ต้องกระทำก่อน ๒๐๔

เป็น บท เรียน สั้น ๆ ง่าย ๆ สำหรับให้เด็กอ่านเข้าใจได้ ถ้า
เด็ก จะ ตั้งใจ คัม เขา ความรู้ ใน บทเรียนเหล่านี้ เข้าใจ เป็น เครื่อง
บำรุง บัญญา ความ คิด ของ คน ๆ ก็ จะ กว้าง ขวาง ขึ้น ทุกที
เมื่อ เติบโต ขึ้น ข้าง หน้า ก็ จะ ได้ มี ทูณ สำหรับ ทุก คัม ความรู้ อัม สูง
และ กว้าง ขวาง ขึ้น ไป อีก เป็น ลำดับ เพราะ เหตุ ฉะนั้น ถ้าเด็ก
คนใด ละทิ้ง การ เหล่า เรียน ไม่ ขวนขวาย ทุก คัม ความรู้ อัม เป็น อาหาร
สำหรับ เลี้ยง สติ บัญญา ของ คน แล้ว เด็ก คน นั้น ก็ ไร้ เวลา เท่า
กับ เด็ก ที่ ละอาหาร ไม่ เสพ อาหาร สำหรับ ให้ ไป เป็น เครื่อง
เลี้ยง ชีวิต ของ คน ให้ เจริญ อยุ่ ได้ เหมือน กัน

๔. การที่ ครู หรือ ผู้ ใหญ่ เฝ้า ใจ ให้ ความรู้ แก่ เด็ก ทุกวัน ๆ
วันละ หลาย ชั่วโมง นั้น บ่มได้ ้วย ความ เหน็ด เหนื่อย มาก เป็น
ธรรมดา แต่ หาก มี ความ ประสงค์ จะ ทำ ความดี ทำ ประโยชน์
ให้ แก่ เด็ก เล็ก ๆ อัม อยู่น ใน ความ ปก ปัก วิชา ตาม หน้า ที่
ความรู้ สัก เหน็ด เหนื่อย จึง หนี ขยลง ถ้า เด็ก รัก วิชา มี ความ
หมั่น และ เชื้อ ดือ ครู มาก ครู ก็ ไม่ สู้ หนัก ออก หนัก ถ้า เด็ก ช่าง
เป็น คน เกียจ คร้าน ไม่ อยากรู้อะไร เรียน ความ หนัก ออก ของ ครู
ก็ บัง ทวน ตาม ส่วน เห็น หรือ ไม่ ว่า สิ่ง ที่ ครู เฝ้า หนึ่ง สอน หนึ่ง
และ ได้ เพื่อ จะ ให้ เด็ก รู้ ตั้ง แต่ เขา จวน เป็น หัน ล้วน เป็น สิ่ง

ที่ ครู รู้ แล้ว ทั้ง สิ้น ? ไม่ใช่ สิ่ง ที่ จะ เป็น ประโยชน์ เป็น ความรู้ แก่
ตัว ครู เอง เลย จน นึก เกิดว ... ถึง ฉะนั้น ครู ยัง ซุก ซ้ำ สัก สอน
อยู่ ใต้ ส่วน ตัว เกิด ผู้ จะ ใต้ ความรู้ ของ นั้น ไม่ ต้อง ทำ อะไร เป็น
แต่ คอย คุ้ม ใจ ฟัง ทง ใจ ทำ ตาม คำ สั่ง สอน ของ ครู และ ผู้ ใหญ่ ด้วย
ความ เคารพ และ ความ รัก เท่านั้น ก็ จะ ใต้ รับ ความรู้ ความดี
แก่ ตน เมื่อ เป็น กัง นี้ เหตุ โฉน เล่า เกิด จึง จะ ไม่ เชื่อ ฟัง ตาม คำ
ครู และ ผู้ ใหญ่ สัก สอน ?

๔. เพียง แต่ การ สอน ใน เวลา เวียน หนังสือ เหล่า นี้ ใช้ ว่า
จะ พอ เมื่อไร ผู้ ใหญ่ ยัง ต้อง คอย คุ แล สัก สอน ว่า กล่าว ห้าม
ปราม เกิด ใน การ เล็ก ๆ น้อย ๆ ทัว ไป อีก ทุก อย่าง วัน ยัง คำ
คืน ยัง รุ่ง เว้น เวลา ที่ เกิด นอก คุณ เสีย เท่านั้น นอก นั้น
ก็ เอา คุไป หา เอา คา ไป ไร ปลอบ เกิด ใต้ แต่ ลำ พัง ไม่ ใต้ ต้อง
คอย คุ แล อยู่ เสมอ ไม่ เคย ใต้ ยิน ย่าง หรือ ถึง เกิด ที่ เล่น ไฟ
หรือ ที่ ลูก ทุณ เข้า ไป ใกล้ ไฟ แล้ว ทำ ตะ เกียง ตก เลย ทำ ให้
ผ้า ผ่อน ไหม ? บาง ที่ ถึง แก่ ไหม บ้าน เวียน หมก ที่ ไฟ ไหม
เสีย ผ้า ของ เกิด ที่ มุ่ง หมอ อยู่ ไม่มี ผู้ ใหญ่ แล เห็น ไฟ เลย
ไหม้ ตัว เกิด จน ถึง แก่ ความ ตาย ก็มี เกิด ที่ ซุก ซน ไป เล่น
ข้าง ๆ แม่น้ำ ลำ คลอง หรือ บ่อ สระ แล้ว ตก ลง ไป ใน น้ำ ไม่มี

ถ้า เมืองคันทัน อัม เป็น หน้าที ของ เต็ก ก็คง กระทำก่อน ๓๑

ผู้ใหญ่เห็น เลย ร่มหน้า ค่าย ก็มี ที่ไป วัง เลน กลาง ถนน ถูก
รถ ทับ ค่าย หรือ แข่ง ขา หัก ถีบ ขย ๆ บาง คน ก็ จะกละ
ซอเกิน ของ ที่ แสง หรือ ที่ ขยหน้า หรือ ที่ เข็ม ยานิช ก็นำไม้
กั้น เข้าไป ด้วยความไม่รู้ เลย ทำให้ เจ็บ ถึง แก่ ความ คาย หัก ที่
ยัง จะมี คน ทาง อัมทราย ต่าง ๆ อีก เข็ม อัม มาก ที่ เต็ก อาจ
ทำ โดย ความไม่รู้ ทั้ง อัมทราย แก่ ตัว เต็กเอง และ ทั้ง อัมทราย
แก่ ผู้ อัม ด้วยทั่วไป เมื่อ เข็ม เข็ม นี้ จะไม่ นัย ว่า เต็ก คง พัง
คำ สั่ง สอน และ นำ ว่า กล่าว ของ ผู้ใหญ่ ผู้ใด เกิด มา ก่อน มี ความ
รู้ มากกว่า หรือ ?

๑๐. สิ่งใด ที่ ผู้ใหญ่ บอก ให้ ทำ เต็ก คง ทำ หัน ที่
ที่ เกียว บาง ที่ อีก สัก คน ย่อม จะ ทราบ ได้ ว่า ที่ ผู้ใหญ่ ให้ ทำ นั้น
มี ประโยชน์ อย่างไร บาง ที่ ก็ จะ ยัง ไม่ ทราบ เพราะ ความ คิด
ความรู้ ยัง ช่อ น อยู่ เมื่อใด ช่อ น แล้ว คง ทราบ เข็ม แน่ แต่ ถึง
กระไร ก็ดี ทราบ หรือ ไม่ ทราบ ก็ คง ทำ ตาม คำ ผู้ใหญ่
ก่อน คง ลง ความ เชื่อ ความ ไว้ใจ ใน ผู้ใหญ่ ว่า คง ไม่ สอน ให้
ทำ สิ่ง ที่ ผิด ที่ ไม่ ดี แก่ ตน เพราะ ผู้ใหญ่ ย่อม เป็น ผู้มี ความ
รู้ ผิด และ ชอบ มากกว่า เต็ก ทั้ง เป็น ผู้ ปกครอง เต็ก ด้วย คง
ไม่ ยาก ให้ เต็ก เป็น คน ชั่ว เข้า ไป ได้ เข็ม แน่ เง จำ คำ สุภาษิต
โบราณ ว่า

“ว่าบังคับควรฟังมีทั้งสาม คือผู้เฒ่าเจ้าสุชาวงสา
พราหมณ์ ต้องทำตามถ้อยคำและตำรา”

จากพระอภัยมณี พระสุนทรโวหาร (ภู่) เป็นผู้แต่ง
คำถาม (๑) ทำไมเด็ก จึง ต้อง อดภัย ความ แหะหน้า
ของผู้ใหญ่ ก่อน ? (๒) กิ๊ว เบื้องต้น อัน เป็น หน้า ที่ ที่ เด็ก จะ
ต้อง กระทำ ก่อน นั้น คือ อะไร ? (๓) เด็ก ไม่ อดภัย อ่าน หนังสือ
แต่ ทำไม ต้อง เรียน อ่าน ? (๔) ทำไม จึง ต้อง เรียน เขียน ?
(๕) ให้ บอก ประโยชน์ ของ การ เขียน มาบ้าง (๖) ภาษา
พูด และ หนังสือ ทำให้ เรา เกิด ความ รู้ กว้าง ขวาง อย่างไร ?
(๗) จิต ใจ ของ ผู้ ที่ อ่าน และ เขียน ไม่ ได้ นั้น เปรียบ เหมือน อะไร ?
ทำไม ที่ ไม่ เรียน จึง เป็น การ ไร้ เวลา เท่า กับ ไม่ รัช ประทาน เข้า ?
(๘) อะไร ทำให้ การ สอน เป็น ความ เหน็ด เหนื่อย มาก ? และ
เด็ก อาจ ทำให้ ความ เหนื่อย ของ ครู ลด น้อย ลง ไป ได้ อย่างไร ?
(๙) อะไร เป็น เครื่อง แสดง ให้ เห็น ว่า เด็ก ไม่ ต้องการ ความ
แหะหน้า สิ่ง สอน ฉะเพาะ แต่ ใน เวลา โรงเรียน เท่านั้น ? ต้องการ
เสมอ ไป ยัง คำ (๑๐) ทำไม เด็ก จึง จำ เป็น ต้อง เชื้อ
ผู้ใหญ่ ? ถึงแม้ ว่า ตัว จะ ไม่ แล เห็น ประโยชน์ ใน การ ที่ ผู้
ใหญ่ บอก ให้ ทำ นั้น ก็ ดี

บทที่ ๖

ประณมวีย์

“รู้อะไรก็ไม่รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี”

หากพระอภัยมณี พระสุนทรโวหาร (ภู่) เป็นผู้แต่ง

๑. เด็กบาง คน จะพูด ว่า “อาบูเรายังห้อยถมไป
เมื่อไร ๆ ก็เรียนได้ เรายังมีเวลาอีกมาก ไว้เรียนเมื่อ
โตก็ได้” ถ้าเด็กเข้าใจดังนี้ ก็ได้ชื่อว่าเข้าใจผิด เพราะ
ตามที่จริง แล้ว เวลาของเด็กมี ราคามากกว่า เวลา ของ
ผู้ใหญ่ วิชาในโลก ย่อมไม่มีที่ สิ้น สุด จะถือเอา ตามที่
เขามักพูด กัน ว่า เรียน หนังสือ ตาม สิบก็รู้ได้ ห้าไม่ได้ คน
ที่พูด กัน นั้น เห็น คนไม่รู้อะไร เข้าใจ เพียง คน ๆ ว่า เรียนได้
อ่าน ออก เขียนได้ เท่านั้น แต่วิชา หนังสือ ย่อมมีมากกว่านั้น
มาก คน ที่ เห็น แค่ อ่านออกเขียนได้ ยังไม่เห็นว่า เป็นคนรู้หนังสือ
เพราะ ที่จริง ยังไม่รู้อะไร การ อ่านออก เขียนได้ เป็น แค่ ความ
รู้ เบื้อง ต้น สำหรับ เป็น พื้น ที่ จะเรียน วิชา หนังสือ ต่อไป เพราะ
ถ้าอ่านไม่ ออก เขียนไม่ได้ จะไม่ทราบว่า วิชาต่าง ๆ ที่มี
อยู่ใน คำว่านี้ ว่า อะไร และ ทำไม จะ เขียน แขนง ผิด หัก ให้
เกิด ความ รู้ ความ จำ จำาญได้เล่า ?

๒. วิชาที่มีเป็นอันมากนี้ ใคร ๆ ก็เรียนไม่ได้หมด
 ต่อให้เรียนตั้งแต่ อายุ สักขวบ จนอายุ เจ็ดสิบปี ก็ไม่หมดได้ ถ้า
 เรียน ถึง นั้น จะ มีความรู้มาก กว่า คนอื่น ๆ จริง แต่ก็ยัง
 นับว่า เป็น ผู้รอบคอบ ทุก สิ่ง ทุก อย่างไม่ได้ ชึ่ง คนเราไม่
 สามารถ จะ อยู่ ในโรงเรียน ได้จน แก่ เพราะ พอ มีบุตร ภรรยา
 ออก จาก ความ ปลูกครอง ของ บิดา มารดา แล้ว ก็ จะต้อง กอบ
 การ หา เลี้ยงชีพ เหตุ ฉะนั้น คนในโลก เมื่อได้ เรียน หนังสือ รู้
 พอใช้ ได้บ้าง แล้ว จึง ต้อง เลิก เรียน วิชาใด ๆ เป็น ขาง
 อย่าง สำหรับ เป็น เครื่อง หาเลี้ยงชีพต่อไป คนหนึ่ง ก็รู้มาก
 ใน อย่างนี้ อีก คนหนึ่ง ก็รู้มาก ใน อย่างนั้น เป็น การ อาศัย
 กัน อยู่ทั้งนี้ ใน ทาง วิชา ของ ใคร ถ้า ใคร ได้ เรียน มา มาก
 บ้าง ก็ ได้ ทั้ง คน เรียน แต่ ห้า ขวบ หก ขวบ คน นั้น ก็ได้ มีความ
 รู้ กว้าง แฉ่ง มาก กว่า คน ที่ ได้ เรียน มา น้อย บ้าง คือ ทั้ง คน เรียน
 เมื่อ อายุ มาก ถึง สิบปี สิบสองปี เสีย แล้ว

๓. คิด ดู ที่ หรือ ว่า ถ้า ช่างไม้ จะ ลง มือ ปลูก เรือน แต่
 ยังไม่มี เครื่องมือ เลย จะ ปลูก อย่างไร ได้? ฉะนั้น พวกเรา
 ก็ เหมือน กัน วิชา เป็น เครื่องมือ สำหรับ กอบ การ เลี้ยงชีพ
 ต่อไป ถ้า ได้ เรียน วิชา ไว้ มาก ใน ระหว่าง ตั้งแต่ เป็น เด็ก
 เล็ก ๆ จนถึง อายุ ครบ ปี บวช ก็ นับว่า หา เครื่องมือ ไว้ ได้ มาก

อาจ ทำการ หาผล ประโยชน์ และ คุณความดีได้ กว้างขวาง ยิ่งยวด
ถ้าเมื่อเล็ก ๆ ทำเลวเลวเสีย ก็จะมี เครื่องมือ น้อย ไม่
อาจ เห็น คน มี ชื่อเสียงใหญ่โต เหมือน ผู้อื่น เขาได้ เท่านี้ ก็ระ
แธเห็นได้ ว่า คนเรา ที่ อยากทำการหา ความดี จะต้อง เตรียม
หาเครื่องมือไว้ เสียให้มาก ๆ ก่อน และ เครื่องมือ เหล่านี้
จะได้ได้แต่เมื่อ ยัง เห็น เด็ก ๆ อยู่ กระทั่ง ถึง ปี ยวช หรือ ถึง
คราว มี บุตร ภรรยา ที่จะต้อง ออก กอปร การ ทำมาหากิน

๔. เครื่องมือที่จะหาได้ ในโรงเรียนนี้ ไม่เฉพาะ แต่
วิชา อย่างเดียว ยังมี หลาย อย่าง คล้าย เครื่องมือ ช่วงไม้
เหมือน กัน คือ ความ คำนึง เคย ใน การงาน และการ รักษา ระเบียบ
เช่น กัน บางที เราได้ ก็ยิน เขาพูด กัน ว่า “อหิชา อหิชา
หน้า สัมเพช เขาเห็น คน ไม่เคย ทำงาน เลย แต่ เล็กจนโตก็เคย
แต่ สัวรวย กริธ กราย เคี้ยว นี่จะ ต้อง มาทำงาน เขา จะ ทำ
อย่างไรได้?” นี่คือ แปลว่า คน คนนี้ ตั้งแต่ เล็ก ๆ มา ก็
เคย แต่ เกียจ คร้าน ไม่เคย ทำ การ งาน อะไร เลย จน เคี้ยว
เห็น คน หา ประโยชน์ มิได้

๕. ความเกียจคร้านนี้ไม่เพียง แต่ว่า จะ ทำให้ หนึ่งซบ
เขาไม่ทำงาน การผ่าน เคี้ยว ถ้าใคร ปลอ่ย คนให้ เกียจคร้าน
ไม่ทำ อะไร ต่อไป อีก สัก หน่อยจะ เกิด ความชั่ว ชั้ว ร้าย แรง

กว่านี้ขึ้นไปอีก เรือยกสวน ถ้าไม่ปลูก ต้นไม้และ รักษาให้ดี
 กล้วย ก็ จะ ขึ้น รกไม่มีที่ สิ้นสุด ฉะนั้น เกิดที่ เกือบ คร้านไม่
 ทำงาน การ ความเกียจ คร้านนี้ จะ ส่อให้ เกิด ความ ทรน คน
 คน และ ความ เบื่อ พาล ขึ้น ต่าง ๆ ฉะนั้น คือ จะ ทำให้ เบื่อ
 คน มี ขอบ ขน ทำ ของ ให้ เสีย ตรง กับ ภาษิต ที่ กล่าวว่า “มือ
 ไม่พาย เขา เท้า ราน้ำ” หรือ เป็น คน เกะ ะ ะ ราน รัง แก
 สัตว์ รัง สก เกิด ที่ เล็ก กว่า อ่อน กว่า และ เป็น คน เหลวไหล ไม่
 ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ ผู้ใด ก็ แค่มัก ไถ่ แบ่ง ซึ่ง ประโยชน์ ของ
 ผู้อื่น อัน ตัว ไม่ ควร จะ ได้ รับ เลย นี่ เกิด เกียจ คร้าน มัก จะ
 เบื่อ เช่น นี้ จริง ๆ เพราะ ไม่ได้ ทำอะไร ก็ได้ แค่นี้ ๆ ทำ
 เกกมะ เหยือก ต่าง ๆ ความ เกียจ คร้าน อาจ ทำให้ เกิด ขี้ไป
 ยิ่ง กว่า ไม่ ทำงาน การ อะไร คือ มือ ไม่ พาย แต่ กลับ เขา เท้า
 ราน้ำ ดัง กล่าว มา

๖. วิชา อัน เป็น ต้น ต้น สำหรับ กอบ การ งาน เมื่อใด
 ขึ้น ที่ เกิด จะ ต้อง เรียน ไว้ เสีย แต่ เมื่อ เล็ก ๆ นี้ มี อ่าน
 เขียน และ เลข เป็น เป้า ของ คน วิชา เหล่า นี้ เรียน แต่ เล็ก ๆ ก็
 กว่า เรียน เมื่อโต ถึงแม้ ว่า มี สติ ปัญญา และ ความ เข้าใจ ของ
 เด็ก จะ ยัง ไม่ แก่ กล้า เหมือน ของ ผู้ใหญ่ แต่ จิต ใจ ของ เด็ก
 อ่อน กว่า ของ ผู้ใหญ่ อาจ ทำ ได้ ง่าย และ มี ความ จำ แน่น

ย่ำมาก กว่าผู้ใหญ่วัย สุตกร เลข ที่ เต็ก ทอง จำได้ ใน วัน สอง
วัน ถ้ามาให้ผู้ ใหญ่ ที่ ยัง ไม่ เคย เรียบ เคย ทอง บาง ที่ จะ
หลายวัน กว่า จะ จำได้ การ เขียน ลาย มือ ก็ เหมือน กัน คน
ที่ เขียน ลาย มือ ที่ มาก จะ เป็น ผู้ ที่ ใฝ่ ผูก หัก เขียน มา แต่ เล็ก ๆ
ถ้า จะ มา คัด คั้น ผูก หัก เขา เมื่อ โต เสีย แล้ว คง จะ เขียน ไม่ ไหว
ไ้ ก็ เพราะ นิ้ว และ ข้อ มือ แข็ง เสีย แล้ว มี ผู้ ไ้ สังกศ
เห็น มาก ว่า นัก เรียบ ใน ชัน เกียว กัน คน ที่ ฉลาด กว่า คน อื่น ๆ
มัก จะ เป็น เต็ก กว่า คน อื่น ๆ ทั้ง นี้ ก็ เป็น เพราะ ผู้ ใหญ่ มี จิต ที่
และ อากา ร ทั้ง ยอง แข็ง กระทั่ง ผูก หัก ยาก ตรง กับ คำ ไยราณ
ว่า “ไม่ อ่อน คัด ง่าย ไม่ แก่ คัด ยาก” ฉะนั้น

๗. การ ที่ ผู้ ใหญ่ จะ คัด คั้น เรียบ สิ่ง ไ้ ๆ นั้น เป็น
ความ ยาก แท้ จริง ๆ เต็ก ๆ คง เคย ไ้ ยิน ผู้ ใหญ่ กล่าว มา
บ้าง ว่า “เรา มี แก่ เกิน เรียบ เสีย แล้ว สู้ เต็ก ไม่ ไ้”
คน เหล่า นี้ ถ้า มี บุตร ก็ คง ไม่ ย่อ ย้อ ใ้ ไ้ ไ้ อย่าง ตัว ของ ตัว เอง
เป็น แน่ เพราะ ไ้ รู้ สัก แล้ว ว่า การ ที่ ไม่ มี วิชชา นี้ ไ้ ไ้ ไ้ ไ้
ทั้ง ที่ ไ้ แก่ คน เอง นี้ จึง จะ ขวนขวาย ใ้ บุตร ไ้ ไ้ เรียบ เสีย
แต่ เล็ก ๆ ไ้ ชัน จะ ไ้ มี ปัญญา ทำ มา หา ไ้ ไ้ สะดวก ถึง
เต็ก เกียว นี้ ที่ เห็น แก่ เล่ม มาก กว่า เรียบ เพราะ ตัว ยัง ไม่ มี
ความ คึก เมื่อ ไ้ ชัน ก็ จะ ไ้ รัย ความ รู้ สัก คับ แคบ ไ้ อย่าง

ที่ใด กล่าวมาแล้ว เหมือนกัน แต่ จะ ต้อง บอก ให้ เกิด ทราบ
เสีย สัก อย่าง หนึ่ง ว่า ถ้า มี วิชา แล้ว ก็ ควร จะ รู้จัก ใช้ วิชา
นั้น ให้ เป็น ประโยชน์ ด้วย นอก แก้ว ที่ พุท ภาษา มนุษย์ ได้ ก็ สัก
แต่ ว่า พุท ไ้ ไป อย่าง นั้น ไม่ สามารถ จะ ใช้ ความ รู้ นั้น ให้ เป็น
ประโยชน์ อัน ใหญ่ ยิ่ง ไ้ รู้ อะไร ก็ พุท ซ้ำ ๆ อย่าง นั้น ไป วัน ยัง ทำ
บุญ ตลอด ชีวิต เกิด ก็ เหมือน กัน ถ้า เป็น แต่ อ่าน ออก เขียน
ไม่ ได้ รู้ คำ ใน หนังสือ จน เอา ว่า ปาก เป่า ได้ ทั้ง เล่ม ความ
รู้ นั้น จะ ไม่ ทำให้ เกิด นั้น เป็น คน ลุด ลาก ชน นั้ จำ เป็น จะ ต้อง
มีความ เข้าใจ แล้ว รู้จัก ใช้ ความ รู้ นั้น ให้ เป็น ประโยชน์ ด้วย
จึง จะ นับ ว่า เป็น ความ ลุด ลาก ไ้

๘. มี เกิด คน หนึ่ง บิดา ได้ หีบ สี่ สำหรับ ใช้ กับ เครื่อง เขียน
หอย หนึ่ง เป็น ของ มี ราคา มาก เกิด คน นี้ ชอบใจ เป็น ที่ ยิ่ง
ใคร ขอ ก็ ไม่ ได้ เก็บ ซ่อน ไว้ ใน หีบ เรียบ ร้อย ถึง เวลา ก็ เอา
ออกมา เล่น ยก แท่ง สี่ ขึ้น วาง เรียง แล้ว หยิบ ดู แล้ว ก็ เอา
ลง วาง ใน หีบ อย่าง เติม แล้ว ก็ เก็บ หีบ ซ่อน ไว้ ที่ เติม ทำ
อย่าง นี ทุก ๆ วัน เป็น นิตย มี ได้ คิด ที่ จะ เอา แท่ง สี่ ออก เล่น
แล้ว หัก เขียน และ ระบาย รูป ต่าง ๆ จน นาน เข้า มี ความ เชื่อ
มิ ไ้ เขา หีบ สี่ นั้น ออก มา หยิบ แท่ง สี่ เล่น เหมือน แต่ ก่อน อีก เลย

เก็บทั้งเจียนไว้ในตู้จนเก่าไปเอง พอเด็กคนนี้มีโตขึ้นหมด
ความสนุกในเครื่องเล่น ก็หมดความพอใจในหีบสิ้นด้วย

๙. เด็กอีกคนหนึ่งไม่มีใครให้หีบได้ แต่เป็นคนรัก
การวาดเขียน จึงอุทิศหีบเก็บสากค์ประสมไว้จนหีบหีบได้
หีบหนึ่ง เด็กคนนั้นชอบเขียนต้นไม้ เขียนสัตว์ เขียนเรือ
กำปั่น เขียนทะเลและเมฆหมอก แล้วก็ระบายสี อีก
ไม่ช้าก็เห็นว่า เป็นคนวาดเขียนเก่ง จึงหัดให้เป็นช่างเขียน
เลยโตขึ้นเป็นคนมีชื่อเสียงโด่งดังในทางวาดเขียน

๑๐. เด็กสองคนนี้ใครจะฉลาดกว่ากัน? คนที่มีหีบ
เครื่องเขียนแล้วไม่ฝึกจะหัดเขียน หรือคนที่ฝึกอยากหัด
เขียนก่อนมีหีบเครื่องเขียน วิชาทั้งปวงที่เด็ก ๆ เรียนก็
เหมือนกัน ถ้าโตขึ้นไม่ตั้งใจเล่าเรียน หักเรียนก็
ก็ คงจะเป็นประโยชน์แก่ตัวได้จนตลอดชีวิต

คำถาม (๑) คนชนิดใดที่เข้าใจว่าเรียนหนังสือ
ตามสี่ปีก็รู้? เขาหมายความว่าอย่างไร? ทำไมผู้ที่อ่าน
ออกเขียนได้ จึงไม่เรียกว่าเป็นผู้รู้หนังสือ? (๒) ทำไม
คนคนหนึ่งจึงเรียนวิชาไม่ได้หมด? (๓) วิชาอันนับว่า
เป็นเครื่องมีนั้นคืออะไรบ้าง? เมื่อพูดว่า คนไม่เคยทำงาน
เลยแต่เล็กจนโตนั้น หมายความว่าอะไร? (๔) ความ

เก็บ ความ เป็น เครื่อง ต่อ ให้ เกิด ความ ชั่ว อะไร บ้าง ? เกิด เก็บ
ความ มัก เก็บ ครอบ ครอบ ผู้อื่น ตรง กับ คำ ภาษิต ว่า อะไร ?

(๕) วิชาใด ที่ เกิด ควร เรียน ไว้ แต่ เล็ก ๆ ? ทำไม เกิด
จึง มัก เรียน อะไร ได้ แม่นยำ กว่า ผู้ใหญ่ ? (๖) เกิด ที่ รัก เล่น
มาก กว่า เรียน ไต ขึ้น จะ รู้สึก ตัว อย่างไร ? ทำไม จึง เปรียบ เกิด
บาง ชนิด เช่น นก แก้ว ? (๗) เกิด คน ที่มี หีบ สีสัน ปราย โชน
อะไร จาก หีบ สี บ้าง ? (๘) เกิด คน หนึ่ง ที่ ไม่มี หีบ สี ได้ ทำ
อย่างไร บ้าง ? (๙) เรื่อง นี้ เปรียบ กับ การ เรียน วิชา ทุก ๆ
อย่าง อย่างไร ?

บทที่ ๗

ความรู้ จัก ผิด ชอบ สอน ให้ รู้ จัก รัก ความ จริง

๑. เกิด คน ใด ที่ มีความ รัก ความ เชื่อถือ และความ
หมั่น เป็น สันดาน แล้ว มี บิดา มารดา และ ครู ที่ เป็น ผู้ รู้ จัก ถึง สอน
และ กอบ คุ้ม ความ รัก ความ กรุณา เกิด คน นั้น จะ ได้รับ ความ
สุข ทั้ง ที่ บ้าน และ ที่ โรงเรียน เมื่อ โต ใหญ่ ขึ้น ก็ จะ เป็น ผู้ รู้ จัก
สิ่ง ถูก และ ผิด เพราะ ได้ เคย เป็น เกิด ที่มี บิดา มารดา และ ครู บำ
อาจารย์ ที่ มาก ทั้ง แต่ เล็ก จะมี “ความรู้ จัก ผิด และ ชอบ”
เกิดขึ้น ใน ตน และ จะ ประพฤติ แต่ สิ่ง ที่ ดี ที่ ถูก

ความรู้จักผิด ชอบ สอนให้รู้จัก รัก ความจริง ๔๑

๒. บิคารมารคาบ่มมีความยินดี ที่ จะเห็นบุตร ของ
ตน มีความรู้จักผิด และ ชอบ และ จะเต็มใจ มอบอำนาจให้แก่
บุตร ไม่ ต้อง เขียน ต้อง ตีกันต่อไป เพราะบุตร เป็นผู้รู้ จัก
ผิด ชอบ อยู่ แล้ว สิ่งใดไม่ดีก็ไม่ทำ บิคารมารคาไม่ ต้อง ตาม
ว่ากล่าว ทำโทษบุตรให้ ได้ ความ ชัย ช่าย ชาย หน้าผู้อื่น บุตร
กับบิดา จะ ตั้ง แท้ ปรีกษาหาวิชา กัน ช่วยกัน ทำ การงาน ประการ
เป็น เพื่อน ร่วม คึก บิคารมารคาก็ รัก และ หักขยิบบุตร บุตร ก็ รัก
และ หักขยิบ บิคารมารคา ต่าง คน ต่าง ถนอมหน้าใจกัน และ รัก
ใคร่กัน อย่าง ผู้ใหญ่ หรือ อย่าง ผู้มี ความ คึก ด้วย กัน แล้ว
ความ รัก อันนี้ เป็น ความ รัก ที่ กล้าแข็งยิ่งกว่าความรักเมื่อเวลา
ยัง ต้อง เขียน ต้อง ตีกัน อยู่ ทุก เมื่อ อีก

๓. ความรู้จักผิด และ ชอบนี้ เมื่อเกิดขึ้นในใจ เกิด
เป็น ครั้ง แรกแล้ว จะ ทำให้ เกิด รู้ สึก อย่างไร ก่อน ถ้าเรา
คิด ถึง เกิด ตี ที่ รู้จักผิด และ ชอบ เรา จะ เห็น ได้ ว่า เกิด คนนี้
ไม่ พุท ปก จะ ทำ อะไร ก็ ทำ ตาม ตรง ไม่ คดโกง หรือ ล้อลวง
ใคร จะ คบ เพื่อน ก็ รัก วิชา ความ ยุติธรรม เสมอ ไม่ เอาเปรียบ
เพื่อน ไม่ รู้ มาก แก่ เพื่อน เพราะ ฉะนั้น เรา จึง เห็น ได้ ว่า
ความรู้จักผิด และ ชอบนี้ ถ้าเกิด ขึ้นในใจ ของ เกิด คนใด จะ

ทำให้เด็ก คนนี้ วิทยาว่าจริง ประพฤติ ตัวให้เป็น คนจริง
เป็น คนตรง และ เป็น บุคคิขรรณเสมอ

๔. ถ้าโลกนี้ ปราศจาก ความจริงเสียแล้ว ใคร ก็
จะไม่เชื่อใครได้ ใคร ก็จะไม่ไว้ใจใครได้ จะต่าง คนต่าง
ต้อง วิทยา ตนเองไว้ใจ ตนเอง เท่ากับ เกิดมาอยู่ในโลก คน
เดียว เหมือนกัน เพราะ จะทำ อะไร ด้วย กัน ก็ไม่ได้ จะช่วย
เหลือ กัน ก็ไม่ได้ เหตุด้วยไม่มี ความไว้ใจ เชื่อใจ กันได้ แม้
จะใคร่ ปรวณญ ตาม เหตุผลแล้ว จะเห็นได้ ว่า ประโยชน์ ของ
คำพูด มี อย่างไร และทำไม มนุษย์ จึง ต้อง มี วิชิตอกเสีย เป็น
ที่ สังเกต ต่าง ๆ ที่ เรียกกัน ว่า คำพูด ทั้งนี้ ก็ เป็น เครื่อง แสวง
ความ คึก ความนึกในใจ ให้ปราศจาก แก่ผู้อื่น ให้ผู้อื่น ทราบ
ด้วย ว่าใจเรานั้น อย่างไร และ มี ความรู้ อย่างไร เท่านั้น
ก็ เมื่อ ประโยชน์ ของ คำพูด เป็น อย่างนี้ แล้ว เหตุใดเรา จึง
ไม่พูด ออกไป ตาม ความจริงใจ เละ? ถ้า ความจริงในใจ ของ
เรา เป็น อย่าง ๑ แล้วเราพูด ออกไป เป็น อย่าง ๑ จะได้ ชื่อ
ว่าเรา แสวง ความนึกในใจ ของเราให้ผู้อื่น ทราบได้ หรือ?

๕. คำพูด เป็น เครื่อง นำให้ จิตใจ แล่น ทัก ท่อ ทราบ ถึง
กันได้ ถ้าไม่มี คำพูด แล้ว ใคร มี ความรู้ ความเข้าใจ
อย่างไร ก็ไม่อาจ แลก เปลี่ยน หรือให้ ความรู้ ความเข้าใจ นั้น

แก่ผู้อื่นได้ ใคร เกิดมาก็ จะต้อง ค้นหา วิชาใส่ตนเอง จะ
เป็น การ ลำบาก เท่า กับ ถลึง ครก ขึ้น ภูเขา ชีวิต ชีวิต หนึ่ง ก็
จะไม่ได้มีความรู้ ความฉลาด ก็มากน้อย เพราะ จะต้องเสีย
เวลา เสียแรง และ เปลือง ความ คึก เทียว ค้นหา ความรู้ ทั้ง
แต่ค้น ขึ้นไป ทุก คน จะ อาศัย ด้วย เท ความรู้ จาก กัน และ กัน
ก็ไม่ได้ ลอง คิด ดู ที่ หรือ ว่า ถ้า นักเรียน ต่าง คน ต่าง จะต้อง
หา วิชา ของ ตนเอง หา เลข ของ เอง แล้ว บาง ที่ จน คลอด ชีวิต
ก็ จะไม่มีใคร ทำ เลข ได้ แต่ ที่ เรา มี ภาษา สำคัญ เป็น เครื่อง
แสดง ความ เข้าใจ กัน ได้ ทั้ง นี้ เรา หา ให้ ความรู้ ของ เรา แก่
ผู้อื่น สำหรับ ให้ ผู้อื่น ไป คิด ค้นหา ความรู้ ให้ ให้ กว้าง ขวาง
ออกไป แล้ว ส่ง สอน กัน ต่อ ๆ ไป จน มนุษย์ มี วิชา ไม่มี
ที่ สิ้น สุด รถ ไฟ หรือ เรือ ไฟ ที่ เรา ได้ ใช้ กัน อยู่ ทุก วัน นี้ ก็
ได้ อาศัย แรง และ ความ คึก ของ คน เก่า ๆ ช่วย กัน คิด ช่วย
กัน หา ช่วย กัน ทำ ต่อ ๆ มา หลายชั่วอายุ แล้ว จึง สำเร็จ
เรียบร้อย ใช้ ได้ ก็ เป็น ประโยชน์ ถึง เพียง นี้

๖. ทั้ง ที่ ความรู้ วิชา ด้วย เท ต่อ ๆ กัน ไป ได้ เช่น นี้ ความ
รู้ จริง จึง เป็น สิ่ง สำคัญ มาก ขึ้น จะ เปรียบ เทียบ ได้ เห็น แจ่ม
แจ้ง ทั้ง นี้ สมมุติ ว่า ผู้หนึ่ง มี นาฬิกา อัน ไม่ เทียง อยู่ ใน บ้าน
เรือน หนึ่ง ผู้หนึ่ง ก็ คง จะ ไม่ เชื่อ นาฬิกา ของ ตน ถ้า อยากรู้

ทราบ เวลา เมื่อใด คง ต้องไป ขอ ญาติ ญาติ ญาติ บ้านอื่น หรือ คอย
 พงษ์น เทียง แต่ ถ้า ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ ญาติ
 ล้วน แต่ แสง ความ คลาย เกือบ และ ผิด ๆ กันไป ทั้ง นี้ แล้ว
 เรา จะ ไม่ พา กัน เหลว ใส แสง เชื้อ ญาติ ไป หมก หรือ ? แม้ ไม่ มี
 พระอาทิตย์ คอย แสง กลาง วัน กลาง ค่ำ เข้า สาย เทียง ข่าย เป็น
 อยู่ ทั่ว จะ ยิ่ง ไร คราว ใหญ่ เพราะ จะ ไม่ ทราบ วัน ค่ำ เกือบ
 จะ ไม่ มี กำหนด เวลา จะ นึก แะ กัน ก็ ไม่ ได้ ถ้า ชน นึก ก็ จะ
 วิชา สัญญา ตาม นึก ไม่ ได้ ทั่ว ไม่ ทราบ ว่า จะ พบ กัน เมื่อไร

๗. เพียง แต่ ญาติ ญาติ ไม่ จริง ยัง ทำให้ เหลว ใส ได้ ถึง เช่น
 นี้ ถ้า คน ไม่ จริง ความ เหลว ใส จะ ทั่ว ชน ป่านใด มี ใช้
 คน มี ชั่ว แต่ จะ ขอก กัน เพราะ กำหนด เวลา ทุ่ม โมง เท่า นี้
 เมื่อไร บ่อ มี สิ่ง สำคัญ ๆ ที่ เป็น ความรู้ ความ คลาย สำหรับ
 ให้ ชน กัน ทั่ว ถ้า ต่าง คน ต่าง คอย ลง กัน อยู่ เช่น ญาติ ญาติ ที่
 เทว ไม่ เทียง แล้ว ความรู้ ความ คลาย ใด ๆ ใน โลก ก็ ไม่ มี
 ประโยชน์ เพราะ คน เชื้อ กัน ไม่ ได้ พระพุทธเจ้า ท่าน ก็ ทรง
 ห้ามไว้ ใน คิล ห้า ว่า ไม่ ได้ ฆ่า คือ ไม่ ได้ แสง ความ ไม่ จริง
 หรือ ความ ลอ ลง ผู้ ชน ความ จริง เป็น ต้น เหตุ ของ ความ ดี และ
 ความ เจริญ ทั่ว คลาย ความ ไม่ จริง ก็ เป็น ต้น เหตุ แห่ง ความ ชั่ว
 และ ความ หา เจริญ มิ ได้ ทั่ว คลาย เหมือน กัน ก็ เมื่อ เป็น เช่น นี้

ความรู้จักผิดชอบ สอนให้รู้จัก รัก ความจริง ๔๔

เราจะใช้ความไม่จริง หรือล่อลวง คนอื่น ด้วยความไม่จริงทำอะไร? บางทีคนที่ไม่ถือความจริงจะคิดว่า ที่ผู้แสดงความจริงไม่จริง เป็นเครื่องล่อลวงผู้อื่นนั้น เพราะมุ่งหมายแก่ประโยชน์อย่างใด อย่างหนึ่ง คือ จะให้ตัวเองพ้นโทษ หรือได้ประโยชน์ของผู้อื่น ฯลฯ แต่ถ้าคิดตรึกตรองไปให้ละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าประโยชน์ที่ได้จาก ความไม่จริงนั้น มีวาคาน้อยกว่าประโยชน์ที่เสียไปเพราะ ความไม่จริง เป็นการไม่คุ้มกันเลย

๔๘. หลวงม่าย คนหนึ่ง ขอฝากอยู่ พระนครศรีอยุธยา มีความประสงค์จะให้บุตรได้เล่าเรียนมีความรู้ จึงพาบุตรมาตั้งที่สถานีรถไฟ จะให้ลงมาอยู่กับลุงและเรียนหนังสือในโรงเรียนที่กรุงเทพฯ หลวงคนนี้เป็นคนจน ตั้งแต่สามถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ขายการ คำขายเลี้ยงตัวมา บัดนี้เก็บเล็ก ประสมน้อยได้เงินพอ ตกเหลือ ตกกลางเองให้บุตร และเหลืออีกนิดหน่อย ก็สำหรับ เป็น ค่ารถไฟ และ ค่าหนังสือเท่านี้

๔๙. เมื่อพาบุตร มาตามทาง จึงพูดกับบุตรว่า “อายุเจ้าครบ ๑๒ ปีแล้ววันนี้ ถ้าจะครบเข้าพรรษา ก็จะต้องเสียค่ารถไฟแค่เพียง ครั้งหนึ่ง เหลืออีก ครั้งหนึ่งเก็บเอาไว้ซื้ออะไรก็ได้ที่อยากได้ แต่ที่อายุเต็ม ๑๒ ปีเสียแล้ว

จะ ต้อง เสีย เติม ราคา เท่า กับ ผู้ใหญ่ แม้ ก็ไม่มีเงินที่จะให้
สำหรับให้ เข้าไป ซื้อ อะไร อีก”

๑๐. บุตร แหงน ดู มารดา แล้ว อ่อนหวาน ว่า “นอก จาก
ค่าหนังสือ และ ค่า รถไฟ นี้ แม่ จะไม่ให้ ฉัน มี เงิน คิด ตัว ไป ย่าง
สัก นิด หน่อย หรือ ?” พูด ทั้ง นี้ แล้วยัง ทำ ท่า แกร่ง ๆ มารดา
มีความ เวทนา แทน จะให้เงิน ที่ เหลือ อยู่ ไป แก่ บุตร ทั้ง หมก แต่
หาก ใจ ให้ ไม่ ได้ เพราะ มี บุตร เล็ก ๆ ที่ ต้อง เสีย อก
หลาย-คน จึง มิ ได้ ให้

๑๑. พอ ไป ถึง สถาน ไป ซื้อ ซื้อ ตัว ให้ บุตร สำหรับ ไป กรุง เทพฯ
เจ้า พนักงาน ชาย ตัว แล เห็น รูป ร้าง เท็ก เข็น เท็ก เล็ก จึง ถาม ว่า
“ตัว เท็ก ครึ่ง ราคา หรือ จ๊ะ ?” หญิง ม่าย นั้น อยู่ สัก ครู่ หนึ่ง
ทำให้ บุตร ใจ เต้น นึก ว่า มารดา จะ ตอบ แต่ กระซอม กระแอม ค่อย ๆ
ว่า “จ๊ะ” หรือ นิ่ง เสีย เช่น แต่ เพียง พระ ยักษ์ หน้า รับ ก็ ได้ แต่
มารดา ก็ หา ได้ ทำ ทั้ง นี้ ไม่ นิ่ง อยู่ สัก ครู่ หนึ่ง แล้ว กลับ ตอบ
ว่า “ไม่ใช่ จ๊ะ อายุ เกิน ๑๒ ปี แล้ว ตาม ข้อ บังคับ ของ กรม
รถไฟ เห็น จะ ต้อง เสีย เติม ราคา เหมือน ผู้ใหญ่ อะ มั้ง ?”
เจ้า พนักงาน ก็ ชาย ตัว อย่าง สำหรับ ผู้ใหญ่ ได้ หญิง ม่าย รับ
ส่ง ให้ บุตร แล้ว กล่าว โยก ยิ้ม ย่อง ว่า “ลูก เข้ม, นี่ แห่ ตัว

ความรู้ รัก ผิด ชอบ สอน ให้ รู้ รัก ความ จริง

๔๗

กับ คำ จริง เก็บเอา ใส่ กระเป๋าวัวเล็ก ก็ คว้า ได้ เงิน สอง
สาม สลึง เพราะ พุก ปัก หลอด ลง เขา "

๑๒. พอ ส่ง บุตร ขึ้น รถไฟ และ ลา ลั่น เสรีฯ แล้ว รถไฟ
ก็ ออก บุตร รู้ สึก ใน ใจ ว่า ที่ มารดา บอก ความ จริง แก่ เขา นั้น
เป็นการ ถูก แล้ว ยิ่ง เมื่อ ถึง กลาง ทาง คน ตรวจ ตัว มา ขอ ดู
ตัว ยิ่ง รู้ สึก ว่า มารดา ทำ ถูก ยิ่ง ขึ้น เพราะ ถ้า ถู กตัว ครั่ง
ราคา อัน เป็น ตัว ไม่ แสดง ความ จริง แล้ว จะ แลก กุ หน้า คน ตรวจ
ตัว อย่างไร ได้ แต่ มี ตัว ที่ แสดง ความ จริง ได้ ชื่อ ว่า เป็น
ผู้ เจริญ งาม อัน สุจริต แท้ แล้ว จะ กุ หน้า ใคร ๆ ก็ได้ ไม่ ต้อง
มี ความ สะทก สะท้าน เมื่อ คน ตรวจ ตัว ส่ง ตัว คืน ให้ แล้ว
พระ ยักษ์ หน้า บอก ว่า "ถูก กั๊ก แล้ว" คำ นี้ ก็ กั๊ก อยู่ ใน ใจ
ของ เด็ก นี้น ทำให้ ไม่ สัม คำ จริง ของ มารดา เลย เมื่อ รถไฟ
มา ถึง กรุงเทพมหานคร เวลา ค่ำ และ เด็ก นี้น ได้ พบ กับ ผู้ มา คอย
รับ อยู่ แล้ว จึง เจริญ งาม สูง ออก จาก สถาน นี้น เวลา ส่ง ตัว
คืน ให้ ทาง ออก ถึงแม้ ว่า กระเป๋าวัว ไม่มี เงิน ติด เลย ก็ได้
รับ ความ รู้ สึก ซึม ใจ เป็น อย่าง ยิ่ง ใน การ ที่ ไม่ ได้ หลอด ลง
ปัก ยัง เงิน ค่า โดย สार ของ กรม รถไฟ ไว้ ครั่ง หนึ่ง

๑๓. ต่อ มา ภายหลัง เมื่อ เด็ก คน นี้น จะ แสดง สิ่ง ที่ ไม่
จริง ก็ นึก ถึง คำ ของ มารดา ที่ สถาน นี้น และ คำ ว่า ถูก กั๊ก

แล้ว ของ คน ตรวจ ตัวใน รถไฟใต้ดิน ทำให้แสดง ความเท็จ
ออกไม่ได้ ขน เวียนโคในโรงเวียนทั้ง หมกที่ได้เวียนนั้น ไม่
มีอะไร จะมีราคา มาก กว่าขนเวียนที่ได้รับ จาก มารดา และ
ใส่มาใน กระเป๋าเปล่า แทนเงินที่ จะ โกง กรม รถไฟใต้ดิน เมื่อครั้ง
ขึ้น รถไฟ จาก สถานี พระนคร ศรีอยุธยา แค่นี้แหละ ๗ นั้นเลย

๑๔. เท็ก ขาง คนมัก แสดง คำเท็จ เพราะได้ ทำ ความผิด
ครั้ง จะ บอก ความจริง ก็ ขาด หรือ มี ฉะนั้น ก็ กลัว จะ ถูก ทำ
โทษ แต่คำเท็จ หรือ คำไม่จริงนี้เป็น ของที่ ชั่ว เลว ทรมาน ทำ
ซ้ำ มากกว่า ความผิด ที่ เรา จะ ขาด ไม่ อยาก บอกใคร หรือ
ความเจ็บ ปวดที่ เรา จะ ได้รับ จาก ความผิด นี้ อีก เพราะ ถ้า
ใคร มาหาว่าเราพูดไม่จริง ก็เท่ากับ เขาหาว่าเราเป็นคน
ฉลาด อย่าง เลว ทรมาน ที่ สุด เป็น คำที่ เจ็บ ยิ่ง เสีย กว่า คำ คน
กล้า จะ เปลี่ยน ความเท็จ เพราะ กลัว อะไร กล้าได้ จะ กล้า
แสดง ความจริง เท่านั้นไม่ได้หรือ? คน คงไม่ ต้องการ ความ
ไม่จริง เพราะ พวก แต่ละคน ๆ ก็ พอ แล้ว ไม่ ต้อง ไป เทียวหา
ความเท็จ มาพูด คน ที่ ดี ที่ มี ความรัก เป็น เมื่อง สหาย ก็ ไม่
ต้องการ แสดง ความเท็จ เป็น เครื่อง คอย แทน ผู้อื่น ที่ มี ความ
เชื่อ ใน คน

ความรู้จัก ผิด ชอบ สอนให้รู้ จัก รัก ความจริง ๔๘

คำถาม (๑) เกิด ชะนิทโคทที่บิดา มารดา จะไม่ ต้อง
ถาม ว่ากล่าว เขียน ที่ให้ ขาด หน้า คนอื่น? (๒) ความรู้ จัก
ผิด ชอบ จะ สอนให้รู้ จัก อะไร ก่อน? (๓) ถ้าโลกไว้ ความ
จริง แล้ว จะ เป็น อย่างไร บ้าง? (๔) ภาษาที่พูด มี ประโยชน์
อย่างไร? (๕) ถ้าไม่มี นาฬิกา ที่เที่ยง คนเรา จะ เผลว หลด
อย่างไร? (๖) ทำไม ประโยชน์ ที่ได้ จากความจริง จึง มีค่า น้อย
กว่า ประโยชน์ ที่เสีย ไป เพราะ ความเท็จ? (๗) หญิง ม่าย
ในเรื่อง นี้ เป็น คน ชะนิทโคท? (๘) ทำไม มารดา จึง ให้ เงิน
แก่ บุตร อีก ไม่ ได้? (๙) เจ้า พนักงาน ขาด ตัว ถาม ว่า อะไร?
บุตร ที่เก ว่า มารดา จะ ตอบ ว่า อะไร? แล้ว มารดา ตอบ ว่า
อะไร? (๑๐) เมื่อ มารดา ส่ง ตัว ให้ แก่ บุตร นั้น มารดา
ว่า อย่างไร บ้าง? (๑๑) ต่อ เมื่อไร บุตร จึง เห็น ได้ ว่า มารดา
ทำ ผิด? เมื่อ ให้ ตัว แก่ คน ทรน ทิ้ง นั้น เกิด นี้ มี ความรู้ สัก
อย่างไร? (๑๒) อย่าง นี้ ได้ ชื่อ ว่า มารดา ให้ อะไร แก่ บุตร
มา ใน กระเป๋ อ้น ว้าง เปล่า? (๑๓) อะไร มัก จะ ทำให้ เกิด
ทุกข์ เท็จ? เมื่อ ใคร ว่า เรา เป็น คน เท็จ ทำไม เรา จึง ต้อง เจ็บ
แสบ นึก? คน ชะนิทโคท เป็น ผู้ มี ความ สุข กว่า คน อื่น ๆ?

บทที่ ๘

ความรู้ ผิดชอบสอนให้เกิด ความ ชี้อ ตระ เพียง ชรรณ

๑. นอกจาก การ รักษา วาจา จริง ที่ได้กล่าวมาแล้ว
ในบท ก่อน ความรู้ จัก ผิด ชอบ ยัง สอนให้ เรา รู้ จัก ประพฤติ
ชี้อ ตระ และ เทียง ชรรณ ด้วย ความ ชี้อ ตระ นี้ เป็น ของ คู่ กับ ความ
จริง ความจริง ได้แก่ วาจา ความ ชี้อ ตระ ได้แก่ การ ที่ ทำ

๒. บางที เรา ได้ ยิน ได้ ได้ ได้ ถึง กัน ว่า “ไม่ได้, ทำ
อย่างนี้ไม่ได้, ดันไม่ยอม” นี้ เกิด หมาย ความว่า อะไร ?
คือ หมาย ความว่า เกิด คน อื่น แ่ง ซึ่ง เขา ของ ที่ ไม่ ควร เป็น ของ คน
ไป เป็น ของ คน บางที การ แ่ง ซึ่ง นี้ เป็น แต่ การ เล็ก น้อย
เช่น แ่ง ที่ กัน นึ่ง แ่ง ห้าง สัก กัน อ่า แ่ง ของ กัน เล็ก หรือ
แ่ง ขนมหันกัน แต่ ก็ เป็น ของ ไม่ ควร ทำ เพราะ เป็น ความ
ไม่ ชี้อ ตระ และไม่ เทียง ชรรณ ถึง ตัว เกิด ผู้ ที่ ทำ กัน นี้ ก็ ใช้ ว่า
จะไม่ ทราบ เมื่อไร บ่ อม ทราบ อยู่ เต็มใจ เหม่อ กัน ผู้ ที่ แ่ง คน
อื่น ก็ รู้ สึก หน้า ต้า น ๆ ทำ โดย ก่อ ๆ และ ที่ ผู้ ถูก คน อื่น แ่ง ก็
รู้ สึก โกรธ ทั้ง สอง ฝ่าย บ่ อม มี ความ จัก ใจ กัน ไม่ เรียบ ร้อย
กลมเกลียว เหม่อ เมื่อ การ เล็ก น้อย อัน เป็น ความ ไม่ ชี้อ ตระ นี้
ยังไม่ เกิด ขึ้น

ความรู้ ผิด ชอบ สอนให้ เกิด ความ ชัด ตรง เทียบ ขรรณ ๕๑

๓. ความไม่ ชัด ตรง ต่อ กัน เมื่อ ทำให้ เกิด ความ ชัด
ใจ กัน ทั้ง นี้ แล้ว ลง ปลาย ก็ ถึง แก่ โกรธ กัน หรือ วิวาท กัน
ไม่ว่า ใน หมู่ เด็ก หรือ หมู่ ผู้ ใหญ่ เพราะ ฉะนั้น จึง เห็น ได้ ว่า
เด็ก ก็ ต้อง การ ความ ตรง ต่อ กัน เท่า กับ ผู้ ใหญ่ เหมือน กัน เด็ก
ต่าง คน ต่าง มี เครื่อง เล่น และ หนังสือ เป็น สมบัติ ของ ตน เวลา
ชอบ กัน จะ ให้ กัน ยืม หรือ ให้ ยืม กัน เป็น สิทธิ จาก ที่ เคย อด ได้ โดย
ขึ้น ตา แต่ เมื่อ มี ผู้ มา แย่ง ซึ่ง เขา ไป โดย ไม่ ขอ ร้อง ต่อ เจ้า ของ
ก่อน หรือ ได้ ขอ ร้อง แล้ว แต่ เจ้า ของ มิ ได้ อนุญาต ให้ ฉะนั้น
เจ้า ของ จะ ละ วุ่น ความ โกรธ ไม่ ได้ ถ้า เด็ก หมู่ ใด ยังมี การ
แย่ง ซึ่ง กัน, รัง แก่ กัน, เป็น อาชฉัย อยู่ แล้ว เด็ก หมู่ นั้น ก็ จะ
เกิด ความ สงสัย ซึ่ง กัน และ กัน มีความ ขัด ข้าง กัน และ กัน ขึ้น
ซึ่ง เป็น เหตุ ให้ เกิด ความ เกลียด และ ความ เป็น ผู้ ใจร้าย ต่าง ๆ
แม้ บ้าน ไค มี ความ ชั่ว เหล่า นี้ อยู่ใน หมู่ เด็ก แล้ว บ้าน นั้น จะ
เป็น สุข หรือ ? ก็ ย่อม ไม่ เป็น สุข อยู่ เอง ตาม ขรรณ กา

๔. เด็ก ถ้า พวัก ที่ ไม่ มี ผู้ เลี้ยง ผู้ ปกครอง แม้ เป็น เด็ก
ชัด ตรง ก็ คง จะมี ผู้ สงสาร และ สงเคราะห์ รั้ง ไป เลี้ยง ไว้ ไม่
ให้ อดอยาก ได้ เหมือน กัน ทั้ง นี้ ตัวอย่าง ก็ ๓ เด็ก คน หนึ่ง นิคา
มารดา ถึง แก่ กรรม เสีย ตั้ง แต่ ตัว ยัง เล็ก ๆ ญาติ พี่น้อง ก็ ไม่ มี
ใคร อด ค้ำ เพื่อบ้าน เขา อยู่ เขา ใช้ ให้ ขา ย ขน ม วัน หนึ่ง ผู้ ชั่ว

ให้สตาลค์เกินมา สตาลค์หนึ่ง เท็ก คนนี้ ก็ คั้นได้ ผู้ซื้อ จึง นัก
ชมแต่ในใจว่า “อ้อ, เท็ก คนนี้ ชื่อ ทรงพอใช้” ต่อมา เขา
อยาก จะลอง ดู ว่าเป็น คน ชื่อ ทรง แท้ หรือ ไม่ จึง ทำ เป็น
เผละ หยิบ เงิน สลัด ออก ให้ แทน สตาลค์ แดง เมื่อ เท็ก คน นี้
หา ได้ รัย ไว้ และ กลับ คั้น ได้ เขา อีก เขา ก็ ทราญ แท้ ว่า
เป็น เท็ก ที่มี ความ ชื่อ ทรง ยิ่งนัก เขามี ความ รัก ใคร จึง รัย ไป
เลี้ยง ไว้ อย่าง บุตร บุญธรรม ส่ง ให้ ไป เล่า เรียน หนังสือ ใน โรงเรียน
และ โต ขึ้น ก็ รัย มดุกก อัน ได้ เป็น หุ่น สำหรับ กอบ การ ทำ มา
หากิน ต่อ ไป ด้วย ผล แห่ง ความ ชื่อ ทรง นี้ เท็ก คน นี้ ได้ ตั้ง ตัว
เป็น คน มี บริบูรณ์ ด้วยทรัพย์ สมัย ที่ ขึ้น ได้ และ ภายหลัง
ก็ รัย ความ สุขใจ สุขกาย ตลอด ชีวิต

๕. ความ ชื่อ ทรง ใช้ จะ มี ใจ ความ เพียง ว่า ห้าม ไม่ ได้
เขา ของ ของ ผู้อื่น มา เป็น ของ ตัว เค้า นี้ เมื่อไร ย่อม มี ใจ ความ
ลึกซึ้ง ยิ่ง กว่า นี้ อีก มาก ถ้า คิด ดู ได้ ดี จะ เห็น ว่า ที่ คน
เรา ไม่ กล้า โกง คนอื่น ไม่ กล้า หลอก หลวง ผู้อื่น ไม่ กล้า ให้อำนาจ
รัย แก่ ผู้อื่น นั้น ก็ เพราะ เรา มี ความ ละอาย เรา กลัว คนอื่น
จะ ประมาท เรา ได้ คือ เรา รักษา เกียรติยศ ของ เรา ไม่ ให้อำนาจ
ใคร มา ดูหมิ่น เรา ความ ชื่อ ทรง จึง เป็น ของ จำเป็น สำหรับ การ
รักษา เกียรติยศ อย่าง หนึ่ง ผู้มี เกียรติยศ ทั้ง หลาย ไม่ ว่า

ความรู้ผิดชอบ สอนให้เกิด ความเชื่อ ตรง เทียงธรรม ๕๓

ขุนนาง หรือ พลเรือน สามัญ ก็ดี อันเป็นผู้มีคุณเคารพ นับถือ
ย่อมล้วน แต่เป็นผู้ประพฤติ ความเชื่อ ตรง ทั้ง สั้น ถ้าไม่เช่นนั้น
ก็ไม่สามารถ รักษาเกียรติยศไว้ได้ เพราะไม่มีใครเชื่อถือ
จะมีแต่ผู้สยดสี่ย เป็นเครื่องเสื่อมเสียเกียรติยศทุกเมื่อไป

๖. คุณเราให้จน แสพจน อย่างไร ๆ ก็ดี แม้เป็นผู้รักษา
ความเชื่อ ตรงไม่ ผิดใจ ผู้อื่น ไม่อยากได้ สิ่งใด ที่ไม่เป็น ของตน
และไม่ ทำ สิ่งใด ที่เป็นการ เสว ทราบ เป็นเครื่อง เสื่อมเสีย
เกียรติยศ ของ ตน แล้ว ผู้หนึ่ง ถึง จะ หุ่น ฆ่า เก่า สวม เสื่อ ซาก
ก็ยัง ได้ เชื่อ ว่า เป็นผู้ รักษา เกียรติยศ ของ ตน มากกว่า คน มั่ง มี ที่
อา ประพฤติ เสว ทราบ ต่าง ๆ ตรง กัน ข้าม กับ ความดี ที่ กล่าว
มาแล้ว

๗. ก็เมื่อได้ อ่าน มา ถึง เพียงนี้ จึง ควร จะ ทราบ ได้ ว่า
อะไรเล่า ที่ เป็น ความรู้ สัก ต่าง ๆ และ เป็น หน้าที่ ที่ ต้อง กระทำ
ต่าง ๆ อันได้ กล่าว มา แล้ว ใน บท ต้น ว่า เป็น เครื่อง เกียรติ พิน
มมุขย์ ให้ รวบรวม กัน ให้ ทำ ประโยชน์ เพื่อ กัน และ กัน ให้ ได้
รับ ความ สำราญ ทั้ง กัน ตั้งแต่ ครอบครัวย เล็ก ๆ ใน บ้าน ตลอดจน
ขึ้นไป ถึง ครอบครัวย ใหญ่ แห่ง มุขย์ ใน โลก ก็ คือ ความ รัก
ความ เชื่อ ถ้อย พัง คำ ความ เพียร ความ จริง และ ความ
เชื่อ ตรง เทียงธรรม นี้เอง

๘. ถึงขณะนี้ ก็ ในบางบ้าน บางเรือนที่มีความ
เหล่านี้เป็น สมบัติอยู่แล้ว บางทีเรา ยัง เห็น ว่ายัง ซาก สิ่งใด
สิ่งหนึ่ง ที่ อาจ ทำให้ ความ สุข สำราญ ในบ้าน ไม่เต็ม เปี่ยม ได้ แท้
ต่อไป ในบท หน้า จะ ได้ พิจารณา ดู ให้ ทราบ ว่า ความ ซาก สิ่งใด
สิ่งหนึ่ง นี้ คือ อะไร

คำถาม (๑) ความ จริง กับ ความ ซื่อ ตรง เป็น ของ คู่
กัน อย่างไร? (๒) การ แย่ง ที่ กัน นึง แย่ง หนังสือ กัน อ่าน
เรียกว่า ความ ไม่ ซื่อ ตรง เพราะ เหตุใด? (๓) ลง ใน ที่ สุด
ความ ไม่ ซื่อ ตรง จะ ทำให้ สอง ฝ่าย เป็น อย่างไร กัน? เมื่อ ผู้อื่น
มา เอา ของ ของ เรา ไป และ มิ ได้ บอก ให้ เรา ทราบ ก่อน จะ เรียกว่า
เป็น ความ ซื่อ ตรง หรือ ไม่? (๔) เกิด ถ้า พ่อ จะมี ผู้ สงเคราะห์
ได้ อย่างไร? ให้ เล่า เรื่อง เกิด ถ้า พ่อ ใน บท นี้ (๕) นอกจาก
ห้าม ไม่ ได้ เอา ของ ของ ผู้อื่น ความ ซื่อ ตรง มี ไร ความ
อย่างไร อีก บ้าง? ทำไม คน เรา จึง ไม่ กล้า สลอบ ลวง ใคร และ
ไม่ กล้า ให้ ร้าย แก่ ใคร? ผู้ มี เกียรติยศ ทั้ง หลาย นั้น คือ ใคร?
(๖) คน ใด ยัง นับ ว่า เป็น ผู้ มี เกียรติยศ ได้ อย่างไร? (๗) ความ
รู้สึก ต่าง ๆ และ หน้า ที่ ที่ ต้อง กระทำ ต่าง ๆ สำหรับ ให้ มนุษย์
เป็น สุข นั้น คือ อะไร บ้าง?

บทที่ ๙

ความนับถือ

๑. ใครเคยได้ยิน ล้อ เถวียน ล้อรด หรือ ล้อ จักรยาน
 ล้อ ทั้ง เชือก ๆ ในเวลาที่หมุนไปบ้าง ? และใคร จะอธิบายได้ว่า
 เป็นเพราะเหตุใด ? บางที รด และ เถวียน นั้น จะ ยัง ก็ ทั้ง ล้อ
 ไม่มี จักรกล เลย แต่ ล้อ ต้อง การ หยอกน้ำมัน บ้าง นึก หน่อย
 จึง ผัก ล้อ เชือก ๆ ถ้าปล่อยไว้นาน ก็ อาจ ทำให้ รด เป็น อันตราย
 ได้ เหมือนกัน คนเราก็ก็นึกถึง รด และ เถวียน นี้ ถึง จะ อยู่
 ทั่วกัน มีความรัก ความ ซื่อ ตรง ต่อ กัน ต่าง คน ต่าง ทำ
 กิจ อัน เป็น หน้า ที่ ของ คน กิตติ แต่ ถ้า ภิรยา ว่า เรา ยัง หยอก คาย
 ซุ่ม ซ่าม มี ลวน ตาม ล่วง เกิน กัน อยู่ เสมอ แล้ว ก็ ต้อง การ
 หยอก น้ำมัน อย่าง ที่ เรียก ว่า ‘ความที่ เรียบ ร้อย เป็น ผู้ กิตติ’ และ
 ‘ความไม่ลบหลู่ผู้อื่น’ การอยู่ กิจ จึง จะ เป็น สุขสำราญ เรียบ ร้อย
 ปราศจาก ความ ชื่น เคือง ผัก ซัก เมื่อ เกิด พุท หรือ ทำ หยอก
 ต่อ กัน บางที ก็ จะ เป็น ของ เด็ก หน้อย ไม่ น่า จะ เป็น เครื่อง
 ก่อ เหตุอะไร นึก แต่ จง พิจารณา ที่ เด็ก ว่า วัน หนึ่ง ทั่ว นึก เคย
 ยัง สามารถ รัก ได้ กัน จน เป็น คู่ มิด ไค ไค

๒. เกิด บาง คน เมื่อ ผู้ ใหญ่ พุท ทั่ว กัน ถึง เสีย หรือ บางที

หันหลังให้ไม่แลดู บาง คนเห็นใคร ๆ นั่ง ก็ก้มเขียน อยู่เงียบ ๆ
 ก็ไม่มี กิริยา กลับไปเล่น ถึง ดังใครม คราม ทำให้เขาทำงาน
 ไม่สะดวก บาง คน เกิร เขียว หรือ ยืนใกล้ ผู้ใหญ่ ที่นั่ง อยู่ อย่าง
 ที่เขา เรียก กัน ว่า 'เกิร ข้าม ศีรษะ' หรือ 'ยืน ข้าม ศีรษะ' บาง
 ที่ ถูก สอน แหวก ผู้ใหญ่ ไปไม่ชอบ ไม่ระวัง หรือ เมื่อ นั่ง และ ยืน
 ก็หัน ทางใคร อยู่ ก็เฉย เสีย ไม่ หลีก ให้ เวลา รับ ประทาน
 อาหาร พร้อม ๆ กัน ก็ดู แค่ง ของ ตัว ไม่ คอย หันบิ ซาม เข้า
 หรือ ซัน หน้า ให้ ผู้อื่น ที่ อยู่ใกล้ เข็ม ไม่ถึง ถ้า มี แฉก ไปใคร มา
 ก็ไม่ ทำ กิริยา ค้อมรับ หรือ ทัก ทาย ด้วย อ่อน นุ่ม กลับ ยืน แล
 คุก คุก เขม็ง หรือ ถ้า ใคร พุท อะไร ก็ คอย จัก คอ ไม่ว่า ที่ ถูก
 แตะ ที่ ผิด ใช้ ว่า ตัว จะ รู้ ก็ ว่า เขา เมื่อไร แต่ ธรรมคา เกย
 เสีย แล้ว เมื่อ ได้ ยืน ใคร พุท อย่างไร ก็ จัก คอ หมก ทุก อย่าง
 ความ ชั่ว เช่น กล่าว มา แล้ว หมก นี้ ย่อม เป็น เครื่อง จัก เครื่อง
 จุก หมก ของ แก้ว ผู้อื่น และ ถ้า ปล่อย ไว้ ให้ เกย ตัว เหน ธรรมคา
 เสีย แล้ว จะ เป็น ศัตรู ใหญ่ จะ ทำ ให้ ใจ และ ความ รู้สึก
 ภายใน กระคาย ทราย คาย ไป เท่า กับ กิริยา ภายนอก

๓. กิริยา ขยาย ได้ ชื่อว่า เป็น เครื่อง ขยับ ไล่ เพราะ มี แค
 จะ ทำ ให้ ผู้อื่น เกิด ยอก ไม่ เข้า ใกล้ จัก ส่วน กิริยา คับ นี้ ก็ ได้
 ชื่อ ว่า เป็น เครื่อง เชื้อ เชิญ เพราะ ใคร ๆ ก็ ย่อม ชอบ ย่อม นิย

ที่จะ คบ หา สมาคม ด้วย เหตุฉะนั้นจึง ควร จำไว้ว่า กิริยา
 ขยาย และ ใจ ชั่ว ใจ กระต้าง เป็น เครื่อง คัก เรา ให้ โกล ราก คน อื่น ๆ
 ใน โลก ให้ วิชา เหว่ อย่ คน เทียว แต่ กิริยา ก็ และ ใจ ก็ เป็น
 เครื่อง เหนียว รั้ง ผู้ ชั่ว ใน โลก ให้ เข้า มา โกล ชัก เรา ให้ เรา มี
 เพื่อน ผูก มาก ผู้ ใหญ่ ที่ ทำ สอน ไว้ว่า ให้ มี ความ รัก กัน
 และ กัน ให้ มี ความ จริง และ ตรง ต่อ กัน นั้น ทำ ก็ สอน ไว้
 ว่า ให้ มี กิริยา เรียบ ร้อย เป็น ผู้ ดี ด้วย เสมอ กัน

๔. การ แสดง ความ ขยาย ต่อ ผู้ ไก เป็นการ แสดง
 ความ ไม่นับถือ ต่อ ผู้ นั้น อย่ ว่า แต่ ผู้ ใหญ่ เลย ถึง เก็ก ๆ
 เมื่อ มี ใคร มา ลง หลู่ กระทำ กิริยา ขยาย ตาย ต่อ ก็ จะ ต้อง
 โกรธ เหม่อ กัน เพราะ เป็น การ เสื่อม เสี่ย เกียรติยศ ชวงมภา
 เก็ก เป็น ผู้ ห้อย บ่ ม ต้อง นับถือ ผู้ ใหญ่ ให้ มาก ๆ ไม่ ว่า ยิกา
 มารดา ครูบา อาจารย์ ญาติ พี่น้อง หรือ คน อื่น ที่ ไป ทั้ง สั้น
 ก็ เมื่อ แสดง ความ ไม่นับถือ ต่อ ผู้ ใหญ่ ผู้ ใหญ่ เขา จะ ไม่ ควร โกรธ
 มาก กว่า เก็ก โกรธ เพื่อน ที่ แสดง ความ ไม่นับถือ ต่อ คน หรือ เขา
 ควร โกรธ มาก อย่ เอง เพราะ เขา เป็น ผู้ สูง อย่ กว่า มี
 ความ รู้ มาก กว่า และได้ เห็น โลก มา มาก กว่า ด้วย ถึง เก็ก
 จะ เป็น คน ฉลาด อย่ ไร ๆ ก็ ก็ ไม่ สามารถ มี ความ รู้ ความ

ชำนาญใน สิ่งทั่วไปได้เหมือนผู้ใหญ่ จงจำ คำที่ พระศรีสุนทร
(ภู่) ท่านกล่าวไว้ในหนังสือ พระอภัย มณีว่า “ว่า สิบ ร^๑
บุราณ ท่าน เคย ไม่เหมือน เคย ผิด สอน บัง อ่อน ศึก^๑” อัน
ความรู้ ความชำนาญ ของ ผู้ใหญ่ ทั้งหมดนั้น ไม่ได้ เกิด ขึ้น
ได้ ใน ภาย สิบ ปี เลย ย่อม ใ้ สะ สม ขบรม มา นาน ทั้ง หลาย
สิบ ปี แล้ว เด็ก ผู้ มี อายุ น้อย ได้ เห็น น้อย จะ ได้ เสมอ เหมือน
ผู้ ใหญ่ ไม่ได้ เป็น อัน ชาติ ยิ่ง เด็ก มี ความ รู้ มาก ขึ้น ไป จะ ยิ่ง เห็น
ความ จริง ชัด หั มาก ขึ้น และ จะ ยิ่ง มี ความ นั้ ดือ ผู้ ใหญ่ มาก ขึ้น

๕. ชาวเรา ทั้ง ปวง มิ ใ้ กระ ทำ กั ให้ ชั้ว ด้วย ประการ ไกๆ
จะ ไม่ ควร มี ผู้ นั้ ดือ หรือ? อัน การ ละ หลั กั นั้น ขอ บ่า ว่า
แต่ มนุชย์ เลย โดย ที่ สุก แม้ แต้ สัตว์ เทียร ญาณ กั ยัง รู้ จัก
ไม่ ชอบ สุนัข หรือ แมว ที่ เรา เลี้ยง ไว้ เมื่อ มัน มา เกลือก
ตาม เ้า เรา ด้วย ความ รัก แล้ว เรา ผลัก โส มัน ออก ไป เสีย
หรือ ขั้ โส มัน ด้วย เสียง กุ ตั้ น ปราศ จาก ความ กรุณา มัน กั
รู้ สัก ชาติ หมาย ถ้า เรา มี ความ นั้ ดือ มนุชย์ ด้วย กั เรา กั
ควร มี ความ กรุณา สัตว์ ทั้ง ปวง เพราะ จะ ต้อง นึก เสีย ว่า เป็น สัตว์
โลก ด้วย กั หรือ ไม่ เช่น นั้น กั นึก ว่า เป็น ความ งาม ความ
ประ หลาก ซึ่ง เป็น สัมมัตติ ของ โลก เรา ไม่ ขอ รู้ เท่า ทั้
กำเนิด ของ มัน ได้ คน ที่ จะ เป็น ผู้ กั แท้ ต้อง เป็น ผู้ ที่ ประพฤติ

ความสุภาพ ต่อสิ่งที่มีชีวิตทั้งปวงทั่วไป สิ่งใดที่มีกำลังน้อย สิ่งนั้นยังควรจะได้รับ ความกรุณา ให้มากขึ้น

๖. เด็กชนิดใดจึงจะเรียกว่า เป็นเด็กชั่ว และ คำซ้ำที่สุก? ก็คือเด็กที่ใจเขลาที่สุด เขาไม่อาจรู้จัก ความสวอบ ความงาม ไม่รู้จักมีความพิศวง ไม่รู้จักนึกชมสิ่งใด เห็นผีเสื้อกางปีกบินมาก็เอาฝ่าปากเล่น แล้วฆ่าให้ตายเสีย เห็นนกเล็ก ๆ เกาะ หรือกระโดดเล่น ตามกิ่งไม้ ก็เอาก้อนอิฐขว้าง เห็นดอกไม้นั้น ออกมาขวางทาง ก็ยุกกระชากทิ้งเสีย ให้ซากวัน ไม่มีจิตต์แลเห็น ความงาม ความประหลาดของของเหล่านี้ ๆ ประการ คนป่า คนทุ่งไม่มีความรู้ ไม่รู้จักชม ไม่รู้จักมีความพิศวง ไม่เห็น หรือว่าผีเสื้อที่บินร่อนไปมา หรือนกเล็กที่เกาะ พุก ตามพุ่มไม้ หรือดอกไม้นั้น ที่ชุกชุม มีสีสด อยู่ตามข้างทาง เป็นของงามของประหลาดเพียงไร? ถ้าจะให้ช่างใด ๆ ที่มีฝีมือ อย่างเอกที่สุกในโลกนี้ มาทำ จะทำได้หรือ? ก็ทำไม่ได้สักนั้นแหละ ถ้าเช่นนั้นเราจะไปฆ่าไปเกิดมันเสียทำไม? ปลืชมมันไว้ เล่นสนุก ๆ สำหรับให้เป็นเครื่องพิศวงไม่ดีกว่าหรือ?

๗. เด็กคนหนึ่ง เป็นผู้เห็นความงาม แห่งธรรมชาติ ทั้งกล่าวมาแล้ว และเป็นผู้มีกิริยาดี มีความนับถือผู้อื่น

จะเข้าบ้านใคร ก็ดอกลมวก ถ้ามุ่งโล่งหรือมุ่งผ้า ลอย ชาย
อยู่ ก็จับใจ กระเบนขึ้นเสีย ถ้าสวมรองเท้าแตะ ก็ดอกล
ไว้เพียง ประตูบ้าน ถ้าเข้าไปในที่ ที่มีการ ชุมนุม เช่น การ
ฟัง ธรรมกถึก หรือการ อ่าน เขียน เป็นที่ สงบอย่าง ในโรงเรียน
หรือในที่ ทำการใด ๆ ก็ดี หรือโดยที่ สุกใน ที่ร่ม เรียง เช่น โรง
ละคร กถึก ก็ดอกลมวก ออก เช่น ความเคารพ แล้ว ค่อย ๆ
เคี้ยว เพื่อ จะไม่ให้ กระเทียม ถ้า จะ เข้าไป ชุมนุม อยู่ ใน ที่นี้ ด้วย
ก็ ค่อย ๆ หั่ง ลงใน ที่สมควร โดย เรียบ ร้อย เมื่อ จะ ลา ดอย
ออกมา เสีย ก่อน เวลา ขึ้น ควร ก็ ค่อย ๆ ย่อง ไม่ ลงเท้า
ให้ ดัง ปัง ปัง เป็น ที่ กัด ขวาง แก่ ผู้อื่น

๔. เด็ก อีก คน หนึ่ง ตรง กันข้าม เป็น ผู้ ไม่ เห็น ความ
งาม ของ ธรรมชาติ ไม่ หัก ดึง ผู้ใด ไม่ กรูณา สัตว์ จะ เข้า
บ้านใคร หรือ เข้า ใน ชุมนุมใด ๆ ก็ ไม่ ดอกลมวก และ ย่อม
เคี้ยว ทั้ง ทั้ง โลก กาก ไม่ รู้ จัก เกว่งใจใคร บาง ที่ ถึง แก่
กะ แอมโซ ทำ เสียงดัง ให้ เป็น ที่ รัง เกียจ แก่ ผู้อื่น อัน สรรวม
ความ สงบ อยู่ ใน ที่นี้

๕. เด็ก ทั้ง สอง คน ที่ กล่าว มา แล้วนี้ เมื่อ โต ขึ้น ใคร
จะ เป็น คน มี ประโยชน์ แก่ บ้าน เมือง ของ ตัว? และ คนไหน จะ
เป็น ที่ รัก ที่ หัก ดึง ของ คน ทั่วไป? ข้อ นี้ ไม่ ต้อง บอก ก็มี ผู้

ชอบได้ถูก หอมก ความรัก และ ความนับถือ เป็น ของ ดี และ เป็น
ของงาม น่า^๕ถือเอา^๕เป็น^๕เครื่อง^๕ปฏิบัติ^๕ยิ่ง^๕นัก คน^๕เรา^๕ที่^๕เกิด
มา^๕ในโลก^๕ย่อม^๕มี^๕สิ่ง^๕สำคัญ^๕ คือ^๕ความรัก^๕ก่อน^๕ แล้ว^๕ต่อ^๕มา
จึง^๕จะ^๕เกิด^๕มี^๕ความ^๕นับ^๕ถือ^๕ขึ้น

คำถาม (๑) คนเราจะต้องมีอะไรจึงจะไม่หยาบคาย
สย หล่นกัน? (๒) กิริยาหยายของเด็กมีอะไรบ้าง? และ
ถ้าปล่อยไว้จะ^๕เป็น^๕อะไร^๕ต่อไป? (๓) กิริยาหยายได้ชื่อว่า
อะไร? และกิริยาที่ได้ชื่อว่าอะไร? (๔) ทำไมเด็กจึงไม่มี
ความรู้ ความชำนาญใน^๕สิ่ง^๕ทั่วไป^๕ได้^๕เหมือน^๕ผู้ใหญ่^๕? (๕) ทำไม
เรา^๕จึง^๕ต้อง^๕นับ^๕ถือ^๕ผู้อื่น^๕? และทำไมจึง^๕ต้อง^๕นับ^๕ถือ^๕และ^๕กรุณา
สิ่ง^๕ที่มี^๕กำลัง^๕น้อย^๕ให้^๕มาก^๕ๆ? (๖) เด็ก^๕ชนิด^๕ใด^๕ที่^๕เรียก^๕ว่า
เป็น^๕เด็ก^๕ชั่ว^๕และ^๕ต่ำ^๕ช้า^๕ที่^๕สุด^๕? ให้^๕ตัว^๕อย่าง^๕ตัว^๕ย (๗) เด็ก
สอง^๕คน^๕ต่าง^๕กัน^๕อย่างไร^๕? และ^๕คน^๕ไหน^๕จะ^๕เป็น^๕ที่^๕รัก^๕ที่^๕นับ^๕ถือ^๕
ของ^๕คน^๕อื่น^๕ๆ? เพราะเหตุ^๕ใด^๕?

บทที่ ๑๐

ความ นับถือ ตนเอง

๑. มี^๕คน^๕อยู่^๕คน^๕หนึ่ง^๕ในโลก^๕นี้^๕ ขาง^๕ที่^๕ก็^๕จะ^๕ไม่^๕เป็น^๕คน^๕
วิเศษ^๕กว่า^๕คน^๕อื่น^๕ๆ^๕นัก แต่^๕เป็น^๕ผู้^๕ที่^๕เรา^๕ควร^๕นับ^๕ถือ^๕ได้^๕ ผู้

นั้น คือ ตัวเราเอง ได้เรียน มา แล้ว ว่า เรา จะ ต้อง หนีตอผู้อื่น
ไม่ ลม หล่ผู้อื่น เทียบ นี้ จะ ต้อง เรียน ว่า ตัวเราเอง เรา ก็ จะ
ต้อง หนีตอ เหมือน กัน และ จะ ต้อง ไม่ ลม หล่ เหยย อื่น ซาก
เคย ได้ ยืน ย่าง หรือ ไม่ ที่ เขา พุก กัน ว่า “หน้า ชาย หน้า ทำ
อย่าง นั้น ไม่ นึก ชาย แก่ ใจ ของ ตัว เอง ย่าง หรือ?” คำ พุก ว่า
ตัวเราเอง จะ ต้อง ชาย แก่ ใจ ของ ตัวเราเอง หน้าประหลาด กุ
คล้าย ๆ กับ คน เรา มี สอง ภาค ภาคหนึ่ง ทำชั่ว จะ ต้อง ชาย แก่
อีก ภาคหนึ่ง ที่ ทำ ดี ผู้ที่ เคย พุก กัน นี้ ไม่ นึก ลง ใน ใจ ย่าง หรือ?

๒. คน เรา ก็มี สอง ภาค จริง ๆ นั่นแหละ ภาคหนึ่ง คือ
ว่างกาย และ ประสาท ต่าง ๆ ซึ่ง จัก ว่า เป็น ส่วน ทำ ของ มนุษย์
ชอบ แค่อยากกิน ชอบ นอน ชอบ ได้ สิ่ง ของ อะไร ชอบ
อะไร ที่ เรา นึก ชอบ อีก ภาคหนึ่ง คือ จิต ใจ และ ความรู้ ซึ่ง
นับว่า เป็น ส่วน สูง ของ มนุษย์ ชอบ นำ ตัวเรา ให้ ประพฤติ ชอบ
ให้ รักผู้อื่น ให้ หนีตอ และ กรุณาผู้อื่น ให้ ทำ คุณ ทำ
ประโยชน์ ให้ แก่ผู้อื่น เท่า กับ ที่ ทำ ให้ แก่ ตัว ของ เราเอง

๓. ภาค ทำ ของ เรา ก็ เป็น ของ จำ เป็น เหมือน กัน เพราะ
ขรรพสา สัตว์ ใน โลก ไม่ว่า มนุษย์ และ สัตว์ เทียบ วิชา น ถ้า
เกิด มา แล้ว ก็ จะ ต้อง กิน ต้อง นอน ต้อง อยาก ได้ แต่ ถ้า
เรา ปล่อย ให้ ภาค ทำ นี้ มี อำนาจ มาก เกิน ไป หน ภาค สูง ยิ่ง คับ

ไม่ได้แล้ว กล่าว คือ กิณ จน พง เขียว นอน จน เกียจ คร้าน
ทำงาน ขยาดได้ จนไม่รู้จัก ว่า ของ ตน หรือ ของ ท่าน
เลย ทำให้ขาด ความ กรุณา ขาด ความ ชัด ตรง เทียง ขวาม
เราก็ จะ กลาย เป็น คน คำ ขำ เสว ทวามไป เรา จะ ต้อง ใ้ รับ
ความ ขาย แก่ ตัวเราเอง เพราะเรา ได้ ปล่อย ให้ ภาค คำ เป็น
ใหญ่ กว่า ภาค สูง จน ภาค สูง หมก อำนาจ ไม่ อาจ แทะ นำ ตัว
เรา ต่อ ไป ได้ คน ที่ ทำ คัมนี้ ก็ เรียก ว่า ลม หล่ คนเอง ไม่มี ความ
นับถือ ตน จึง ปล่อย ให้ ตน ช่ว ไป ถึง นั้น

๔. ถ้า ยัง นับถือ ตน รัก ตน อยู่ จะ ต้อง ให้ ภาค สูง เป็น ผู้
บังคับ บัญชา ตน เพราะ ภาค สูง เป็น ส่วน ที่ รู้ว่า สิ่ง ไค ผิด ก็ ห้าม
ใจ เสีย ไม่ ให้ ทำ สิ่ง ไค ชอบ จึง บัญ ให้ ทำ ที่ เรา เรียก กัน ว่า
ความรู้ จัก ผด ชอบ นั้น ก็ คือ ภาค สูง นี้เอง แม้ ผู้ ไค ถือ เขา
ภาค สูง เป็น ใหญ่ ปล่อย ให้ ภาค สูง แทะ นำ ตน ได้ แล้ว ผู้
นั้น จะ พน จาก อมตราย ซึ่ง เป็น ความ ช่ว ที่ ภาค คำ จะ นำ มา ให้
แล้ว จะ ไ้ ช่ว ว่า นับถือ ตนเอง ไม่ ลม หล่ ตน

๕. วัน หนึ่ง เท็ก สอง คน เติร ไป พบ กระจาก ลูก พลัย
ตั้ง อยู่ ข้าง ถนน หามิ เข้า ของ ไม่ และ ไม่มี ผู้ ไค เติร ไป มา
ดู ลูก พลัย เหล่า นั้น สุก น่า กิณ เท็ก คน หนึ่ง จึง ปรักยา ว่า “เรา
เขา เสีย คน ละ ลูก เดชะ หรือ? ไม่มี ไค แล เห็น กอด” เท็ก

อีกคนหนึ่ง จึง ตอบว่า “มีซิ, ตัวเราเอง อย่างไรเล่า เรา จะ
 ปล่อยให้ตัวเรา ลักลอบ พลับ ของ เขากิน เจียว หรือ?” เด็ก คน
 ที่ พุท^{นี้} ถึง จะ ยังมี ชาติ^{นี้} น้อย อยู่ และ เป็น คน ยาก หน^{นี้} ก็จริง
 แต่ ต้อง นับว่า มี ความ ดี ใน คน นั้น เป็น ของ มี ค่า มากกว่า สมบัติ
 อื่น ๆ ทั่วโลก คือ มีความ น้อย คน และ ปล่อยให้ ภาว^{นี้} สูง เป็น
 ผู้ยัง ค้ำ คน คำโบราณ ท่าน ก็ กล่าวไว้ว่า “บุคคล ที่ วย^{นี้} ใจ
 คน ของ ชะนะ ก็ กว่า แม่ทัพ ที่รบ ชาติ^{นี้} ก็ ห่ม^{นี้} ห่ม^{นี้} แล่น ชะนะ”
 คำที่ว่า วย คน ชะนะ ก็ หมาย ความ ว่า วย ภาว^{นี้} ทำ ชะนะ และ
 ยอม ยก อำนาจ ความ ปกครอง ให้ แก่ ภาว^{นี้} สูง นั้นเอง

๖. เด็ก ที่ ทำ ความ ผิด แล้ว กลับ พุท^{นี้} ว่า “ช่าง, จะ เป็น
 อย่างไร ก็ ช่าง” นี้ ก็ เท่า กับการ พุท^{นี้} ว่า “เรา เป็น คน ใจ^{นี้} ง่าย และ
 เป็น คน ง่าย ง่าย” หรือ เหมือน กับการ ที่ เขา เรียก ว่า “ใจ^{นี้} ง่าย ง่าย”
 คือ เรา ไม่ ยาก ทำ ตัว ของ เรา ให้ ดี ขึ้น เลย แต่ เด็ก ที่ ทำ ผิด
 แล้ว รู้^{นี้} ตำนึก ตัว นี้ ก็ เสีย ใจ ว่า ได้ ทำ ผิด ก็ เท่า กับการ รู้^{นี้} ตำนึก
 คน ว่า “เรา เป็น เด็ก ฉลาด เมื่อ ได้ ทำ ผิด ดัง^{นี้} แล้ว ก็ ทำ ให้
 เรา มี ความ รู้^{นี้} ดี ขึ้น กว่า แรก ก่อน คือ ต่อ ไป เรา จะ ไม่ ทำ ผิด
 เช่น^{นี้} อีก” การ ที่ ได้ วย ความ ฉลาด มาก ขึ้น เพราะ ได้ รู้^{นี้} ตำนึก
 ความ ผิด ของ คน เช่น^{นี้} ไม่ เห็น จะ นำ ชาติ^{นี้} ผู้ใด เลย เด็ก ที่
 พุท^{นี้} ว่า “ช่าง เอะ อะ ไร ๆ ก็ ช่าง เอะ อะ” นั้น แปล ว่า มีความ

ชายที่ จะ รั้ง เลี้ยง ทรง ๆ ว่า คน ผิด หรือ ไม่ เห็น หน้า จะ เป็น
เช่น นี เลบ กลั บ จะ เป็น ความ ใจ ชื่น เลี้ยง ชัก และ เป็น ใจ แกลม
หึง ห่วง เกิด เหล่า นี้ เมื่อ ไช ชื่น ก็ จะ ได้ เป็น แต่ คน ชื่น ทำ
เป็น คน พาล เป็น นั ก เลบ สู้ ยี่ น กิน สุรา เป็น ผู้ ที่ จะ ได้ รั้ง โทษ
อัน หัก ท่าง ๆ ทั้ง ที่ เรา เห็น อยู่ ทุก วัน นี้

๗. คน ที่ เทียบ ทำ ไวรกรรม กิติ เทียบ ศก โกง เขา กิติ
หรือ เสพ สุรา ขา มา จน ทำให้ จิต ใจ ฟุ้ง ข่าน ไม่มี สติ
หวั่น หัก หัก ป่า อยู่ ตาม ถนน กิติ หรือ คน ที่ ทำ คน ให้ สกปรก ไม่
ชำระ ชัก สี่ ร้าง กาย ไม่ รักษา ผ้า ห่ม ผ้า ห่ม ให้ สะอาด บ้าน
เรือน ก็ ทั้ง ใจ ให้ รก เป็น รัง หมู กิติ คน เหล่า นี้ จะ เรียก ว่า หึง ห่วง
และ รักษา เกียรติยศ ของ คน ได้ หรือ ไม่? ก็ ย่อม เรียก ไม่ ได้
อยู่ เอง เกิด ๆ ยัง เล็ก นิด ขาง ที่ จะ ยัง ไม่ ขา ทรา ย ได้ ว่า การ
หึง ห่วง การ รักษา เกียรติยศ ของ คน ประพฤติ คน ตาม ความ
ผิด ชอบ (หรือ ที่ เรียก ว่า ภาค สูง แห่ง ตัว ของ เรา) นี้ จะ นำ
ความ สุข สำราญ มา ให้ แก่ เรา เพียง ไฉน และ การ ปลื้ม คน
ให้ ประพฤติ ตาม ภาค ทำ จะ นำ ความ ทุกข์ เวทนา มา ให้ เพียง ไฉน
ข้อ นี้ เมื่อ ไช ชื่น ก็ จำ ต้อง แล เห็น ได้

๘. ขรรคมคา คน เรา ย่อม มี เควระ หัก กรรม หรือ ความ

ลำบาก ขว้างหน้าอยู่ทุก คน ไม่มากก็น้อย เมื่อยัง เป็นเด็ก ๆ
อยู่ใน ปกครอง ของ บิดามารดา ก็ยัง จะ แลไม่เห็น คอเมื่อโต
เป็นผู้ ใหญ่ ออก ก็ ทำมา หา กิน แต่ ลำพัง ตน แล้ว จึง จะ
ได้ พบ ความ ลำบาก เหล่านี้ แต่ อย่าง ใด เมื่อ ยัง เป็น เด็ก อยู่
ถ้า ฝึก ประพฤติ ตน ให้ ดี ทำ ตาม คำ สั่งสอน นี้ ทุก ประการ แล้ว
เพราะ ภาระ ธรรม และ ความ ลำบาก เหล่านี้ จะ ไม่ ฆ่า มา ทำ อันตราย
ได้ เขา ย่อม พுக กัน ว่า คน ที่ ไม่ ต้อง อด อด ทาย ข้อ นี้ เป็น
ความจริง เพราะ ถึง เรา จะ เกิด ใน ตระกูล ใด ๆ จะ มี ทรัพย์ หรือ
จะ ไร หนึ่งไร ถ้า เรา ประพฤติ ตน ที่ อยู่ แล้ว ความ ดี นั้น
คง จะ ไม่ นำ ไป สู่ ที่ ชั่ว ได้ คง จะ นำ เรา ไป สู่ ที่ สุข ที่ สวรรค์
ว่าไป

คำถาม (๑) คน ผู้ หนึ่ง ใน โลก นี้ ที่ เรา ควร นับถือ
ได้ นั้น คือ ใคร ? “ คำ ที่ ว่า หน้า งาม หน้า งาม เราเอง ” นั้น
ทำไม จึง เป็น คำ งาม น? (๒) ภาค ทั้ง สอง ของ คน เรา นั้น
คือ อะไร ? และ ภาค ไหน คอย ชัก ูง เรา ได้ ดี ใจ ใจ ใจ อย่างไร ?
(๓) ทำ อย่างไร จึง จะ เรียบ ว่า อด อด ตน และ ไม่ นับถือ ตน ?
(๔) ทำไม จึง ควร ให้ ภาค สูง ยัง คับ บัญชา ตัว เรา ? (๕) เกิด
สอง คน พูก กัน ว่า อะไร ? บุราณ ท่าน กล่าว ไว้ ว่า อย่างไร ? และ
ท่าน แปล ว่า อะไร ? (๖) เกิด ะหิต ที่ ใจ แดง หยิ่ง เมื่อ ทำ

ความผิด แล้ว จะพูดว่าอะไร ? (๗) คน ชะนิคโคที่ จะเรียก
ว่าเป็น คน หึง หงว ไม่ไ้ ? (๘) ขรรคมคา คน เรวย่อมมี อะไร
ขวาง หน้า อยู่ เสมอ ? และ ทำ อย่างไร สิ่ง ที่ ขวาง หน้า อยู่ นี้
จึง จะ ไม่ ทำ อันตราย แก่ เรา ไ้ ?

ภาค สอง

บทที่ ๑

สัมพันธวงศ์ แห่ง มนุษย์

“ชายเข้าเปลือกหญิงเข้าสารโบราณว่า น้ำพึ่ง
เรือเสือพึ่งป่าอักษณาสัย เราก็จิตต์ติดดูเล่าเขาก็ใจ
ปลุกอินโยปลุกไมตรีดีกว่าพาล”

หม่อมเจ้า อิศรญาณ

๑. ตามที่ไต่กล่าว มาแล้ว ว่า การ อยู่กินในบ้าน ถ้า
ต่าง คน ต่าง รักกัน ชื่อ ตรง ต่อ กัน นัยดีและกรุณาแก่กันและ กัน
บ้าน ก็ น่า จะ เป็น ที่ สุข สบาย อย่าง ยิ่ง แต่ เมื่อ เรา ไต่ ขึ้น
จิตต์ใจ ของ เรา กว้าง ขวาง ออกไป ลำพัง บ้าน เท่า นั้น จะ ไม่
พอ อยู่ จะ ต้อง แล เห็น โลก กว้าง ขวาง ออกไป อีก ด้วย ลำพัง
รักนิศา มารดา ญาติ พี่ น้อง ที่ อยู่ ใน บ้าน เกียว กัน เท่า นั้น จะ ยัง
ไม่ พอ จะ ต้อง รัก เพื่อนฝูง นอกบ้าน มาก ออกไป อีก

๒. เมื่อ ยัง เป็น เด็ก อยู่ นั้น แต่ เพียง อยู่ ใน บ้าน ก็ รู้ สึก
กว้าง ขวาง สบายใจ พอ อยู่ แล้ว ครั้น ไต่ ขึ้น สี่ ถ้า จะ ต้อง อยู่

ในบ้านเสมอไป ก็จะได้รับความเดือดร้อน อย่าง ยิ่ง เท่ากับ ถูก
ขัง อย่างอื่นไกลเลย เด็กอ่อนๆ ถ้าผู้ใหญ่พาข้าม ขอบแต่ใน
เรือน ก็หาย ร้องไห้ได้ ครั้นโตขึ้น อีก คนขอ จะ ต้องให้ พา ออก
ไป ถึง ประตูบ้าน จึง จะ พอใจ พออายุได้ เก้า ขวบ สิบ ขวบ ถ้า
ไม่ พาไปไหนๆ ไกลๆ บ้านก็ไม่เห็นเป็น พาเที่ยว ยิ่งโตขึ้น
ถึง แก่โต ขวช เรียบแล้ว จะ มี ความ กล้า แฉ่ง ออก จาก ความ ปรก
ครอง ของ บิดา มารดาไป ถึงบ้านเรือน ของตัว อยู่ในโลกแก่กล้า พัง
ทั้งนี้ ก็ เพราะ คนเรามี ขรรษา ไม่เฉพาะ แต่ เกี้ยว ข้อง กับ บิดา
มารดา ญาติ พี่น้อง ในบ้าน เท่านั้น ต้อง เกี้ยว ข้อง กับ เพื่อน
มนุษย์ อื่นๆ ในโลก ทั่วไป ด้วย

๓. ไม่ว่า ผู้ใด, คง รู้จัก เพื่อน บ้าน ที่ อยู่ข้าง เคียง กัน
ข้างไม่มา ก็น้อย คงเคยไป มาหา สู้กัน และ ข้าง ที่ ถึง แก่
ร่วมสุข ร่วมทุกข์ กัน ก็มี นอก จาก เพื่อน ไกลๆ เหล่านี้ ยัง
มี ญาติ มิตร ที่ อยู่ ห่าง ไกล กัน อีก เมื่อ มี ภัย ขู่ หรือ มี ความ
ระส่ำ ระดัง กัน ก็ พากัน ด้วย รักษากัน ถึง จะ อยู่ ไกล กัน ก็ ขู่ อยู่
ใกล้ กัน เหมือน กัน เพราะ ฉะนั้น จึง เห็น ได้ ว่า เมื่อ เรา โต ขึ้น
แล้ว ถึง เรา จะ อยู่ใน บ้าน ของ เรา แห่ง เคี้ยว ก็ดี จิตใจ
ของเรา ก็ อาจ หนี กว้าง ขวาง ออก ไป ถึง ที่ ต่างๆ ได้ ด้วย ไม่
จำเป็น ที่ ตัว เรา จะ ต้อง ไป เอง

๔. ในทุกวันนี้โลกเจริญขึ้น มากกว่าแต่ก่อน เราอาจมีจดหมายจากเมืองเรา ไปถึงผู้ใดที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก และ ต้องเสียสตางค์ค่าไปรษณีย์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทางไกลก็เหมือนใกล้ ถึงบ้านเมืองใดเรายังไม่เคยไปเห็นก็ดี เราก็อาจนึกถึง และ มีการเกี่ยวข้องกับ คนในบ้านเมืองนั้นได้ เพราะ การ จำเนียร ของ การ เลี้ยงชีพ ยังคับให้มนุษย์ เกี่ยวข้อง กัน และ กัน ทำการ เพื่อ กัน และ กัน และ อาศัย กัน อุดหนุน กัน อยู่ทั้งนี้

๕. อย่างอื่นไกลเลย อาหารที่เรากินทุกวันนี้ เราได้อาศัยแรง คนอื่น ทำให้ เจ้าเราซื้อ จาก คนขาย คนขายยัง ต้องซื้อ มา จาก โรงสี อีก ที่หนึ่ง โรงสี ต้อง มี เครื่องมือ สำหรับ สู้เข้าตำเข้า เครื่องมือเหล่านี้ ต้อง อาศัยแรงช่างทำ ถ้าเป็น เครื่องจักร ก็ ต้องซื้อ มา จาก ประเทศอื่น รู้จักว่า จะมีคนทำก็มาน้อย ไหนจะ ขุดหาแร่เหล็ก ไหนจะ ทำเหล็กให้เป็น เครื่องจักร และ ไหนจะ ขรรทุก เครื่องจักร ใส่เรือกลไฟ มาส่งถึงเมืองเรา

๖. เมื่อโรงสีมีเครื่องมือสำหรับ สู้เข้าแล้ว โรงสียังจะต้องซื้อข้าว จาก ชาวนา ชาวนาจะต้อง ลงแรง ทำนา ปลูกข้าวจ้างผู้อื่นเขาทำควาไถ และ เครื่องมือทำนาต่าง ๆ

ทั่วไปอีก นี่แหละ กว่าจะเข้าจะได้มาถึงปากเรา ผู้อื่นก็ ต้อง
มีส่วนช่วย ทำงนนี้ไม่ได้มัน ส่วนกับเจ้าก็เหมือนกัน ถ้า
เรา ตรวจดูให้ละเอียดเช่นนี้แล้ว ก็ จะ เห็น ว่าเรา ก็ ชาติ
แรงผู้อื่น นี้กับ หมี แสม เหมือน กัน

๗. ถ้าจะมีปัญหาว่า ทำไม คน จึง ต้อง ช่วย กัน ทำ ?
ของ ใคร ๆ ก็ทำจะไม่ได้อะไร คอบได้ว่า ไม่ได้เห็น อัน จาก
เราจะ ปลุกเจ้าเอง สี่และ ผัก ซ้อมเอง ทำเครื่อง มี สำหรับ
ใช้เอง เทียวหา ผัก ปลา เป็น กับ เจ้าเอง บางทีเราจะ ต้อง
ออกเข้าตาย ไม่เช่นนั้น ก็ ต้อง กิน อย่าง คับ แค่น เพราะไม่มี
เวลาจะทำได้ทั่วไป สิ่งของ ต่าง ๆ ที่เรา ได้มาใช้และบริโภค
เป็น สิ่ง ที่ เกิด ขึ้น ใน ที่ ต่าง ๆ กัน ทั่วโลก เราจะไป เทียวหา
มาแต่ลำพัง คนเองไม่ได้ จำเป็น ต้อง ชาติ กัน และ ส่ง ขาย
กันเป็นทอด ๆ ถึงกล่าวมาแล้ว คนเรา จึง ต้อง เกียวข้อง
กันเป็นธรรมดา ถ้าไม่เช่นนั้น จะ ต้อง หุง โข ไม่ ชุก โพรง
นอนใต้ดิน และ เก็บ ผลไม้ กิน ตามมี ตามเกิด อย่าง คนบ้า
เพราะอะไร ๆ จะ ต้อง ทำ ของ ตัวเอง และ ย่อม จะ ไม่มีเวลา
ไม่มี ความสามารถทำได้ทุก อย่าง อย่าง

คำถาม (๑) เมื่อใดฉันจะ รู้ ว่าฉัน เป็น อย่างไร ?
ทำไม? (๒) ไม่ว่าใครก็ตาม นอกจาก รู้จัก คน ที่ อยู่ ใน

บ้าน เทียว กัน จะยังรู้ จักใคร อีกบ้าง? (๓) อะไร บังคับ
 ให้มนุษย์ มี กิเลส ข้อง ถึง กันอยู่ เสมอ ไม่ว่า โกล และ
 โกล? (๔) ให้พิจารณาว่า เข้าที่ เรา กันนี้ คน ทำ กิ
 คน จึง เป็น เข้า สุก มา ถึง ปาก เรา? (๕) และ ให้ พิจารณา
 ถึง กับ เข้า อย่าง ไก อย่าง หึ่ง กว๊น ว่า ใคร เป็น ผู้ มี ส่วน ช่วย
 กิ? อย่างไร บ้าง? (๖) จัก ไม่ คน จึง กิ้อง ทำ อะไร ๆ เพื่อ
 กัน? ของ ใคร ๆ จะ ทำให้ ตัว เอง ไม่ ไ้ หริอ?

— ๗๒ —

บทที่ ๒

สัมพันธวงศ์ แห่ง มนุษย์

(ค่อย บทที่ ๑)

“ บรูณว่า ถ้า เหลือ กำลัง ลาก ให้ ออก ปาก บอก
 แหก ช่วย แบก หาม ”

จาก พระอภัยมณี พระสุนทรโวหาร (ภู่) ผู้แต่ง

๑. ถ้า หาก เรา จะ บิน ขึ้น ไป ได้ บน อากาศ เหมือน นก และ
 เทียว ร่อน ทุให้ทั่ว บ้าน ทั่ว เมือง ของ เรา เรา จะ เห็น ผู้ คน เจริ
 ทาง สืบ สัน ทั่ว ทุก แห่ง ที่ ไป ด้วย ยาน ต่าง ๆ เช่น รถ ไฟ ก็มี
 ที่ ขับ เหวียน หรือ ขึ้น ข้าง ขึ้น ม้า ไป ก็มี ที่ ไป ตาม แม่ น้ำ ล้ำ

คลอง แว เรือ พาย เรือ ไปก็มี ที่เคียว ขุด ข้ำ ผ่า ทง ข้าม เขา
ข้าม ห้วย ก็มี ถ้าที่ใด เห็น เมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ หรือ
นคร เชียงใหม่ มีถนน ถนน ทาง มาก ๆ ก็มี ผู้คน และ รถ
หนาแน่น ดู เห็น กลุ่ม ๆ รวบรวม มก กับ ปลวก ถ้าที่ใด เห็น
ทุ่ง นา ข้ำ ทง ผู้คน ก็ ค่อย เบา บาง ลง หน่อย แต่ ถึง ใด
ก็ ก็ ยัง เห็น ผู้คน ทั้ง บ้าน ทั้ง เมือง ไม่ อยู่นิ่ง ๆ ว่าง ไป มา
จวน ใจ อยู่นิ่ง ๆ ทั่ว ทุก ทน ทุก แห่ง

๒. แม้ จะ สังเกต ดู ให้ ละเอียด คอย สะกด รอย ตาม คน
เคียว ทาง เหล่า นี้ ก็ จะ เห็น ได้ ว่า บางคน ไป เข้าม ญาติ มิตร
ที่ อยู่นอก ต่าง เมือง บางคน กลับ มา บ้าน เมือง ของ ตน บางคน
คน ไป เทียว บางคน ไป หา ผู้อื่น ด้วย กิจ จุระ และ บางคน
ไป หา ที่ ทำ การ งาน ต่าง ๆ ล้วน แต่ ไป ด้วย ความ ประสงค์
อย่าง หนึ่ง อย่างใด ที่ เกิด ขึ้น จาก ความ รัก กัน ความ มี
กิจ จุระ ต่อ กัน และ กัน ความ พอใจ กัน และ ความ จำ เป็น
ต่าง ๆ กัน ยัง คง ให้ ไป ทั้ง สิ้น

๓. นอกจาก ผู้คน เคียว ไป มา ยังมี รถไฟ เรือไฟ และ
ยาน ต่าง ๆ นำ วัตถุ มาขาย และ สิ่ง ของ จาก เมือง หนึ่ง ไป เมือง
หนึ่ง คือ วัตถุ มาขาย และ สิ่ง ของ ที่ บุคคล ส่ง ไป ทาง ไปรษณีย์

ให้แก่ญาติมิตร ที่รัก หรือมีกิจธุระ เกี่ยวข้องกัน ต่าง ๆ แม้
แต่ชาวบ้าน นอกที่ ตั้งบ้านเรือน อยู่ในทุ่งนา ช้าง ๆ นาน ๆ
ยังได้รับจดหมาย จาก พี่น้อง ที่อยู่ในที่อื่น ๆ บ้าง

๔. หากเราจะนึก จดหมายไปรษณีย์ เหล่านี้ ออกดู เรา
จะเห็น เป็น จดหมาย เยี่ยมเยียน แสดง ความรักใคร่ และ แสดง
ความ คิด ถึง ซึ่ง กัน และ กัน บ้าง บาง ฉบับ ก็ เป็น จดหมาย ที่
ไต่ถาม ถึง การ งาน และ บาง ฉบับ ก็ เป็น จดหมาย ส่ง ข้อ เข้า
ของ ต่าง ๆ เพราะฉะนั้น รวม ความ ทั้ง หก เมื่อเราบิน
ร่อน ขึ้นไป บน อากาศ ใต้ อย่าง นก แล คุ้ยบ้าน เมือง ของ เรา ใต้
ทั้ง หก ดังนี้ เรา ก็ จะ เห็น ว่า พวก เรา มัก ไม่ อยู่ ติด บ้าน
ต้อง พา กัน ไป ไหน มา นี้ หา ผู้ ให้ พย ผู้ นี้ เพราะ เหตุ ว่า
มีความ เกี่ยว พัว ซึ่ง กัน และ กัน บาง ที่ ก็ เพราะ อำนาจ ความ
รัก ความ พอใจ กัน บ้าง บาง ที่ ก็ เพราะ ด้วย มี กิจ ธุระ และ
ความ จำเป็น ต่าง ๆ เกี่ยว ข้อง กัน บ้าง

๕. เมื่อ เห็น ว่า บ้าน เมือง ของ เรา เป็น อยู่ อย่าง นี้ แล้ว ถ้า
เรา จะ คุ้ย กว้าง ขว้าง คลอด ไป ทั่วโลก เรา ก็ จะ เห็น ว่า เป็น
อย่าง เกี่ยว กัน คือ ทาง ขก ก็มี ไฟ ถนน และ สาย โทรเลข
ทาง น้ำ ก็มี มหาสมุทร ทะเล และ แม่น้ำ ติด ต่อ กัน ทุก ประเทศ
ทั่วโลก ผู้คน ต่าง ชาติ ต่าง ภาษา ย่อม ไป มา ถึง กัน กัน

มาเมืองไทย ไทยไปเมืองฝรั่ง ฝรั่งมาเมืองแขก ต่างคนต่าง
มีกิจเกี่ยวกับ คน นอกบ้าน นอกเมือง ไกล และไกล อยู่ทั้งนี้
เสมอ ทุกวัน ทุกคืน ไม่ได้ หยุท หยุอน ไม่มีผิดอะไร กับ
ในทะเล หรือ แม่น้ำ ที่ข้อมไศล ขึ้น ลง อยู่เสมอไม่อยู่นิ่งได้
เช่นนี้

๖. ก็เมื่อโลก ข้อมเกี่ยว พัน กัน อย่างนี้แล้ว ความดี
หรือ ความชั่วที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่ง จึงอาจ ทรายไปได้
ถึง ประเทศอื่น แม้ประเทศเราทำดี ก็เป็น เกียรติยศ แก่ชาติ
ของเรา แม้ประเทศเราทำชั่ว ชาติของเราก็ได้รับ ความ
ขายหน้าแก่ชาติอื่น ๆ หนึ่ง ถ้าชาติใดมีความรู้ดี, มี
ความดีดี, คิดทำสิ่งใดให้เป็น ประโยชน์ แก่โลก เช่น
ทำเครื่องจักรต่าง ๆ เป็นต้น ประเทศอื่นทั่วโลก ก็ได้พา
กันใช้ ได้เป็น ประโยชน์ จึงเห็นได้ว่าถ้าประเทศใดดี ประเทศ
นั้นก็อาจ ทำให้ ประเทศอื่น ๆ ดีขึ้น ด้วย และ คนใดดี คน
นั้นก็อาจ เป็น ประโยชน์ แก่ผู้อื่น ด้วย ทั่วโลก เหมือน กัน และ
อาจ มีชื่อเสียง ยั่งยืนอยู่ได้ชั่วฟ้าและดิน เพราะได้ทำประโยชน์
ให้แก่โลก

๗. อีกประการหนึ่ง คนเราจำเป็น ต้อง เชื้อ เผ่าพันธุ์
เพราะ เห็น อยู่แล้วว่าผู้อื่น ก็เกี่ยวข้อง กับ เราด้วย ก็ดี ก็

หรือว่า เจตนาที่เราได้รับทางประโยชน์ แสดง ความ คิด
ถึง มาถึงเรา แม้เราไม่ตอบ ด้วย ความ อ่อนหวานจะทำให้
ผู้มี เจตนา มาได้รับ ความ เสียใจ อย่างไร? และ ถ้าไม่ ตอบ
เจตนา ที่ เกี่ยว ข้อง กับ การ งาน จะทำให้ การ งาน เสียไป
เท่าไร? รถไฟก็ วิ่ง ไฟ ก็ วิ่ง ที่ ทำ การ ประโยชน์ ก็ วิ่ง เมือง
ท่าต่าง ๆ ที่ ทำ การ ให้ วิ่ง ไฟ ก็ วิ่ง ถ้าไม่ เป็น ที่ เชื้อ ก๊าซ ได้ แล้ว
จะทำให้ การ งาน ติดขัด ได้ ทั้ง หมก คน ใน โลก จะ พา กัน เสีย
เวลา เสีย ทั้ง เงิน และ ทั้ง จะ ได้รับ ความ เบื่อ ร้อน ไม่มี ที่ สัน
สุข ความ เชื้อ เชื้อ คอ กัน ทำ การ ให้ กัน โดย ตรง จึง เป็น
ความ จำ เป็น สำหรับ โลก ซึ่ง มนุษย์ มี ความ เกี่ยว พัว กัน กัน
และ กัน ทั้ง นี้

๘. ฝน พายุ ฟ้าผ่า ทำให้ การ เติร ทาง ลำ ชั่ว พายุ
ใน มหาสมุทร อาจ ทำให้ เรือ แตก แต่ ชั่ว ของ โลก ก็ ยัง เติร
ไป ได้ เสมอ ถ้า คน ใน โลก ไม่ เชื้อ เชื้อ คอ กัน จน ใจ กัน ไม่ ได้
แล้ว นั้น แผล ของ โลก จึง จะต้อง เสีย หมก หยุค หมก
เติร ต่อ ไป ไม่ ได้ เป็น การ ร้าย กว่า ฝน พายุ ฟ้าผ่า และ พายุ ใน
มหาสมุทร มาก นึก

๙. เห็น หรือ ไม่ เล่า ว่า การ เป็น ทั้ง นี้? คน เรา จึง ไม่
เกี่ยว ข้อง แต่ กับ บ้าน เรือน ของ เรา และ ญาติ พี่ น้อง ใน บ้าน

เรือนของเราเท่านั้น บ่อม เกี่ยวข้อง กับ เพื่อน มนุษย์ ทั่วไป
เมื่อ ยัง เล็ก ๆ อยู่ ก็ เห็น ได้ว่า บ้าน เป็น ที่ อาศัย ครั้น โต ขึ้น
แล้ว จะ ต้อง นิย ว่า โลก อัน ใหญ่ กว้าง ขว้าง เป็น ที่ อาศัย ของ เรา
เราไม่มี แค ละเพาะ ขิตา มารดา ญาติ พี่ น้อง ใน บ้าน เป็น ที่ นิย ถือ
และ รัก ใคร เรา บ่อม มี มนุษย์ ทั้ง หลาย เป็น เครื่อง เกี่ยว พัน
กับ เรา ด้วย ต่อ ไป ใน บท หน้า จะ ได้ เห็น ว่า มนุษย์ ทั้ง หลาย
เหล่านี้ จำ เป็น ต้อง ประพฤติ ตาม กฎหมาย และ ตาม ความ
นิยม ของ โลก อย่างไร เพื่อให้ เป็น สุข แก่ ตัว เรา และ แก่
เพื่อน มนุษย์ ทั่วไป ใน โลก ด้วย

คำถาม (๑) ถ้า เรา ขึ้น ขึ้น ไป ได้ เหมือน นก เรา จะ
เห็น บ้าน เมือง ของ เรา เป็น อย่างไร บ้าง ? (๒) ถ้า เรา สะกด
รอย ตาม คน ที่ เติร ทาง จะ เห็น ว่า เขา ไป ไหน ? และ เพื่อ ชูระ
อะไร ? (๓) นอกจาก คน เติร ทาง ยังมี ยาน ชะนิค ไค เติร
แล่น ไป มา บ้าง ? (๔) รกหมาย ที่ ส่ง ทาง ไป ระณณีย์ นั้น ถ้า
ฉีก ออก ดู จะ เห็น มี ไร ความ ต่าง กัน อย่างไร ? (๕) ถ้า
เรา จะ ดู โลก อย่าง เกี่ยว กับ ดู บ้าน เมือง ของ เรา เรา จะ เห็น เป็น
อย่างไร ? (๖) ทำไม จึง เห็น ได้ ว่า ถ้า ประเทศ ไค ตี ก็ ชัก นำ
ให้ ประเทศ อื่น ๆ ก็ ขึ้น ด้วย ? และ ทำไม คน ที่ ทำ การ ก็ จึง
อา มี ชื่อเสียง อยู่ ได้ ชั่ว พ้า และ คิน ? (๗) คน เรา ถ้า ทำ

ไม่เชื่อเพื่อต่อกัน ก็ดูอะไรในโลกจะเป็นอย่างไร? (๘) ให้
อธิบายว่า เพราะเหตุใด คนเราจึงไม่เกี่ยวข้อ แต่กับบ้าน
เรือนของเรา และกับพี่น้องร่วมบ้านเท่านั้น?

—————

บทที่ ๓

ก็, อันเป็นความช่วยเหลือแก่กัน และกัน

๑. ข้อที่ว่าในบ้านหนึ่ง ๆ ถ้าคนใดในบ้านต่างคนต่าง
ทำกิจอันเป็นธุระของตัว และต่างคนต่างรักกันแล้ว บ้าน
นั้นก็จะเป็นสุขที่สุดนี้ ความจริงข้อนี้เกี่ยวไปถึงโลกด้วย
คือในโลกนี้ ถ้ามนุษย์ต่างคนต่างทำการอันเป็นหน้าที่ของ
ตน และต่างคนต่างเชื่อเพื่อต่อกันแล้ว โลกก็จะเป็นสุข
ที่สุดเหมือนกัน แต่คนจะรักกันไปทั่วโลก อย่างบุตร รัก
บิดามารดาและญาติพี่น้องเห็นจะไม่ได้ ถึงจะรักก็รักคนละ
อย่าง เพราะไม่ได้เป็นญาติวงศ์พงศ์พันธุ์ จะรักกันได้ก็
แต่อย่างเวทนา อย่างเชื่อเพื่ออย่างใดก็ต่อกัน เช่น เมือง
ใดเข้าแพ่งราษฎรได้ความชกชยาก เราก็พากันรีบไป
เก็บเงินส่งไปช่วยคนผู้ทุกข์ เมื่อข้าพเจ้าท่อมเมืองไซยา
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ จนผู้คนหมดน้ำตาย และชกชยาก

ก็, อัน เป็น ความ ช่วย เหลือ แห่กัน และ กัน ๗๘

ไม่มีบ้านเรือน อยู่ เป็น อัน มาก เราได้ไว้ไว้ เงิน ส่งไป ช่วย
อุทิศคุณ คน ชาว เมือง นั้น เป็น อัน มาก เหมือนกัน

๒. นอก จาก นี้ เรา ยัง บำรุง การ ศึกษา การ สืบค้น
การ เพาะปลูก และการ ข้าง ต่าง ๆ ให้เจริญขึ้น นี้ เพราะ
เหตุใด? ก็เพราะ เหตุ ที่ เรา ประสงค์ จะ ทำ ตัว เรา และ บ้าน
เมือง ของ เรา ให้ เจริญ รุ่งเรือง ให้ เป็น ประโยชน์ แก่ บ้าน เมือง
อื่น ทั่วไป หวัง ว่า เป็น ความ เชื้อเชื้อ แก่ เพื่อน มนุษย์ อย่าง
หนึ่ง ปีหนึ่ง ๆ รู้จัก ว่า เรา ส่ง เข้า ไม่ สัก และ ของ อื่น ๆ
ออกไป ขาย ให้ ต่าง ประเทศ เท่าใด ชาว ต่าง ประเทศ ได้ ถิ่น เข้า
ที่ เรา ปลูก ได้ ใช้ ไม่ สัก ที่ เรา ไถ่ จาก บ้าง และ ได้ ใช้ ของ
อื่น ๆ ที่ เรา ส่ง ออก ไป ขาย ทั้ง นี้ จึง ทำให้ แล เห็น ได้ ว่า เรา
อาจ ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ คน อื่น ๆ ใน โลก ได้ โดย ไม่ รู้ ตัว

๓. ความ รู้ สึก รัก อย่าง เวทนา และ เชื้อเชื้อ คอเพื่อน
มนุษย์ ซึ่ง เป็น เครื่อง เกี้ยว พัน ให้ เป็น อัน หวัง อัน เกี้ยว กัน นี้
เรียกว่า เป็น ความ รู้ สึก สำหรับ เพื่อน มนุษย์ ใน โลก และ ก็ เป็น
หน้าที่ ที่ ชาว เรา ทุก คน จะ ต้อง ทำ ตาม ความ รู้ สึก นี้ ให้ แก่ โลก
ด้วย เมื่อ พุท ว่า โลก ต้อง เข้าใจ ว่า รวม ทั้ง ตัว เรา ยินดี มา ระ
ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง ชาว เมือง เรา และ ชาว เมือง อื่น ๆ
ต่าง ชาติ ต่าง ภาษา อัน เป็น เพื่อน มนุษย์ ของ เรา ทั่วไป

ความรู้ สึก ซะนิท ต่าง ๆ และการ ทำ กิร อัม เป็น หน้า ที่
ต่าง ๆ ซึ่งเรา ได้ เรียบ มา แล้ว แต่ ข้าง ต้น นั้น ได้ เห็น แล้ว ว่า
อาจ ทำให้ เรา ได้ รั บ ความ สุข ใน บ้าง และ ทำให้ ตัว เรา เป็น
ผู้ มี ประโยชน์ แก่ บ้าง ของ เรา จริง มา บัด นี้ จะ ได้ เทียบ กุ
ว่า เมื่อ เรา ได้ ออกจาก การ ปกครอง ของ บิคา มารดา แล้ว
ความรู้ สึก และ การ ทำ กิร อัม เป็น หน้า ที่ ต่าง ๆ เหล่า นี้ จะ ให้
ความ สุข และ จะ ทำให้ ตัว เรา มี ประโยชน์ แก่ โลก อย่าง ไฉน บ้าง

๔. ความเพียร เป็น สิ่ง สำคัญ เมื่อ เรา เป็น เด็ก อยู่ เรา
ต้อง ได้ เรียบ ให้ มี ความรู้ ครั้น เมื่อ ได้ ออกจาก บ้าน เรา ก็ ต้อง ขยัน ทำ
งาน ไม่ว่า ใคร ๆ ที่ เกิด มา จะ ต้อง มี ขี้อริ สำหรับ ทำ ทั้ง สิ้น คน
ที่ยัง ขยาด จะมี เงิน มาก ๆ ขยาด จะ ให้ มี ชื่อ เสียง ให้ ปรากฏ
มาก ๆ จะ ต้อง ยัง ทำงาน ให้ มาก ขึ้น จะ ได้ รั บ ประโยชน์
ส่วน คน และ เป็น ประโยชน์ แก่ ผู้ อื่น ด้วย เป็น คน ทาง ให้ คน
อื่น มี และได้ ผู้ อื่น นับ ถึง สม กับการ ประสงค์ เพราะ ฉะนั้น
การ ทั้ง ความเพียร จึง เป็น สิ่ง นำ ความ สุข ให้ เกิด แก่ คน และ
เป็นการ ทำ คน ให้ เป็น ประโยชน์ แก่ โลก ด้วย เหมือน กัน

๕. สัตว์ บาง ชนิด มี ความ เพียร มาก และ อาจ ทำ การ
ได้ ก็ ๆ เช่น แมง มุม ชัก โย หรือ ผึ้ง และ นก กระจาญ ทำ รัง
ได้ อย่าง ประณีต เป็น ต้น แต่ สัตว์ เหล่า นี้ ไม่ มีความ คิด มี

ก็, อัม เป็นความช่วยเหลือ แห่กัน และ กัน ๘๑

ถ้าเกิดมา สำหรับ ทำได้ อย่างไร ก็ทำได้ อย่าง นั้น เสมอไป
นก กระบี่ ที่ ทำรัง ใต้ งาม ๆ เกี้ยว นี้ เมื่อ สัก สอง พัน ปี มา
แล้ว ก็ ทำได้ งาม ๆ เหมือนกัน ไม่ แปร ละคร ไร กัน เลย ไม่มี
ความ คิด ที่ จะ ทำ ให้ ตี ได้ วิเศษ ขึ้น ได้

๖. คน บาง จำพวก ใน โลก นี้ ที่ ยัง เป็น ป่า เป็น เถื่อน ยัง
ไม่ มีความ เจริญ ยัง ไม่ มีความ รู้ อ่าน และ เขียน ก็ ไม่ เป็น
อาศัย อยู่ ใน ป่า คง ไม่ มี บ้าน เมือง อย่าง ของ เรา ไม่ มี
เสื้อ ผ้า จะ หุง หอม ปก คลุม ภาย ให้ มี คอ จืด ไม่ รู้ จัก หุง คัม
อาหาร ที่ โอชะรส เกือบ กัน แต่ ผลไม้ และ ผัก หญ้า ที่ เกิด ขึ้น
อยู่ ใน ป่า และ ไล่ จับ สัตว์ มา กิน เป็น อาหาร เช่น คน ป่า ใน
บาง ประเทศ ของ ทวีป แอฟริกา ที่ เรียก กัน ว่า พวก คน ไกร
เป็น กัน คน เหล่า นี้ ดู เหมือน จะ ไม่ ใคร ได้ มีความ เจริญ ขึ้น เลย
แต่ สมัย บวร าด คง พัน ปี มา แล้ว เคย เป็น ป่า คง อยู่ อย่าง ไร เกี้ยว
นี้ ก็ ยัง คง เป็น ป่า คง อยู่ อย่าง นั้น

๗. ทั้งนี้ เป็น เหตุ ด้วย คน จำพวก นี้ เป็น คน เกียจคร้าน ไม่
ชวน ขวาย ทำงาน ให้ เกิน กว่า ที่ จะ หา เลี้ยง ท้อง ของ คน แต่
พอ อัม ไม่ คิด ทำ ไร ไถนา หรือ เลี้ยง วิทยา สัตว์ ไว้ ให้ เป็น อาหาร
ได้ บิด สัก แต่ ว่า ไป พบ ผลไม้ อย่าง ไใด ก็ เกี้ยว มา กิน หรือ จับ

สัตว์ ไก่ได้ ก็ ขี้ ขำ เป็น อาหาร เสียบ บางทีหาอาหารไม่ได้
ต้อง ขนไป ทั้ง สอง วัน สาม วัน ก็มี แล้วเมื่อวันใด เป็น ไขศดาก
ได้ อาหาร มา มาก ก็ กิน จน เกิน ๆ ทั้ง ๆ ที่ เป็น ไก่ เล็ก ๆ
ไม่รู้ รัก เกียง มา คน จำพวก นี้ มัก ใช้ ให้ ผู้หญิง ทำงานหนัก
ส่วน ผู้ชาย ไม่ใคร่ ทำงานอะไร จะ ทำ กระสุน สำหรับยิงสัตว์
กัน เทียว บางที ก็ ถึง เกือบ ใจ จะ แล้ง เพราะ เกียง ครว้น มาก

๘. นอก จาก ความ เกียง ครว้น ยังมี เหตุ อีก อย่าง หนึ่ง
ที่ทำให้ คนป่า เหล่า นี้ ไม่ใคร่ เจริญ ขึ้น ได้ คือ ไม่ รู้ รัก เชื้อ เพือ
และ ผูก ใจ ตริ ซึ่ง กัน และ กัน ต่าง คน ต่าง อยู่ แต่ ลำพัง คน
ประจักษ์ ว่า ใน โลก นี้ ไม่มี มนุษย์ ผู้ ชื่น ชัก บาง จำพวก ถึง แก่ รัก
บุตร เสียบ แต่ เมื่อ ยัง อายุ น้อย ๆ อยู่ และไม่ เชื้อ เพือ รัก ใคร
กัน ต่อ ไป อีก ก็มี คล้าย ๆ กับ สัตว์ ที่ ทั้ง ลูก เมื่อ พัน เชด ค
เลียง แล้ว ละเหิน ก็ เมื่อ พบ เหล่า นี้ จาก ความ เชื้อ เพือ ต่อ กัน
และ กัน เสียบ ทั้ง นี้ แล้ว จึง ต่าง ก็ เป็น ตัว ใคร ๆ กระท่อม ของ
ใคร ใคร ก็ ทำ อยู่ อาหาร ของ ใคร ใคร ก็ หา ที่ ของ ใคร
ใคร ก็ รัก ษา และ ต่าง ก็ คอย บัง กัน สัตว์ร้าย ที่ จะ มา ทำร้าย
แก่ ตน แต่ ลำพัง คน เอง ทั้ง สิ้น จึง เป็น ชน ไม่มี คน ทาง ที่ จะ
ทำให้ จน ขวรวรรณิษา หรือ การ อยู่ กัน ของ คนป่า คง เหล่า นี้
เจริญ ขึ้น กว่า ที่ เคย เป็น มา แล้ว ได้

กิจ, อันเห็นความช่วยเหลือ แล่งกัน และกัน ๘๓

๙. ชาวเราบ่มทรายกัน อยู่ แล้วว่า การที่เราจะ

เรียน ทำอะไร ๆ ให้ดีไปทุกขณะทุกอย่างนั้น เป็น การ

เย็นใจไม่ไ้ ถ้าเราจะ ต้อง เป็น ช่างไม้ ใน ตัว เอง เป็น ช่าง ของ

ช่าง เย็น และ เย็น พื่อควัก หุง คัม อาหาร ลำพัง คน เอง เรา จะ

มีเวลาทำให้ ฝีมือ และ ความรู้ ในการ ช่าง เหล่านี้ของเราเจริญ

ขึ้นได้อย่างไร ? เพราะ อายุ เรา สั้นนัก จำเป็น จะ ทำให้ ไ้ ก

แต่ละเพราะ อย่างเดียว ถึง เดียว ก็ขอถ้าเราถนัดทางไหน เรา

ก็เรียน ทางนั้น และทำทางนั้นไปจนตลอดชีวิต เหตุฉะนั้น

การ อยู่กัน อย่าง อารยชน จึงดีกว่าการ อยู่กัน อย่าง คนป่า

คงมาก เพราะ อารยชน บ่มรู้ รัก แบ่ง แร่ง และ แบ่ง หน้า ที่

กัน ทำ ใคร เป็น ช่างไม้ ก็ทำ การ ช่างไม้ ใคร เป็น ช่าง ก่อ

สร้าง ก็ทำ การ ก่อ สร้าง ใคร เป็น ช่าง เหล็ก ก็ทำ การ เคียว

เหล็ก ใคร เป็น หมอ ก็ทำ การ รักษาโรค ฯลฯ ประเภท

วิชาต่าง ๆ ของเรา จึงได้มีโอกาส เจริญขึ้นทุก สมัย ด้วยได้

อาศัย แร่ง และ สติปัญญา กัน เป็น ทอด ๆ ตลอดมาทุกชั่วอายุ

๑๐. ถิ่นเมือง เป็นเช่นนี้ ใครมีหน้าที่ทำในทางใด

จึงควร ตั้งใจ ทำในทางนั้น ให้ดีที่สุดที่จะทำได้ จะได้เป็น

ประโยชน์ แก่คนได้มาก ๆ ด้วย และบ้านเมือง ของ คน ก็ จะ

ได้พลอยเจริญขึ้นในทางวิชานี้ ๆ ตาม ส่วน ด้วย นับว่า

ให้ประโยชน์ทั้ง สอง ฝ่าย เมื่อ มีบุตรหลาน จะให้เล่าเรียน
วิชา สิ่งใด ก็ จง สังเกต คุณสมบัติ และ ความ สามารถ ของเด็ก
เหล่านั้นว่า จะสมควรให้ทำ การ หาเลี้ยงชีพใน ทางใดได้ก็
ที่สุด แล้ว ส่งให้เขาเรียน วิชาทางนั้น จึง จะ เป็น ความ
เจริญ แก่ ตัวเด็ก และ แก่ ประเทศ บ้านเมือง ด้วย ทั้งสอง ฝ่าย

คำถาม (๑) คนในโลกไม่ได้เป็นพี่น้องกัน เรา จะให้
เรา รัก เหมือน พี่น้องไปหมด ทั้งนั้นอย่างไรได้? (๒) เรา อาจ
ทำประโยชน์ ให้แก่โลกโดยไม่รู้ตัวได้อย่างไร? (๓) เรา ควร
จะ มีความรู้ สึกต่อเพื่อนมนุษย์ ในโลกทั่วกันอย่างไร? (๔) การ
ทำความเพียรเป็นสิ่งที่ให้เกิดประโยชน์ อย่างไรบ้าง? (๕) ศักดิ์
อะไร มีความเพียร ทำ รังไถ้งามๆ? แต่ แปลก กับ คน อย่างไร
บ้าง? (๖) คนข่าในทวีปอาฟริกาเราเรียกว่าอะไร? และ
คนเหล่านั้นเป็น อย่างไร บ้าง? (๗) ทำไม พวก คนข่าจึงไม่
รู้จักอารยธรรมขึ้นได้? (๘) ทำไมคนเราจึงเรียน ทำ อะไร ๆ
ให้เป็น ทุก อย่างไม่ได้? (๙) เรา ควร จะ ทำ การ ทางใด?
และ เมื่อ มีบุตรหลาน จะให้ทำ การ ทางใด จึง จะ เป็น ประโยชน์
อย่าง ยิ่ง?

บทที่ ๔

ความซื่อตรงในกิจการทั่วไป

๑. คนเราในโลกนี้ บางคนก็มีมั่งมี บางคนก็จน
 บางคนก็มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด บางคนก็มีสติปัญญา
 น้อย คนที่มั่งมีและมีสติปัญญาดีย่อมเล่าเรียนได้มาก มี
 ความรู้วิเศษวิเศษ สามารถเป็นผู้ทำการด้วยสติปัญญา
 ความคิดได้ ผู้ที่ยากจนหรือมีสติปัญญาอ่อนนั้น ย่อม
 เรียนได้แต่ความรู้เบื้องต้น เมื่อออกทำการเลี้ยงชีพก็
 ต้องเป็นผู้ใช้แรงมากกว่าใช้ความคิด นี่เป็นธรรมดาอยู่
 ของ เพราะโลกจะต้องมีทั้งหัวหน้า ซึ่งจะเป็นผู้จัดการ
 ผู้บังคับการ และจะต้องมีลูกมือที่ทำการตามความ
 บังคับบัญชาของหัวหน้าด้วย

๒. หัวหน้าหรือนายงาน เมื่อจะจ้างลูกจ้างก็ต้อง
 ตรวจดูว่าลูกจ้างคนนี้จะซื่อตรงหรือไม่ จะไว้วางใจได้หรือไม่
 ลูกจ้างเมื่อจะเข้าทำการกับนายงานคนใดก็ต้องสังเกตดู
 เหมือนกัน ว่านายงานจะเที่ยงตรงหรือไม่ เมื่อทำแล้ว
 จะให้ค่าจ้างเต็มอัตราเสมอไปหรือไม่ นอกจากนายงานและ
 ลูกจ้างเหล่านี้ ผู้คนที่ทำการเพื่อกันหรือมีกิจเกี่ยวของ
 กัน ก็จะต้องรักษาความตรงต่อกันและกันเหมือนกัน

๓. ผู้ซื้อ ย่อม สังเกต ผู้ขาย ว่า จะ เป็น คน ชื้อ ตรง หรือ ไม่ จะ ขาย ความ ราคา ที่ สมควร หรือ ไม่ จะ วัค คง ซึ่ง ตาม ตรง หรือ จะมี วิธี คดโกง อย่างไร และ ของ ที่ ขาย นั้น จะ ดี เหมือน ของ พ่อ แม่ คำอื่น ๆ หรือ จะ ปลอม ขาย ก็ บ้าง เผลว บ้าง ปน กัน

๔. คน ใช้ ย่อม วิทก ว่า หมอ จะ ตั้ง ใจ รักษา จริง หรือ ไม่ เมื่อ เวลา จะ ตั้ง ยา จะ ตรวจ ดู อาการ ให้ ดี ถ้วน หรือ จะ หวัค ๆ ตั้ง ยา ผิด ๆ ถูก ๆ ให้ ใช้ น้อย กลาย เป็น มาก ฝ่าย หมอ เมื่อ จะ รักษา ก็ สังเกต ดู เหมือน กัน ว่า คน ใช้ จะ ตรง ต่อ หมอ หรือ ไม่ เมื่อ หมอ รักษา ให้ หาย แล้ว หมอ จะ ได้ รับ ผล ประโยชน์ เป็น ค่า แรง ค่า ยา ตาม สมควร หรือ ไม่ หมอ ความ กับ ลูก ความ ก็ เหมือน กัน ก่อน ที่ จะ ตก ลง กัน ต่าง ก็ จะ ต้อง สังเกต ดู ทั้ง สอง ฝ่าย ว่า จะ เป็น ที่ เชื่อ กัน ได้ ใจ ใจ กัน ได้ แน่ แล้ว หรือ ยัง

บรรดา การ ทั้ง ปวง ที่ ทำ เพื่อ กัน และ กัน หรือ ทำ ด้วย กัน ย่อม ต้อง ธาตุ ความ ตรง ต่อ กัน เป็น เมือง กัน ทั้ง นี้ ไม่ เช่น นั้น การ งาน ใน โลก ก็ จะ ไม่ รู้ จัก สำ เร็จ ได้ ทั้ง นี้ ตัวอย่าง ใน เรื่อง ที่ จะ เล่า ให้ ฟัง ต่อ ไป นี้

๕. ชาย ต่าง ประเทศ ผู้ หนึ่ง ไ้ ไป ใน ประเทศ ป่า แห่ง หนึ่ง ใน ทวีป ออฟริกา เพื่อ จะ ชัก นำ คน ป่า เหล่า นั้น ให้ ถอย การ คำ

ชาย แลภ เปลี่ยน สินค้า ตามที่มี อยู่ใน ประเทศ และ ตาม ความ
ต้องการ ของ ประเทศ นั้น คือ เมื่อ คน บ้าง มา ข้าง หรือ ทิ้ง
สัตว์ หรือ ของ อื่น ๆ ที่เป็น ประโยชน์ ก็ได้นำมา แลก กับ
เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม หรือ ภาชนะ เครื่องใช้ สอย อัน เป็น
สินค้า ที่ ชาว ต่าง ประเทศ นั้น นำไป แต่ คน บ้าง เหล่า นั้น ยัง
มี สันดาน อัน หยาบ คาย ทำ ขี้ ทรอบ งำ อยู่ กล่าว คือ ไม่ รู้ จัด
พวก จริง ค่อ กัน ทั้ง หน้า แต่ ละ คก โกง ลัก ลอบ และ แย่ง จึง กัน
เมื่อ ขยาก็ ได้ สิ่งใด ก็ พอใจ ลัก จะ ไม่ ยอ เขา มาก กว่า ที่ จะ คัก ซื่อ
หา เมื่อ พบ คน ต่าง ประเทศ ก็ ไม่ คัก ที่ จะ คบ คำ กวญ กลับ
คอย ล้าง ผลาญ มา ฟัน เสีย ความ ทั้ง ไ้ ของ ชาว ต่าง ประเทศ
ผู้ ที่ จะ ซัก นำ สินค้า เข้า ไป แลก เปลี่ยน กับ ของ ของ คน บ้าง จึง เป็น
อัน ไม่ สำ เร็จ

๖. คน บ้าง ข้าง จำพวก ที่ มีความ ซื่อตรง ก็มี คน จำพวก
นี้ ก็มี ชาว ต่าง ประเทศ ไป ทำ การ ค้า ขาย กวญ ได้ บ้าน เมือง
ที่ เป็น บ้าง จึง ค่อย เจริญ ขึ้น มี เจ้า ของ ใช้ ขริบ รุณี แต่ คน บ้าง
จำ พวก ที่ ไม่ รู้จัก มีความ ซื่อตรง เลย และ ไม่ รู้จัก เป็น ไมตรี
กับ ชาว ต่าง ประเทศ เลย นั้น บ้าน เมือง ก็ ย่อม ไม่ มีความ เจริญ
เปลี่ยน แปลง ขึ้น ได้ ผู้ คน เคย เป็น บ้าง คง ใจ เฉลียว อยู่ เพียง ไ้

ก็ยอม ต้อง เป็นป่าทงไถ่ เวลา อยู่เพียง นั้น ไม่มีหนทางที่จะ
ขึ้นสู่ความ เป็น อารยะ หาย เป็นป่าทง ขึ้นได้

๓๗. บุคคล ทั้งหลาย ที่ ทำกิจ ของคน โดย ความซื่อตรงนั้น
ได้ ชื่อ ว่ากระทำหน้าที่ สองฝ่าย คือ ทำ ความดี ความเจริญ
ให้เกิด ขึ้น แก่ ตนฝ่าย หนึ่ง กับ ทำ ความ ขริบรุณ ให้เกิด ขึ้น
แก่ มนุษย์ โลก อีกฝ่าย หนึ่ง

๓๘. คน ที่ไป ทำงาน ตาม ที่ ทำการ หรือไป สอน ตาม
โรงเรียน หรือไป เป็น เสมียน ตาม บริษัท ต่าง ๆ หรือไป ทำ
การ ใน ที่ค้าขาย ต่าง ๆ นั้น ที่ ฉะเพาะหาประโยชน์ เป็นเครื่อง
เลี้ยงชีพ ตนเอง และ ครอบ ครัว ของ ตนเท่านั้น หรือ? ถ้า
คิด ดู ก็ จะ เห็น ได้ ว่า ย่อม ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ บ้านเมือง ของ
ตน และ แก่ ประเทศ อื่น ๆ ด้วย ทั้งโลก เพราะ ทราบ อยู่
แล้ว ว่า การ ใน โลก นี้ เกี่ยว กัน และ อาศัย กัน และ กัน ทั้งหมด
เรา ยัง ดู ต่ำ ทราม ทำ การ ของ เรา ให้ เป็น ประโยชน์ แก่ ตัว เรา มาก
ขึ้น ก็ ยัง ใจ ชื่อ ว่า เรา ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ บ้านเมือง ของ เรา
และ แก่ ผู้ อื่น ทั่วไป มาก ขึ้น ตาม ส่วน เหมื่อน กัน ก็ เมื่อ เรา
หา ช่วย คน ได้ ทั้ง โลก โดย ทำการ หาเลี้ยงชีพ ของ เรา ด้วย ความ
ซื่อตรง ก็นั้น แล้ว เรา จะ ไม่ ยินดี ทำ ประโยชน์ อื่น นี้ ด้วย ความ
ซื่อตรง ให้ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป หรือ? จะ ได้ เป็น ประโยชน์ แก่ ตัว เรา

เราเป็นหนี้เพื่อนมนุษย์อย่างไร?

๘๘

เองให้มากขึ้นด้วย และจะได้เห็น การ ทำ คุณ แก่ มนุษย์ ใน
โลก ให้ทวียิ่งขึ้น ด้วย ตาม ส่วนกัน

คำถาม (๑) ทำไมบางคนในโลกจึงเรียนวิชาได้เพียง
ความรู้เบื้องต้น? (๒) นายงาน ต้อง การ ลูกจ้าง ชะนิคใด?
และ ลูกจ้าง ก็ ชอบ อยู่ กับ นาย ชะนิคใด? (๓) ผู้ซื้อผู้ขาย
ต้อง การ ความ ตรง ต่อ กัน อย่างไร? (๔) ชาว ต่าง ประเทศ,
ผู้หนึ่งได้ ไป ใน ประเทศ บ้าง แห่ง หนึ่ง เพื่ออะไร? และ สำเร็จ
ประโยชน์ อย่างไร? (๕) ทำไมคนบ้ายางจำพวกจึงไม่รู้จัก
เป็น ธารณะ ชื่นได้ (๖) คน ที่ ทำ กิจ ชุระ ของ คน โดย ชื้อ ตรง
นั้น ได้ ชื้อ ว่า กระ ทำ หน้า ที่ สอง ฝ่าย อย่างไร? (๗) ทำ
อย่างไร เรา จึง จะ ช่วย คน อื่น ๆ ได้ ทั้ง โลก?

บทที่ ๕

เราเป็นหนี้เพื่อนมนุษย์อย่างไร?

๑. มีผู้เคยกล่าว ว่า คน ที่ เกิด มา ใน ตระกูล เศรษฐี
ไม่ ต้อง ทำ การ งาน ให้ เป็น ประโยชน์ แก่ ผู้ อื่น ก็ ยัง กลับ มี ผู้
นิยม นับถือ มากกว่า คน จน ที่ ต้อง ทำ การ หัก วัน ยัง คำ

ทั้งนี้ ก็ จริงอยู่ แต่คนที่เห็นเศรษฐกิจ มั่งมี เติบโตขึ้น อย่าง
ไร ๆ ก็ที่ ก็มักยอมมีการ ทำ และ ย่อมมี ประโยชน์ แก่
ผู้อื่น มาก ด้วย เหมือนกัน ขวมนตา คนมั่งมี ย่อมมีบ้าน
ใหญ่โต และมีเรือกลสวนไวนามาก ที่เหล่านี้ จะต้อง
มีคนรักษา มีคนทำ คนเหล่านี้ทำเศรษฐกิจ จะต้องให้
ค่าจ้าง ซึ่ง ต้องนับว่า เป็นการ ทำประโยชน์ ให้แก่ ผู้อื่น ส่วน
หนึ่ง คือ ให้ คนเหล่านี้มีงานทำ และมีเงินเก็บ สำหรับ
เลี้ยง ครอบครัวยุของ คน ให้ได้ความสุข ซึ่ง คนมั่งมีจะมีศรัทธา
นี้ ยัง จะเป็น ประโยชน์ แก่โลกอันใหญ่ยิ่งอีก ใน การ ทำบุญ
ที่เป็น สาธารณ ประโยชน์ เช่น สร้าง วัด สร้างหนังสือ ทำ
ถนน บำรุงโรงพยาบาล ทั้งโรงเรียน ฯลฯ

๒. นอกจากนี้ ขวมนตา คนมีเงิน จะ ยังมีโอกาสได้
ศึกษาเล่าเรียนได้มี ความรู้ ได้มากกว่า คนที่ยากจน แล้ว
เมื่อมีข่าวไฟร์ และ ลูกจ้าง สำหรับ ทำงาน แทนแรงให้ ก็จะมี
ยังมีเวลา สำหรับ คิด ทำการอื่น ๆ อันต้องใช้สติปัญญาความ
รู้ และใช้ สมบัติ ของ คนให้เป็น ประโยชน์ แก่บ้าน เมือง และ
เพื่อนมนุษย์ ยิ่ง ขวดยิ่งไปอีก เช่น ลงทุน ทำการ ค้าขาย ให้
เป็น ประโยชน์ แก่ผู้อื่น ที่มีทุน น้อยเป็น คำน ชาติย เหตุเหล่านี้
เราจึง พากัน นิยมกันด้วย คนมั่งมีมีเงินทองมาก

เรา เห็น คน เพื่อคน มนุษย์ อย่างไร ?

๔๑

๓. ก็ คน มี ที่ ไม่ ทำ ตัว ให้ เป็น ประโยชน์ ไม่ใช้

ทรัพย์ สำหรับ เป็น เครื่อง หาวิชาใส่ คน ให้ ได้ มากกว่า คน
อื่น ๆ และไม่ ใช้ เวลา ของ คน ใน ทาง คึก อ่าน แสง หา
ความ บริบูรณ์ ความ เจริญ ให้ แก่ บ้าน เมือง ของ คน และ ให้
แก่ เพื่อน มนุษย์ ก็ แต่ นอก กิณ แรง ผู้อื่น เก็บ ทรัพย์ สะสม
ไว้ ให้ คาย ทำน อยู่ ไม่ ได้ ทำ ประโยชน์ อันใด นั้น คน เช่น นี้
ก็ ไม่ นับ ว่า เป็น คน ก็ และไม่ ควร นับ ถือ เพราะ เป็น คน ที่
เกือบ ไม่มี ประโยชน์ แก่ โลก เลย ก็ ว่า ได้ คน จน ซึ่ง ต้อง ใช้
แรง ทำ การ หนัก วัน ยัง คำ ๆ ยัง ก็ เสีย ภาว เป็น ร้อย เท่า พัน เท่า

๔. คน เรา เกิด มา บ่อ มี ชั่ว ที่ จะ ต้อง หา เลี้ยง คน และ
หา เลี้ยง ครอบ ครัว ถ้า เกิด มา ได้ รัย ทรัพย์ มฤค มาก พอ ที่
จะ เลี้ยง ตัว และ เลี้ยง ครอบ ครัว ไป จน ตลอ กสิวิค แล้ว ก็ ยัง
มี หน้า ที่ ที่ จะ ต้อง ทำ ประโยชน์ ให้ เป็น การ เชื้อ เฟอ แก่ คนอื่น ให้
กว้าง ขวาง ออก ไป อีก และ จะ ต้อง ทำ หน้า ที่ อัน นี้ ด้วย ความ
ซื่อ ตรง และ ความ จริง เท่า กับ คน จน ที่ หา ใส่ ปาก ใส่ ท้อง
ด้วย หน้า แรง อัน บริสุทธี เหมือน กัน

๕. คน สามัญ หรือ อย่าง ที่ เรียก กัน ว่า พอ มี อัน จะ กิณ
บ่อ มี มาก คน จำ พวก นี้ อาจ ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ ผู้อื่น เสมอ
ไป นอก จาก การ ทำ มาหา กิณ ที่ นับ ว่า เป็น ประโยชน์ แก่ ผู้อื่น

ด้วยในทาง อ้อม ยังมี กำลัง และ ทน ทรพย์ พอ สมควร ที่ จะ
 สละ ออก กอบ การ บุญ การ กุศล หรือ ทำ การ สิ่งใด ๆ อัน เป็น
 สาธารณ ประโยชน์ แก่ บุคคล ทั้ง ไป ด้วย เช่น บำรุง โรง เรียน
 และ บำรุง โรง พยาบาล เป็น ต้น ถึง จะ ไม่มี ทน ทรพย์ ที่ จะ ทำ
 การ ให้ กว้าง ขว้าง ไต่ อย่าง เครยฐู มหา เครยฐู ก็ พอ เข้ม ก
 กรอ ทำ ได้ บ้าง เสมอ เป็น นิตย์ ตาม ส่วน ที่ หา ผล ประโยชน์ ได้
 มาก และ น้อย

๖. แม้ แต่ คน หนึ่ง ซึ่ง หา เข้า ถิ่น คำ กัฏ ก็ ยังมี เวลา
 ที่ เก็บ เงิน ไว้ ทำ บุญ ทำ ทาน ได้ บ้าง เล็ก น้อย ใน บาง คราว บาง
 สมัย เหมือน กัน และ ย่อม ทำ การ หา เลี้ยงชีพ โดย ซื่อ ตรง
 อยู่ ทุก วัน ซึ่ง นัย ว่า เป็น ประโยชน์ แก่ ผู้ อื่น ด้วย ทั้ง ไป ใน ทาง
 อ้อม นี้ แหะ ละ ควร จะ เห็น ได้ ว่า เครยฐู มหา เครยฐู หรือ
 พลเรือน ผู้ มี อื่น จะ ถิ่น หรือ คน เข้มใจ โพร่ เลว ก็ อาจ เป็น
 ประโยชน์ แก่ ผู้ อื่น ได้ ทั้ง สั้น ไม่ มาก ก็ น้อย ถ้า ยาก หน ก็ พอ
 ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ โลก ได้ โดย แรง กาย ถ้า มั่ง มี มาก ขึ้น ไป
 อีก ก็ ได้ มี ทน ทรพย์ และ สติ ปัญญา ทำ ประโยชน์ ให้ กว้าง
 ขว้าง และ ขวัก ยิง ขึ้น ไป อีก เป็น ลำดับ

๗. ว่า ที่ จริง แล้ว คน มั่ง มี ควร ทำ ประโยชน์ ให้ แก่
 ผู้ อื่น ได้ มากกว่า คน หนึ่ง อยู่ เอง เพราะ คน มั่ง มี ได้ อาศัย ผู้ อื่น

มากกว่า คน หนึ่ง กล่าว คือได้ อาศัย ผู้อื่น ของ กัน ทรัพย์ สมบัติ
 ของตนไว้ มิให้ใคร มา แย่งชิงเอาไปได้ ได้ อาศัย ใช้ สิ่ง ของ
 ที่ทำ ๆ ที่ ผู้อื่น ทำ ขยาย ได้ อาศัย หา ความ รื่น เริง ต่าง ๆ ซึ่ง
 ผู้อื่น มี ส่วน กระทำ ได้ เช่น ไป ทาง ขด ทาง เรือ ไป ถู
 ละคร และ ฟัง คน ขับ ร้อง ก็ ก็ สัก เป่า ต่าง ๆ สิ่ง เหล่า นี้ ล้วน
 เกิด ขึ้น มี ผู้อื่น ช่วย แรง และ กำลัง ของ ผู้อื่น ทั้ง สิ้น ถ้า ผู้ใด
 มี ทรัพย์ สมบัติ มาก ก็มี โอกาส ที่ จะ ได้ รับ มาก แม้ ผู้ใด
 ขี้ กตัญญู ด้วย ทรัพย์ สมบัติ ก็ จะ ได้ รับ แค่น้อย เช่น ถ้า คน หนึ่ง ไป
 คน หนึ่ง มี ที่ ได้ รับ มาก ได้ ชื่อ ว่า ถิ่น แรง ผู้อื่น มาก จึง ควร
 ทำ ประโยชน์ ตอบ แทน ให้ แก่ ผู้อื่น ให้ มาก ขึ้น ตาม ส่วน คน หนึ่ง
 ได้ รับ น้อย ก็มี โอกาส ที่ จะ ทำ ได้ แค่น้อย ตาม กำลัง

๘. คน นอก จาก ที่ กล่าว นี้ คือ ที่ มี ทรัพย์ สมบัติ
 แต่ ทำ ทำให้ เกิด ประโยชน์ แก่ ผู้ใด ไม่ ก็มี หรือ คน หนึ่ง ที่ ไม่
 กอบ การ งาน โดย ชั่ว ครอง เช่น คน พาล เกเร และ นัก เลง เสพ
 สุรา ยา เมาก็ ก็ ได้ เกิด มา ทั้งชาติ จะ เป็น ประโยชน์ อย่างไร
 ก็ ทำ ย่อม ไม่ ได้ เมื่อ ไม่ รู้ จัก ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ ผู้อื่น ตัว เอง ก็
 ย่อม ไม่ ได้ รับ ประโยชน์ และ ความ เห็นใจ ด้วย จะ ได้ รับ ความ เกือบ
 ร้อน กระวน กระวาย ต่าง ๆ ข้ำ เมื่อ มี บุตร หลาน ก็ จะ พา ให้
 บุตร หลาน เป็น คน เสี่ยง ไป ด้วย คือ กลาย เป็น คน เกียจ คร้าน

ไม่คิด ถึงบุญคุณ ของ เพื่อน มนุษย์ และ กลายเป็น นักเลงพาลเกร
กระทำ ความชั่ว ทราม ชั่ว ต่างๆ คน จำพวกนี้ จะมีประโยชน์
แก่โลก อย่างไร ? และ ก็สมควร แล้ว ที่ จะไม่ได้รับ ความ สุข
สำราญ อัน เป็น สิ่ง ที่ ผู้ ชั่ว ทำ ชั่ว ด้วย แรง และ ความ คิด

คำถาม (๑) คน มีเงิน ๑๐๐ บาท ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ ผู้ ชั่ว
ได้ อย่างไร ? (๒) คน มั่งมี มี เวลา สำหรับ ทำ อะไร มาก ?
(๓) คน มั่งมี ที่ เรา ไม่ ควร นิยมนั้น คือ ชะนิคใด ? (๔) คน
ชะนิคใด ที่ เกิด มา แล้ว จะ ต้อง คิด เชื้อ เพื่อ ช่วย ผู้ ชั่ว ให้ มาก ๆ
ออกไป ? (๕) คน สามัญ ที่ ไม่มี ไม่ จน จะ ทำ ประโยชน์
ให้ แก่ โลก ได้ อย่างไร ? (๖) คน จน หา เข้า ถิ่น คำ จะ ทำ
ได้ อย่างไร ? (๗) ที่ ว่า คน ชั่ว มั่ง มี ชั่ว ชาติ ผู้ ชั่ว มาก นี้
ให้ อธิบาย ให้ เข้าใจ ง่าย ? (๘) คน ที่ ไม่ เป็น ประโยชน์ แก่ โลก
เลย นั้น ไม่สมควร จะ ได้รับ อะไร ?

บทที่ ๖

เรา เป็น หนี้ สัตว์ ที่ เรา ใช้ แรง อย่างไร ?

๑. ในโลกนี้, นอก จาก มนุษย์ ที่ เรา นิย ว่าเป็น พวก
ดีแล้ว กัน ยังมี สัตว์ เคี้ยว ราน ที่ เรา ต้อง ชาติ อีก มาก ถ้า

เราเห็น สัตว์ที่เราใช้แรงอย่างไร ?

๔๕

โลกปราศจาก สัตว์เหล่านี้เสียแล้ว เราถึงแทบจะ ขยับไม่ได้ เหมือนกัน ในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย ยังมี สัตว์ จำพวกหนึ่ง ที่ เราได้ ใช้ แทนแรงมาก เช่น ช้าง, ม้า, วัว, ควาย, ชูช, ลา, เป็นต้น สัตว์เหล่านี้ เราเรียกว่า สัตว์พาหนะ

๒. เราได้ ใช้ ช้าง ลา กู ชน ชูช ในป่าซึ่งได้ คัด คั่น ไว้ แล้ว ลงมา ยัง ทำนา เพื่อได้ ผลผลิต และ ส่ง แผล ลงมา ยัง กรุงเทพฯ ได้ โดยง่าย ชูช คันหนึ่ง ๆ รู้จัก มี น้ำหนัก ก็ มาก น้อย ถ้า เราไม่ได้ อาศัย แรง ช้าง แล้ว การลาก ชูช ชน ชูช จะ ช้า ลง ไปมาก และ จะ ต้อง กิน แรง คน มาก ขึ้น อีกหลาย เท่า พันทวี ไม่ สัก ที่ เรา เคย ใช้ กัน ได้ เพียง ยก ละ ๔๐-๕๐ บาท ใน ทุก วัน นี้ ก็ จะ ขึ้น ราคา ถึง ๗๐-๘๐ บาท เพราะ พ่อค้า ชูช ต้อง เสีย ค่าจ้างจ้าง คน ใช้ มาก ขึ้น เขา ต้อง คิด ราคา แพง ขึ้น ไป ของ เอง เป็น ขรรค์ มาก นอกจาก ใช้ ชูช หรือ ลา กู ของ คนอื่น ๆ เรา ยัง ได้ ใช้ ช้าง เป็น พาหนะ สำหรับ ขี่ ไป ใน ป่า คง ที่ เป็น ทาง กัน คาว จน รถ หรือ เกวียน จะ ไป ไม่ได้ ถ้า เรา ออก ไป กู ตาม หัว เมือง จะ เห็น ได้ ว่า เขา ใช้ ช้าง เป็น ประโยชน์ มาก ที่ สุด

๓. ใน กรุงเทพฯ หรือ ใน เมือง ใหญ่ ๆ ที่มี ถนน มาก ๆ นี่ เป็น สัตว์ ที่ เรา ใช้ มากกว่า สัตว์ อื่น ๆ จะ ใช้ เกือบหมด แล้ว ขยับ ไป ทาง ไหน ๆ ตาม ถนน ก็ได้ หรือ จะ ใช้ ขี่ ก็ได้ อาจ พา

เราไปถึงไกล ๆ ใต้ โดยเร็ว ไม่ ต้องให้เราคั่งเค็ร เหนื่อย
 แรง และ เสีย เวลามาก ท่องไปขึ้น อยู่ ที่ ถนน ใน เมือง ไกล ๆ
 สัก ครึ่ง ชั่วโมง แล้ว ลง ม้า คว้า ได้ เห็น ม้า ลาก รถ หรือ
 คน ขี่ ขี่ ผ่าน มา ทำ ไค ก็ จะ ทำให้ เห็น ได้ ว่า ม้า เป็น ประโยชน์
 แก่ เรา มาก ใน ที่ ที่ มี ถนน และ ถ้า เรา ไม่ ได้ อาศัย ม้า แล้ว
 ถนน คน ทาง และ บ้าน เมือง จะ เงียบ สง ทัณฑ์ เรา จะ พา กัน
 รุ้ สัก จาก เพื่อน สำคัญ ไป อย่าง หนึ่ง และ จะ จาก ความ สุข
 สำราญ ที่ ไม่ ได้ หนึ่ง รวด งาม ๆ ไป ไหน ๆ ใต้ เร็ว ๆ ทัณฑ์ ทัณฑ์

๔. วัว และ ควาย เรา ก็ ได้ ใช้ ลาก เกวียน ถึง จะ วิ่ง ไม่
 เร็ว เหมือน อย่าง ม้า ก็ ยัง ได้ ใช้ คราก คร่า ขรรทุก ของ หมัก ๆ
 และ ใช้ ใน ที่ ที่ การ ใต้ ทัณฑ์ ย่อม เป็น ประโยชน์ ไป คน ละ ทาง
 ควาย ยัง ได้ ใช้ โฉนา เป็น ประโยชน์ อีก ไหว่ ยิ่ง เพราะ เป็น สัตว์
 ที่ ชอบ น้ำ ชอบ เลน ถ้า ไม่ ได้ ควาย แล้ว เจ้า ที่ เรา กิน จะ มี
 ราคา แพง มาก เหมือน กัน บาง ที่ คน ขากิน จะ ต้อง ยก ทัพ
 ใน เมือง อื่น ๆ ที่ เขา ปลุก เข้า อย่าง อื่น ๆ มี เจ้า สัตว์ เป็น ต้น
 อื่น เป็น พืช ที่ ไม่ ชอบ ขึ้น ใน น้ำ ใน เลน เจ้า ก็ ได้ ใช้ แรง ม้า
 แรง วัว โฉนา ใน ประเทศ เหล่า นั้น ควาย ก็ ไม่ สู้ มี ประโยชน์ นึก
 แต่ ใน ประเทศ ลุ่ม ที่ ทำ นา ทัณฑ์ อย่าง เรา นี้ ควาย ย่อม เป็น
 ประโยชน์ มาก ที่ สุด

เราเป็น คน สัตว์ที่เราใช้ แรง อย่างไร ?

๔๗

๕. อูฐ เป็น ประโยชน์มาก ใน ประเทศที่มี ทะเลทราย อัน
เป็น ที่ กว้างใหญ่ และ ร้อน เหลือ เกิน เหน สัตว์อื่น ๆ เกือบ จะ ทน
ไม่ได้ คนทาง ที่ทะเลทราย ก็ต้อง ไปหลาย ๆ วัน ต้อง
พก น้ำ อาหาร อูฐ เป็น สัตว์ ที่มี กะเพาะใหญ่ กิน น้ำ ครั้ง
หนึ่ง แล้ว ก็ไป ได้หลาย ๆ วัน ใน ประเทศเช่นนี้ เขา จึงได้
ใช้ อูฐ เป็น ประโยชน์ มาก ที่สุด ลา เป็น สัตว์ พาหนะ สำหรับ
ประเทศ ที่ เป็น ห้วยเขา ต้อง เกริ่น ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เสมอ
ใน ประเทศ เช่นนี้ จะ ใช้ ช้าง หรือ ควาย หรือ อูฐ ก็ คง เกริ่น เกริ่น
ลง ไม่ ไหว เป็น แน่ จึง เห็น ได้ ว่า สัตว์ พาหนะ เหล่า นี้ ย่อม มี
ประโยชน์ และ เป็น ของ จำ เป็น ใน ประเทศ ต่าง ๆ กัน ทั้ง นี้

๖. ช้าง, ม้า, ควาย, อูฐ, ลา, และ สัตว์ พาหนะ
ทั้ง หลาย เหล่า นี้ โดย มาก ถึงแม้ ว่า ขรรษาคติ ของ มัน จะ ชอบ
อยู่ตามทุ่งหญ้า คง หา กิน ตามอำเภอใจ ของ มัน ก็ได้ เมื่อ
เราได้ เขามาฝึกหัด ได้ เชื้อ พัง แล้ว มัน ก็ยอม ให้เรา ใช้ ตาม
ความประสงค์ ทุก อย่าง จัง เรา ก็ เขามา เขารวม สุนตะพาย
(คือ ร้อยบังเหียน) ม้า เรา ก็ ทำเหล็ก ใส่ ปาก ดัดบังเหียน เข้า
เครื่อง เพียม รด หรือ ผูก อาน จั๊ว จี้ ช้าง เรา ก็ ใช้ ขอ สำหรับ
เกี่ยว นำให้ เกริ่น เลี้ยว ไป ตามทาง ที่ เรา ต้อง การ สัตว์ เหล่า นี้

มนุษย์เรา ได้เอา มา ผัก หัก ใช้ มา คลาย ร้อย คลาย พัน มี มา แล้ว
มัน ยอม ให้ เรา ใช้ ทุก อย่าง

๗. ว่าที่จริง แม้เราไม่ได้ อาศัย แรง มัน แล้ว บ้านเมือง
เรา และ ตัว เรา จะ เจริญ ขึ้น ได้ เพียง นี้ ที่ โหน ขน้า กู อื่น ไกล
เลย ถ้า เรา ไม่มี ความ เรา จะ ต้อง พา กัน ไป ช่วย โฉน มาก ขึ้น
คน สำหรับ ทำ อื่น ๆ ก็ จะ น้อย ลง ไป ถ้า เรา ไม่มี ข้าง ต้อง ลาก
ไม้ ชั่ง เอง ก็ จะ ต้อง ใช้ คน มาก ขึ้น กว่า จะ ได้ ไม้ มา ขาย จะ
ลำบาก เติม ที่ เรา จะ ได้ ไม้ อะไร มา ทำ เรือ น ช่อ ทำ โรง เรือน
เรือน หนังสือ และ ทำ สะพาน ข้าม ถนน ได้ ขยาย รณ เติม ขึ้น เช่น นี้
ถ้า ไม่มี น้ำ และ วั เรา ก็ จะ ต้อง ใช้ คน ลาก รด ลาก เกวียน
บรรทุก ของ รด หิ้ว เกวียน ที่ น้ำ และ วั ลาก ได้ ตัว เกวียน จะ
ต้องใช้ คน ไม่ ต่ำ กว่า ห้า คน จึง จะ ลาก ไหว ยัง การ ข้าย ก
เสีย ไม่ คิด ทั้ง นี้ จึง เห็น ได้ ว่า ถ้า ไม่ ได้ อาศัย แรง สัตว์ เหล่า นี้
อยู่ เรา จะ ต้อง พา กัน ไป ทำงานหนัก เหล่า นี้ เอง ทั้ง สิ้น คน
มี ปัญญา ความ รู้ ที่ สมควร ใช้ ปัญญา ความ คิด ได้ การ บ้าน
เมือง เจริญ และ เรียบ ร้อย ขึ้น ก็ จะ ต้อง มา ทำ การหนัก เสีย
แล้ว ไม่มี โอกาส ที่ จะ ใช้ ปัญญา ความ รู้ ได้ บ้านเมือง จะ เจริญ
ขึ้น อย่างไร ?

๘. รถไฟ รถราง และ เครื่องจักรต่าง ๆ ที่เรา ใช้ ช่วย

เราเห็น หนังสือ สัตว์ที่เราใช้ แรง อย่างไร ? ๘๘

แรง เรา และ แรง สัตว์ ใน ทุก วัน มี เกิด ขึ้น อย่างไร ? ก็เกิด
ขึ้น เพราะ ความ คิด ของ คน คน เรา ได้ มี ความรู้ ใน วิทยาศาสตร์
เชื่อม ขาญ ขึ้น จึง มีความ คิด กว้าง ขวาง และ ฉลาด ขึ้น แต่ ก็
เพราะ เหตุ ที่ เรา ได้ คน เรา จึง ได้ มี เวลา และ โอกาส เรียน วิทยาศาสตร์
และ ใช้ ความ คิด ความรู้ คิด ทำ สิ่ง ที่ เป็น ประโยชน์ เช่น รถไฟ และ
เครื่องจักร ได้ ? ก็ เพราะ เหตุ ว่า เรา ได้ อาศัย แรง สัตว์ ทำ การ
หนัก ๆ แทน แรง เรา ตัว เรา จึง ได้ ใช้ เวลา ของ เรา ใน การ
เล่าเรียน และ คิด อ่าน ทำ สิ่ง ที่ เป็น ประโยชน์ มาก ขึ้น ไป เช่น ลำดับ
จึง ได้ ชื่อ ว่า สัตว์ เป็น ผู้ มี ส่วน ช่วย ให้ รถไฟ รถราง เรือไฟ
เครื่องจักร โทรเลข โทรศัพท์ ไฟฟ้า ฯลฯ เหล่า นี้ เกิด ขึ้น
ได้ ทั้ง นั้น

๙. สัตว์ เหล่า นี้ มี คุณ แก่ เรา ให้ ลิส สั้น คุณหา เรา ไม่
ทราบว่า จะ ขอ แทน คุณ มัน อย่างไร ได้ เรา จะ ให้ ค่าจ้าง มัน
เหมือน คน มัน ก็ ไม่ ต้อง การ สิ่ง ที่ คน เรา ประารถหา ก็ ไม่
เป็น สิ่ง ประารถหา ของ มัน เสมอ ไป เพราะ ฉะนั้น เรา จึง ได้ แค
เลี้ยง มัน ให้ อิ่ม ๆ และ ปฏิบัติ ให้ เป็น ความสุข แก่ ร่างกาย ของ มัน
ตาม วิธี ที่ เรา ทราบ อยู่ แล้ว เพื่อ มัน จะ ได้ มี แรง ทำ การ ให้ แก่
เราได้ เต็ม กำลัง ด้วย

๑๐. สิ่ง ที่ เรา ขรทุก ใน รถ เกวียน หรือ ขรทุก บน

หลัง สัตว์ ก็ไม่ควร จะให้หนัก เกิน กำลัง ที่มันจะชุก ลาก หรือ
 แบกหามได้ ยังเหียน, ฮาน, หรือเครื่องผูก เครื่องเทียม
 ต่าง ๆ ไม่ควรให้คับ หรือ แข็ง ที่จะชุก ร่างกายมันได้ ให้ความ
 เจ็บ ปวด เป็นเครื่อง เกอต ร้อน ต่าง ๆ และเราไม่ควร ใช้ แล้
 หรือไม้ อย่าง หนึ่ง อย่างใด หวด มันโดย แรงเฉย เป็น อันขาด ถ้า
 จะ เกอตให้ รียบ ร้อน เข้า เพียง แค่นี้ คับ ด้วย ปลาย แล้ ได้ ถูก
 ตัว มัน นึก ๆ ก็พอ สัตว์ เหล่า นี้ ย่อม มี ความ เข้าใจ ง่าย
 ง่าย ถ้า เรา ผูก สัตว์ ด้วย ความ เมตตา กรุณา อย่าง เรา ผูก สัตว์
 เกอต ๆ แล้ มัน ก็ จะ เข้าใจ ทำ ชุระ ของ มัน ตาม ความ ต้อง
 การ ของ เรา ไม่ต้อง ให้ เรา เขียน ที่ อย่าง รุน แรง นึก

๑๑. เมื่อ แลเห็น คน ขี่ ม้า ผอม ๆ ที่ เข็ม รด หนัก
 เกิน กำลัง แล้ เมื่อ ลาก ขึ้น สะพาน ไม่ ไหว ก็ หวด เขียน ถึง
 เต็ม แรง ปราศ จาก ความ เวทนา ละ นี้ ก็ เป็น ที่ น่า สลด ใจ อย่าง
 ยิ่ง ใช่ว่า มัน จะ แก่ ลง บิด พัว ทำ เป็น ลาก ไม่ ไหว เมื่อไร มัน
 ก็ พยายาม ลาก โดย เต็ม กำลัง ของ มัน เหมือน กัน แต่ หาก
 รด หนัก เกิน ไป มัน จึง ลาก ไม่ ไหว ก็ เมื่อ ผู้ใด ปราศ จาก
 ความ กรุณา สัตว์ เขา รด ที่ หนัก เกิน กำลัง มา เข็ม ด้วย สัตว์
 ผอม แล้ มี หมา ข้ำ ขี้ เขียน ด้วย แล้ โดย เต็ม แรง เช่น นี้

เราเป็น หน สัตว์ ที่เป็น อาหาร และ สัตว์ เลี้ยง อย่างไร ? ๑๐๑
ผู้ นั้น จะ หนี ว่าเป็น มนุษย์ อัน สมควร อย่างไร ได้ เพราะไม่มี
ความ กตัญญู ต่อ สัตว์ ที่ ทำ คุณ ได้

คำถาม (๑) เราใช้ ช้าง ทำ อะไร ? ถ้าไม่มี ช้าง เรา
จะ เป็น อย่างไร ? (๒) เราใช้ ม้า ทำ อะไร ? ถ้าไม่มี ม้า จะ
เป็น อย่างไร ? (๓) ควาย กับ วัว มี ประโยชน์ ต่าง กัน อย่างไร ?
(๔) ทำไม จึง ไม่ ต้อง ใช้ ชูชู และ ลา ? (๕) ทำไม จึง ว่า
บ้าน เมือง เจริญ ขึ้น เพราะ คน ได้ อาศัย สัตว์ พากัน ? (๖) สัตว์
พากัน มี ส่วน ใน การ ทำให้ รถไฟ เรือไฟ และ เครื่อง ใช้ แทน
แรง ต่าง ๆ เกิด ขึ้น ได้ อย่างไร ? (๗) เราจะ คอย แทน คุณ
สัตว์ พากัน ได้ อย่างไร ? (๘) เรา ควร ฝึกหัด สัตว์ พากัน
อย่างไร ? (๙) คน ชะนิค ไก่ ไม่ มีความ กตัญญู ต่อ สัตว์ ที่มี
คุณ ?

บทที่ ๗

เราเป็น หน สัตว์ ที่เป็น อาหาร

และ สัตว์ ที่ เรา เลี้ยง อยู่ กับ เรือน อย่างไร ?

๑. ถ้าเรา ตก น้ำ และ ว่า ย น้ำ ไม่ เป็น แม้ มี ผู้ ไก่ กระโดด
ลงไป ช่วย ชีวิต เรา ได้ ลูก เรา ขึ้น มา ได้ พ้น จาก น้ำ เรา จะ

ชอบใจผู้หนึ่ง และคิด ถึง บุญคุณ ผู้หนึ่ง หาที่ สิ้น สุขุมได้ เพราะ
 เขาได้ช่วย ชีวิตเราไว้ ก็ที่ เรา อยู่ เห็น ปกติ อย่าง ทุก วัน
 ไม่ได้ ตก น้ำ หรือไม่ได้ เข้าใกล้ อันตราย สิ่งใด ก็ มี ผู้ช่วย
 ชีวิตเรา อยู่ เสมอ เหมือนกัน ข้อนี้ บางที เรา จะยังไม่รู้ สัก
 แต่ เป็น ความ จริง ทั้ง นี้ คือ เรา ต้อง เสพ อาหาร ทุก วัน ชีวิต
 ของ เรา จึง คง อยู่ได้ ก็ อาหาร ที่ เรา รับประทาน นี้ นอกจาก
 ข้าว, ผัก, และ ผลไม้ ย่อม มี เนื้อ ปลา และ เนื้อ สัตว์ ด้วย
 สัตว์ เหล่า นี้ จึง ได้ ชื่อ ว่า เป็น ผู้เลี้ยง ชีวิตเรา หรือ ช่วย ชีวิต
 เราให้ คง อยู่ได้ ทุก ๆ วัน

๒. เรา ควร จะมี ความ ชอบใจ และ คิด ถึง คุณสัตว์ ที่เป็น
 อาหาร ของ เราให้ มาก เท่ากับ ที่ เรา จะ คิด ถึง คุณ ผู้ช่วย
 ชีวิตเรา เมื่อ เรา ตก น้ำ หรือ เมื่อ เรา เข้าไป ใกล้ อันตราย สิ่งใด
 สิ่ง หนึ่ง แต่ ก็ เรา จะ แทน คุณ สัตว์ เหล่า นี้ ได้ อย่างไร ? ถ้า
 เป็น ผู้เป็น คน จะได้ ให้ เงิน หรือ ให้ สติ คำสั่ง ของ เรา เป็น เครื่อง
 คอย แทน ไป คอย ชีวิต นี้ เป็น สัตว์ ก็ ได้ แต่ เลี้ยง ให้ อิ่ม และ
 แสวง ความ เมตตา กรุณา ต่าง ๆ เท่านั้น ว่าที่จริง คุณ ที่
 เรา ทำให้ แก่ สัตว์ นี้ ไม่ได้ ภาระ ผิด ของ คุณ ที่ สัตว์ ไก่ ทำให้
 แก่ เรา เลย เพราะฉะนั้น จึง ควร จำไว้ ว่า เรายังเป็นหนี้
 สัตว์ เหล่า นี้อยู่ อีก มาก

เราเห็น คน สัตว์ ที่เป็น อาหาร และ สัตว์ เลี้ยง อย่างไร ? ๑๐๓

๓. ปลา กุ้ง หอย กุ้ง เบ็ด โกง หรือ นก กิ้งก่า วัว หรือ แพะ แกะ กิ้งก่า ที่เราเอามา คำนวณ นี่ มันหา มีความผิดสิ่งใดไม่ ขาง ที่ กลัษ จะ ทำ คุณ ให้ แก่ เรา เสีย อีก แต่ หาก มัน เกิด มา สำหรับ เป็น อาหาร ของ มนุษย์ จึง มี คน จับ มัน มาฆ่า ขาย เป็น การ ทำ มาหา กิน อย่าง หนึ่ง ส่วน ตัว เรา ควร ให้ เข้าใจ ไว้ ว่า เราไม่จำ เป็น ฆ่า สัตว์ หรือ ทรมาน สัตว์ ให้ ได้ ความ เจ็บ ปวด ด้วย ทางหา ประโยชน์ มิได้ หรือ ด้วย ความ เป็น ผู้ มีใจ ร้าย ท่าง ๆ ปราศ จาก ความ เมตตา กรุณา คน ที่ ได้ เรียน วิชา ศาสตร์ แล้ว จะ ทราบดี ว่า พระพุทธเจ้า ของ เรา ท่าน ก็ห้ามไว้ ข้อ ๑ ว่า ไม่ให้ ฆ่า สัตว์

๔. สัตว์ ที่ เรา เลี้ยง ไว้ ใน บ้าน เช่น แมว หรือ สุนัข หรือ นก ต่าง ๆ ก็ ควร จะ ใ้ รับ ความ กรุณา จาก เรา ได้ มาก ๆ เหมือน กัน แมว ที่ เลี้ยง ไว้ ก็ ย่อม มี ความ รัก เจ้า ของ ก็นั้น เห็น ได้ ที่ มัน เข้า มา เกล้า เกลี่ย ตาม แขนง ซา และ โคน มัน จะมี ประโยชน์ ใน ส่วน ที่ มัน ช่วย ป้อง กัน หุ่น ใน บ้าน เรือน เรา ด้วย สุนัข ก็ ใ้ เฝ้า บ้าน เฝ้า ส่วน ใน เวลา กลาง คืน ใคร แปลก หน้า มา ก็ เฝ้า ให้ เจ้า ของ คั่น เจ้า ของ ไป โคน กลัษ มา ก็ กระตือรือร้น แสดง ความ ยินดี รับ นก และ สัตว์ เลี้ยง อื่น ๆ ก็ เหมือน กัน เรา

เลี้ยง มัน เมตตา มัน มัน มีความ รัก คอย แทน เรา ด้วย
 ขาง อย่าง ก็ พุท หรือ อื่น ให้เรา พัง ขาง อย่าง ก็ เป็น ความงาม สำหรับ
 ให้เรา ชม เล่น และ ขาง อย่าง เป็น สัตว์ ไม่ใคร่ เชื่อง เรา
 ก็ ต้อง จัง กรงไว้ สัตว์ เหล่า นี้ ย่อม มี ประโยชน์ แก่ เรา อย่าง ไค
 อย่าง หึ่ง ๆ หึ่ง ๆ เรา จึง นำ มัน มา เลี้ยงไว้ และ เรา จึง ควร
 มี ความ เมตตา กรุณา และ เลี้ยง ค่มัน ให้ บริบูรณ์ ด้วย .

๕. ยัง สัตว์ อื่น ๆ อีก เป็น อัน มาก ที่ เรา ไม่ ได้ เลี้ยง เช่น
 นก ไก่ นก น้อย ทั้ง ปวง อื่น ไผ่ ผิน บิน ร่อน ร้อง อยู่ ตาม พุ่มไม้ หรือ
 ใน สวน และ สัตว์ ข้าง ใต้ หลาย เป็น คำน สัตว์ เหล่า นี้ ควร ได้
 รับ ความ กรุณา และความ ทำนุ บำรุง จาก เรา เหมือน กัน เพราะ
 ย่อม เป็น สัตว์ โลก ด้วย กัน และ ย่อม มี ประโยชน์ แก่ โลก ข้าง
 ไม่ มาก ก็ น้อย กล่าว คือ เป็น เครื่อง ประดับ โลก และ เกิด
 มา สำหรับ โลก เป็น คำน นก ที่มี เสียง น่ารัก เช่น นก มี
 เสียง เพราะ น่ารัก ก็มี และ ที่ ตัว เล็ก ๆ น่ารัก ๆ ก็มี

๖. การ ทำนุ บำรุง สัตว์ เหล่า นี้ เป็น ของ จำเป็น เพราะ
 เรา ต้อง กัน ไม่ ให้ สัตว์ เหล่า นี้ คุ้ย สืบ พันธุ์ ไป ได้ อย่าง อื่น
 ไกล เลย ที่ รัฐบาล ของ เรา ห้าม ไม่ ให้ ใคร ทำ อันตราย ข้าง ข้าง
 นั้น เพราะ เหตุไร ? ก็ เพราะ เหตุ ไร กัน ไม่ ได้ เมือง เรา มี ข้าง

เราเป็น คน สัตว์ที่เป็น อาหาร และ สัตว์เลี้ยงอย่างไร ? ๑๐๕
น้อยลง ฉะนั้น สัตว์อื่นๆ ก็เหมือนกัน ถึงแม้ว่ารัฐบาล จะ ยัง
ไม่หวงห้าม พวกเราก็ ควร พยายาม กัน ทำบุญ บำรุง รักษาไว้
เมื่อไม่จำเป็น จะ ทำอันตราย สัตว์ใด ก็ปล่อยให้มัน คงมีชีวิต
อยู่ เพื่อจะได้เป็น ความงามประดับโลก สำหรับให้เรา ทั้ง
หลาย ชมเล่น ต่อไป และ สำหรับให้มันได้ ทำประโยชน์ ให้แก่
เรา ตาม ขรรมตา ของ มัน ด้วย

๗. ในบางประเทศ รัฐบาล หวงห้ามไม่ให้ ใคร ทำอันตราย
แก่ นก ถ้าใคร จะยิง นก ก็ต้อง เสียภาษี แร้ง ประเทศเรา
ต่อไปข้าง หน้า ก็ คง ต้อง มี การ หวงห้าม อย่าง นั้น เหมือน
กัน เพราะไม่เช่นนั้น นก จะ ขาด ลง ทุก ที่ ด้วย เหตุว่า
คนใจ ชาญ ปลาย ร้าย มี มาก ที่เที่ยว ยิง นก มา เป็น อาหาร ก็มี
และ ที่ อยู่ไม่ สุข เขาไม่ ฆ่า เป่า หรือ เขาก็ หนี อีลุ ขวาง นก
เล็ก ๆ ให้ คาย โดย หา ประโยชน์ มิได้ ก็มี คน เหล่า นั้น ยว่า
เป็น คนใจ ชาญ ปลาย ร้าย พวกเรา ผู้ มีความ ประสงค์ จะ ทำ
บุญ บำรุง สัตว์ เมื่อ เห็น ใคร จะ ทำอันตราย แก่ สัตว์ โดย หา ประโยชน์
มิได้ แม้ มี โอกาส ก็จง ช่วย ชีวิต สัตว์ เหล่า นั้น ไว้ โดย ห้าม
ปราม หรือ ขอ ร้อง ผู้ที่ ไม่ ได้ ทำ

๘. คราวหนึ่งมีครู คนหนึ่ง เมื่อเวลา สอน อยู่ในโรง
เรียน แลเห็น เด็ก คิยวัก ก็เที่ยว เอาไม้ ช่าง เป่า นก เล่น ตาม
ข้างโรงเรียน ครู ผู้ นี้ จึง ออกไป จับ เด็ก นั้น มา มี มือ โขง ไว้ ใน
โรงเรียน หลาย ชั่วโมง แล้ว ยัง คับ ให้ ท่อง อยู่ เสมอ ว่า “ นก
มัน ไม่ ได้ ทำ อะไร ให้ จะ ไป ทำ มัน ทำ ไหม ? ” ตั้ง แต่ นั้น มา
นก เล็ก ๆ ตาม ข้างโรงเรียน ก็ ได้ อยู่ เป็น สุข และ บาง ที่ เด็ก
วัด ผู้ เป็น คนใจ ชาญ หยิบ จับ นี้ จะ ยัง จำ คิดใจ ไว้ ได้ ว่า “ นก
มัน ไม่ ได้ ทำ อะไร ให้ จะ ไป ทำ มัน ทำ ไหม ? ” และ บาง ที่ จะ
ไม่ เที่ยว ชุก ชน ไป เป่า นก ใน ที่อื่น ๆ ได้ เป็น อันตราย อีก

คำถาม (๑) เรา จะ คิด ถึง บุญคุณ ของ ใคร จน ตลอด
ชีวิต ? และ อะไร เป็น ผู้ ช่วย ชีวิต เรา ให้ รอด อยู่ ทุกวัน ? (๒) เรา
เป็น คน สัตว์ มี ชีวิต อย่างไร ? (๓) ข้อ หนึ่งใน ศีลห้า นั้น ห้าม
ไม่ให้ ทำ อะไร ? (๔) สัตว์ เลี้ยง มี ประโยชน์ แก่ เรา อย่างไร ?
เหตุไร เรา จึง ต้อง กรวดน้ำ นั้น ? (๕) สัตว์ อื่น นอก จาก สัตว์
เลี้ยง และ สัตว์ พาหนะ นั้น มี ประโยชน์ อย่างไร ? (๖) ทำไม
การ บำรุง สัตว์ จึง เป็น ของ จำเป็น ? (๗) ใน บาง ประเทศ
รัฐบาล หวง ห้าม อะไร ? เพราะ เหตุใด ? (๘) ให้ เล่า เรื่อง
ครู กับ คิยวัก ข้าง บน นั้น

บทที่ ๘

รัฐบาลหรือ การปกครองบ้านเมือง

๑. เด็กบาง คนนึกว่า “ทำไมผู้ใหญ่เขาจึงไม่ตามใจเราหนอ? ถ้าตามใจเรา เราจะกินลำไยนี้เสียให้หมดซะละมด แล้วเราจะหยุดโรงเรียนเสีย ไปเล่นเขาเด็กกันที่หอหนึ่ง และเราจะทำอะไร ค่อ อะไร ตามชอบใจเรา” ถ้าตามใจเด็ก ปลดปล่อยให้เด็กทำได้ทั้งนี้จริงแล้ว ใช่ว่าเด็กจะเสียประโยชน์ตนฝ่ายเดียวเมื่อไร บ่่อมทำให้ผู้อื่นขาดประโยชน์ด้วย ลำไยทั้งซะละมด ถ้าเด็กคนเดียวกินเข้าไปหมด ก็จะต้องเกิดโทษทำให้ท้องเสีย ไข้ แต่เท่านั้นเด็ก ๆ พี่น้อง ที่ควรมีส่วนจะได้กินลำไยซะละมดนั้นบ้าง ก็ระส่ำได้กินไม่

๒. การที่เด็กไม่ไปโรงเรียนวันหนึ่ง ทำให้เด็กผู้นั้นเสียเวลา และเสียประโยชน์เปล่าไปชั่ววันหนึ่งจริง แต่ยังทำให้เพื่อนนักเรียนในชั้นเดียวกันเสียเวลาที่ต้องทวนค้นมาเรียนพร้อมกับเด็กคนนั้นอีกด้วย เด็กที่ไปวิ่งเล่นเขาเด็กอีกที่ก็ แม้มีผู้ใดคนหนึ่งทำการฝึกเขียนอยู่ ก็เห็นที่ฝึกขวางให้เขาทำการไม่ได้ สะทวัก และไหนในพวกเด็กจะวิวาท

กันเอง เด็กโตช่วยแม่ของเด็กเล็ก เด็กเล็กร้องไห้ ฯลฯ
เหล่านี้ ล้วนแต่ชื่อ ว่า เสีย ทั้ง ประโยชน์ ของเด็กผู้ ทำความ ใจ
ตน และ เสีย ประโยชน์ ของผู้อื่น ด้วย ทุก ๆ ชื่อ - ทั้ง กล่าว
มานี้

๓. ในครอบครัวหนึ่ง ถ้าเด็กก็ไป หมดทุกคน ทำ
อะไร ก็ ทำ แต่ถูก ต่าง คน คิด เมื่อ แผล ถึง กัน และ กันไม่ได้ เห็น
ความ เกือบ ครอง กัน และ กันได้ แล้ว ผู้ใหญ่ ใน ครอบครัว นั้น
ก็ อาจ ยอม ให้ เด็ก ทำ ตาม ใจ คนใด ทุก คน แต่ เด็ก เติบโต
เช่นนี้ ไป ทุก คนไม่ ที่ ดี ก็มี ที่ ชั่ว ก็มี ใน ครอบครัว หนึ่ง ๆ
จึง ต้อง มี ผู้ ปกครอง ดูแล ให้ เด็ก ทุก ๆ คน ได้รับความ
ยุติธรรม ทั้ง กัน ไม่ ให้ คน หนึ่ง ช่ม เสง รัง แก่ อีก คน หนึ่ง ได้
และ ให้ ฟัง คำ สั่ง สอน และ คำ แนะนำ ของ ผู้ใหญ่ ทุก คน ครอบครัว
หนึ่ง จึง จะ มี ความ เจริญ เรียบ ร้อย

๔. บิดา มารดา ปกครอง ครอบครัว ฉันทิโก รัฐบาล ก็
ปกครอง บ้าน เมือง ฉันทิโก รัฐบาล เป็น คำ มา จาก ภาษา มคธ
'รัฐ' แปลว่า แผ่นดิน 'บาละ' แปลว่า รักษา รัฐบาล แปล
ว่า ผู้ปกครอง รักษา แผ่นดิน หรือ ประเทศ ผู้ที่ รวม กัน เป็น
รัฐบาล นั้น คือ เสนาบดี และ ข้าราชการ ผู้ใหญ่ ที่ เรียก ว่า
รัฐมนตรี คือ เสนา ข้าราชการ ของ แผ่นดิน นั้นเอง รัฐบาล

บาง รัฐบาล ก็มี พระมหากษัตริย์ เป็น ประธาน อย่าง รัฐบาล ของ
เรา แต่บาง รัฐบาล ไม่มี กษัตริย์ มีแต่ประธานาธิบดี หรือ
เปรตีสแทนท์ ที่ราษฎรเลือกตั้ง เช่น รัฐบาล อเมริกัน ฝรั่งเศส
เป็นต้น รัฐบาล ชนิดนี้เรียกว่า รัฐบาล รัฐนิยม รัฐบาลของประเทศ
ใด มีกฎหมายที่ให้ความยุติธรรมแก่ คนทุก คนทุก ทุกตระกูล
อย่าง เกี่ยว กับ บิคา มารดา ที่ให้ความ เที่ยงธรรม แก่ บุตร ทุก คน
ปราศจาก ความลำเอียงแล้ว รัฐบาล นั้น ก็เป็น รัฐบาลที่ดี ถ้า
บิคา มารดา รักบุตร มากบ้าง น้อยบ้าง จะ ได้ ขึ้น ถึงใด ก็มีความ
ลำเอียง ความไม่เที่ยงธรรมจะ เกิดมีขึ้นในบ้าน คนที่ บิคา
มารดา รัก จะ ทะนง ตัว ถูก ฟ้อง ฟ้อง อื่น ๆ ก็ จะ มีความ
อิจฉา เพราะ ความไม่เที่ยงธรรม ของ บิคา มารดา นี้ รัฐบาล
ก็เหมือน กัน ถ้า ตั้ง กฎหมายให้ คน ขึ้น คนใด ได้ เปรียบ และได้
คน อื่น ขึ้น คนใด เสีย เปรียบ แล้ว ความ เกลียดชัง ก็ จะ เกิด มี ขึ้น
จะ ทำ ให้ บ้าน เมือง ไม่ เรียบ ร้อย

๕. ในกาลโบราณ เมื่อ ครั้ง จะ เกิด มี รัฐบาล ขึ้น นั้น
ก็มี ขึ้น จากครอบครัว ก่อน เป็น ประถม คือ บิคา มารดา ปกครอง
บุตร ของ ตน และมี หลาน หลาน คอไป หลาน หลาน เหล่านี้
ก็นับว่า เป็น ผู้ใหญ่ เชื้อ พัง คำ แะ น้า ตั้ง สอน ภายหลัง
ครอบครัวใหญ่ ขึ้น มี บุตร หลาน หลาน มาก ขึ้น ต่าง คน ต่าง

แยก ออก ไป ทั้ง ครอบครัวยุติกัน อยู่ แต่ลำพังใน ที่ที่ จะ หา กิน
ได้ แต่ คง ยัง รวย รวม อยู่ ใน ย่ำ ตา ยาย เป็น วงศ์ เคียง กัน
อยู่ ใน แคว้น แคว้น เคียง กัน เพื่อ ช่วย กัน บัง กัน ศัตรู มี สัตว์
ร้าย ต่าง ๆ ใน ป่า เป็น ต้น การ ปกครอง ครอบ ครัว ใน บ้าน
เรือน เล็ก ๆ จึง กลาย เป็น การ ปกครอง ชุม หมู่ ชน มาก ๆ
ใน ที่ ดิน ใหญ่ ๆ ขึ้น เป็น ลำดับ มา

๖. เมื่อ ย่ำ ตา ยาย ที่ เป็น ผู้ ปกครอง สิ้นชีพ ไป แล้ว ลูก
หลาน เหลน เหลน หั้น ก็ จะ รู้ ถึง การ หัว หน้า สำหรับ เป็น ผู้ ตัด สิ้น
ความ วิวาท ขาด หมาง ของ คน และ เป็น ผู้ แนะนำ คน ใน การ หา
กิน ทั่วไป ถ้า หัว หน้า ผู้ คาย ไม่ได้ เลือก ถึง หัว หน้า ไว้ แล้ว คน
เหลา หั้น ก็ จะ ต้อง เลือก ถึง กัน เอง ขึ้น เป็น หัว หน้า คน หนึ่ง สำหรับ
เป็น ผู้ ใหญ่ ปกครอง พวก พ้อง พี่น้อง ต่อ ไป

๗. คน ใน ครัง นี้ ยัง ไม่ รู้ จัก ปลุก เข้า และ ผลัก ผลไม้ กิน
อย่าง เรา ทุก วัน นี้ ได้ แต่ หา กิน ตาม ป่า เมื่อ ครอบ ครัว
ใหญ่ ขึ้น ๆ พี่ ที่ ที่ อาศัย อยู่ ก็มี อาหาร น้อย ลง ๆ จึง ต้อง
พา กัน อพยพ ครอบ ครัว ไป อยู่ ที่ อื่น ต่อ ไป อีก บาง ที่ ครอบ ครัว
เล็ก ๆ เหลา หั้น แยก ย้าย ห่าง ไกล กัน ออก ไป ก็ ไป เกิด เป็น
ก๊ก ใหม่ ขึ้น อีก ก๊ก หนึ่ง ครั้น เข้า นาน เข้า จิร วิชา วาจา ต่าง ก็
เปลี่ยน แปลง ไป ภายหลัง กลาย เป็น คน ต่าง พวก ต่าง ภาษา

ไป จาก พวก เกิม ของ คน ที่ เกี่ยว ก็ เห็น ได้ เพราะ ไม่ ได้ พย
ไม่ ได้ เห็น กัน นาน เข้า

๘. ที่ กิน ใหญ่ เท่า ประเทศ เรา นี้ เกี่ยว นี้ เรา อยู่ ได้
หลาย ล้าน คน ยังมี อาหาร เหลือ เพื่อ ถึง แก่ ได้ ชาย ส่ง ออก
ไป ต่าง ประเทศ ถ้า เห็น เวลา นั้น คน ไม่มี ที่ พ้น คน ก็ คง หา
อาหาร กิน ขยาก เพราะ ได้ แต่ จั๊ย สัตว์ ป่า และ เก็บ ผล ไม้ ป่า
ที่ ชน เอง กิน เป็น อาหาร ไม่ รู้ รัก ปลุก เพาะ หา พืช พันธ์ ไร่ กิน

๙. ด้วย เหตุ นี้ คน โบราณ จึง ไม่ ตั้ง อยู่ เป็น ที่ ได้ ต้อง
พากัน ขยาย แยก ย้าย ไป สมอ ถ้า ไป พย พวก ชน เข้า ก็ ได้
สู้รบ กัน เพื่อ จะ ได้ แบ่ง ซึ่ง ที่ กิน หรือ ป่า อัน มี อาหาร บริบูรณ์
มาก ใคร มี พวก มาก มี กำลัง มาก ก็ ชนะ พวก มี กำลัง น้อย
ก็ ต้อง แยก หิน หนี ไป จึง เป็น เหตุ ให้ ผู้ มี กำลัง น้อย ทั้ง หลาย
ไป รวบรวม ชน อยู่ ใน หัว หน้า ที่ มี อำนาจ และ มี กำลัง มาก จะ
ได้ ทำ กิน ได้ สะดวก การ ปกครอง อย่าง พ่อ บ้าน อัน เป็น ผู้ ใหญ่
ที่ น้อย จึง กลาย เป็น การ ปกครอง ด้วย อำนาจ ผู้ มี ชัย แข็ง
ใน การ รบ ไป

คำถาม (๑) ถ้า ผู้ ใหญ่ ตามใจ เกิด จะ ทำให้ เกิด
ไทย แก่ เกิด แก่ ผู้ ชน อย่างไร ? (๒) ถ้า เกิด ไม่ ไป โรงเรียน
จะ ทำให้ เกิด ชน ๆ ใน โรงเรียน เสีย เวลา ด้วย อย่างไร ?

(๓) รัฐบาลแปลว่าอะไร? และเขียนคำมาจากภาษาอะไร? รัฐบาลมีต่าง ๆ กันอย่างไร? (๔) ทำไม คน พวกเดียวกัน จึงหา แยกไป เป็น พวกอื่น มาก พวกออกไปได้ (๕) ที่ดิน เล็ก ๆ ที่แต่ก่อน คน อยู่ไม่ได้มาก ที่แห่งนี้ทำไม คน จึง อยู่ ได้มาก และไม่ออกอาหารคายด้วย? (๖) การ ปกครอง อย่าง พ่อบ้าน กลาย มา เป็น การ ปกครอง ด้วย อำนาจ การ ครอบงำ ไปได้อย่างไร?

บทที่ ๙

รัฐบาล หรือ การ ปกครอง บ้าน เมือง

(ก่อนบทที่ ๙)

๑. พวกที่กล้าแข็ง จะมีผู้คนขึ้นทุกที พวกที่มีกำลัง น้อย ฝ่าย แพ้ ก็ ต้อง ยอม เป็น ข้า ต่อ มาภายหลัง พวกใดมี ฝีมือเข้มแข็งใน การ รบ พวกนั้น ก็มี อาณาเขตกว้างขวาง ขึ้น มีผู้คนมากขึ้น จน ถึง เป็น ประเทศใหญ่ เรียกพวกเดียวกัน ว่า ชาติ นั้น และ เรียกหัวหน้าผู้ปกครองว่า กษัตริย์ ชาติไทยเราเมื่อหลาย พันปี มา แล้ว ก็ คง เป็น แต่ พวก เล็ก น้อย เทียบ เร่ว่อนอยู่ ข้างฝ่ายเหนือของ ประเทศเรา นี้ เหมือน กัน ชาติ

ด้วย มี หัว หน้า แข็งแรง และเป็น พวก ที่ จำ นวน ใน การ รบ รพ
จึง ได้ มี เหล่า กษัตริย์ ขึ้น แล้ว แล่ อาณาเขต ต่ มา ข้าง ทิศ ไต้
อัน เป็น ที่ กิน ขมิ้น รบ ด้วย อาณา แล้ว สร้าง บ้าน เมือง ตั้ง ขึ้น
เป็น ประเทศ เรียกว่า ประเทศสยาม มี กษัตริย์ เป็น หัว หน้า
ครอบครอง คนชาติสยาม ทั้งหมด และมี เจ้า นาย ข้าราชการ
ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย เป็น ผู้ ช่วย ราชการ แผ่นดิน การ ปกครอง ด้วย
อำนาจ รบ รพ จึง กลาย มา เป็น การ ปกครอง ด้วย รัฐบาล ไป อีก
ชั้น หนึ่ง

๒. เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นถึงมีกษัตริย์ครอบครองแล้ว บาง
ประเทศ ก็ ยัง มีความ ประสงค์ จะ แล่ อาณาเขต ต่ อยู่ จึง ยัง ทำ
ศึก สงคราม กับ ประเทศ ไกล ไต่ เคียง หรือ ประเทศ อื่น ๆ ถ้า มี
ชัย ชะนะ ก็ กวาด ต้อน ครอบ ครว้ เป็น ชะเลย เข้า มา ไว้ ใน บ้าน เมือง
ของ ตน ทั้ง ปรากฏ อยู่ ใน พระราชพงศาวดาร ของ เรา คือ
เรา ได้ รบ กับ พม่า มอญ เขมร และญวน ผลัก กัน แล่
ผลัก กัน ชะนะ เสมอ มา ครอบ ครว้ พม่า มอญ ญวน ที่ เรา
กวาด ต้อน เข้า มา ไว้ ใน บ้าน เมือง เรา ก็ มี มาก จน บัด นี้ กลาย
เป็น ไทย ไป เกือบ หมก ครอบ ครว้ ไทย ที่ พม่า กวาด ต้อน ไป ไว้

ใน เมือง พระมา ก็ มี มาก เหมือน กัน ทั้ง ที่ ยังมี บ้าน ไทย ปรากฏ
อยู่ใน เมือง พระมา จน ทุก วัน นี้

๓. เมื่อ บ้าน เมือง ใกล้ เคียง เข้า แต่ ทำ คัก สงคราม กัน อยู่
เช่น นี้ แล้ว ผู้ คน ย่อม พา กัน สัม ทาย ฝ่าย ละ มาก ๆ สำ
มะโน คราว จึง ไม่ คอย ระวัง กัน ได้ อีก ประการ หนึ่ง รัฐบาล
ก็ ไม่มี เวลา ที่ จะ คัก จัก การ บ้าน เมือง ให้ เจริญ เพราะ มีว่ แต่
ไป คัก ย้อง กัน ข้ำ คัก และ คัก ก่อ สู้ ข้ำ คัก อยู่ เท่านั้น

๔. ใน ทุก วัน นี้ สมัย ย่อม เปลี่ยนแปลง ไป อีก คือ ประเทศ
ที่ มี ว่า เจริญ แล้ว อย่าง ประเทศ ของ เรา นี้ ย่อม ไม่ นิยม ในการ
สงคราม อย่าง ไบรอน คือ ถ้า ชะนะ ก็ คง อำนาจ ช่ม ชี กวาก
ทัชน ครอบ ครว ทำให้ พลเมือง ได้ ความ เกื้อ กว ร้อน หรือ ถึง
แก่ พิณ ศ ลิข หาย ขรรฆนิยม วย กัน ทุก วัน นี้ ถึง จะ แพ้
หรือ ชะนะ ก็ ไม่ ทำ อันตราย หรือ แบ่ง ชิง ทรัพย์ สมบัติ ของ พลเมือง
ข้ำ คัก ที่ วัช ได้ อย่าง ว่า แต่ กวาก ทัชน เขา มา เบิน ชะเลย เลย
ยัง กลับ ต้อง เลียง กุ ระวัง รักษา ให้ เป็น สุข เสียบ อีก และ จะ วย
กัน ก็ แต่ เมื่อ มี เหตุ สำคัญ คือ บ้าน เมือง ไค ไม่ ตั้ง อยู่ ใน ความ
ยุค คิ ขรรฆ หรือ ไม่ ปก ครอง บ้าน เมือง ให้ เรียบ ร้อย ทำให้ ประเทศ
อื่น ๆ ที่ เกี่ยว ข้อง ได้ วย ความ ผิด เก่ง ทัวย ไม่ เช่น นั้น เรา
ก็ ทำ รักษา ความ สงบ เรียบ ร้อย คัก จัก การ บ้าน เมือง ให้ เจริญ

ให้ราษฎร ผลาก และมีความรู้ จะได้เป็นหนทางทำประโยชน์
และ ทำความเจริญให้แก่บ้านเมืองด้วย ก็กว่าที่จะไปตั้งหน้า
ก่อ การ รบ รุกให้เสีย เวลา ของ ราษฎร และ เปลือง พระราช
ทรัพย์ ของ แผ่นดิน เพราะ บ้าน เมือง เรา ประพฤติ ถูก เช่น
ไม่ฝึกฝน ใน การ คัก สงคราม เหมือน แต่ ก่อน รัฐบาล ของ เรา
จึง มีโอกาส ระทำการ ปกครอง บ้าน เมือง ได้ เรียบ ร้อย และมี
ความเจริญ แปลก ตา ขึ้นโดยรวดเร็ว ถึง เพียง นี้

๕. ที่บ้าน เมือง จะเจริญมี ความ สุข ได้ ทั่ว หน้า ทั่ว หิน ก็
เพราะ อาศัย ด้วย มีระเบียบ เรียบร้อย ก็ ช่าง คน ต่าง ถือ และ
ทำ ตามบท กฎหมาย ของ บ้าน เมือง ทั่ว กัน ทุก ชัน ทุก ตระกูล
บุตร จะ ต้อง เชื่อฟัง คำ สั่งสอน ของ บิดา คณิก ราษฎร ก็ จะ
ต้อง เชื่อฟัง และ ประพฤติ ให้ ถูก ต้อง ตาม กฎหมาย ของ บ้านเมือง
ฉนั้น คำ สั่งสอน ของ บิดา มารดา ที่ กอบ ด้วย ความ รัก บ่ม
ก็ กว่าที่บุตร จะ หัก ทำ เขาตาม อำนาจใจ เพราะ บิดา มารดา
บ่ม เป็น ผู้ ที่ ใ้ ไร ได้ เห็น มา มาก กว่ามาก ฉนั้นก็ ฎีกา
ของ บ้าน เมือง ก็ เหมือน กัน บ่ม ใ้ ด้ และ ใ้ แก่ ใจ กัน ต่อ ๆ มา
หลาย ชั่วอายุ คน ล้วน แต่ ใ้ ความ ยุติธรรม สำหรับ บ่ม
อันตราย ใ้ ชีวิต และ สมบัติ ของ ราษฎร ทุก ชัน ทุกตระกูล ใ้
อยู่ เป็น เป็น ปกติ ด้วย กัน ทั้ง สิ้น ไม่ ลำเอียง ข้าง ไหน เข้าข้าง นี้

ที่คิดว่าที่ใคร ๆ จะนิยม สมมุติขึ้นเอง ว่า อย่างนั้น ก็อย่างนี้ ก็
 เพราะบางทีจะดีกว่า คน หรือ ผู้อื่นในตระกูล เสมอ คนจริง แต่
 จะเป็น ความหมัก และ ความลำบากแก่ คนในตระกูลอื่น ๆ ก็
 เป็นได้ ด้วย เหตุฉะนั้น ชาวเรา พร้อม หัก กั้น จึง ควร จะ เชื้อ
 กฎหมาย ไม่เอา แต่ใจ คน หรือ ถือเอาแต่ ความเห็น ของ คน
 เป็น ประมาท

๖. คนเรา ทุกคนย่อมมี อำนาจอันชอบธรรมที่จะปกครอง
 ชีวิต และสมบัติ ของ คนโดย ธรรมทุก คน เว้นเสียแต่ที่จะ
 ใช้ อำนาจสิ่ง นี้ เป็น เครื่องลบล้าง อำนาจที่ จะชอบธรรมโดยธรรม
 ของ ผู้อื่น นี่แหละ จึง จะไม่ ควร ใ้ ้วย อำนาจ อัน ชอบธรรม
 เป็น ต้น ว่า เราเกิดมาเรามี อำนาจ อัน ชอบธรรม ที่จะหา สมบัติ
 มาเลี้ยง ตัวเราให้บริบูรณ์ แต่เราหาได้หา สมบัตินี้โดยทาง
 ชอบธรรมไม่ กล่าว คือเราไปโกง เอา สมบัติ ของ ผู้อื่น มา เป็น
 สมบัติ ของ เรา ทั้งนี้ก็ ชื่อว่าเราใช้ อำนาจของเรา ลู่อำนาจอัน
 ชอบธรรม ของ ผู้อื่น คือ ผู้อื่น เขา ก็มี อำนาจ อัน ชอบธรรมที่
 จะ รักษาสมบัติของเขาให้ คง เป็น ของ เขาอยู่ ก็เมื่อเรามาโกง
 เอาของเขา เป็น ของ เราเสีย ฉะนั้น จึง เป็น อัน ลบล้าง แบ่งชิง
 อำนาจ อัน ชอบธรรม ของ เขา ทั้งเราจึง มีความผิดจึงจะไม่ ได้
 รักษา อำนาจ อัน ชอบธรรม ของ เราเอง เพราะรัฐบาลคงจะทำ

ไทย เรา เป็น แม่ และ การทำไทย ของ รัฐบาล นั้น แต่ละ คือ
การ ตัก อำนาจ อัน ชอบธรรม ของ เรา เสีย ด้วย ว่า เรา ได้ ทำ
ความ ผิด ได้ ใช้ อำนาจ ของ เรา ลง สร้าง อำนาจ อันชอบธรรม ของ
ผู้อื่น

๗. จึงควร เห็นได้จาก ตัวอย่าง ที่กล่าวมาแล้ว นี้ว่า ถ้า
ไม่มี รัฐบาล หรือ การ ปกครอง แล้ว ชาว เรา ทั้ง หลาย ก็ จะ
ไม่ได้รับ อำนาจ อัน ชอบธรรม ที่ เรา ควร จะได้รับโดยธรรมคา
ทั่ว หน้า กัน เพราะ เรา ต่าง คน ต่าง ใช้ อำนาจ ช่มชืด โกง กัน
ไม่มี ที่ สิ้น สุด คน มี กำลัง น้อย จะ แพ้ เปรียบ ผู้ มี กำลัง มาก
แต่ถ้า มี รัฐบาล รัฐบาล เป็นผู้ที่ จะ รักษา อำนาจ อันชอบธรรม ให้ มี
อยู่ ทั่ว หน้า กัน ไม่ว่า คน ชน สูง ชั้น ต่ำ คน มี กำลัง มาก
และ มี กำลัง น้อย ตลอดจน ไป จนกระทั่ง สัตว์ พืช และ สัตว์
ที่เป็น อาหาร อัน มี ประโยชน์ แก่ เรา นี้ ถ้า ผู้ใด ทำ ผิด คือ
ใช้ อำนาจ ของ ตนในทาง ผิด รัฐบาล ก็ ทำไทย คือ ตัก อำนาจ
อันชอบธรรม ออก เสีย จากผู้ ผิด ดัง กล่าว มา แล้ว ใน ข้าง ต้น

๘. นอก จาก รักษา อำนาจ อัน ชอบธรรม ไม่มี อยู่ แก่ บุคคล
ทั้ง ปวง ทั่ว หน้า กัน รัฐบาล ยัง ผูก สอน ให้ ความรู้ แก่ ราษฎร
ทั่วไป เพื่อให้ เห็น คน ทาง เจริญ แก่ บ้านเมือง คือ ราษฎร เหล่านี้
จะได้ รู้ รัก รักษา ขนบธรรมเนียม อัน ดี ประพฤติ ตนให้ เป็น ไป ตาม

กฎหมาย และ ช่วย กัน คิด ทำ ประโยชน์ ให้ เกิด แก่ บ้าน เมือง ตาม ความ สามารถ และ ตาม ประเภท วิชา ของ ตน คือ ใคร เป็น ครู ก็ จะ ช่วย ให้ การ ศึกษา เจริญ ขึ้น ใคร เป็น ทหาร ก็ จะ ได้ ช่วย ให้ การ ป้อง กัน บ้าน เมือง แข็ง แรง ขึ้น ใคร เป็น หมอ ก็ จะ ได้ ช่วย ให้ การ รักษา พยาบาล แข็ง แรง ขึ้น ฯลฯ การ ให้ วิชา ความ รู้ แก่ ราษฎร นี้ เป็น ทน ทาง ที่ จะ นำ ให้ เกิด ความ เจริญ รุ่งเรือง และ ความ สุข แก่ บ้าน เมือง โดย แท้

๙. เหตุ ฉะนั้น ราษฎร ทั้ง หลาย จึง มี หน้า ที่ ที่ จะ หา วิชา ใส่ ตน แล้ว ประพฤติตน ให้ เป็น ไป ตาม กฎหมาย ของ บ้าน เมือง เพื่อให้ ตน ได้ รับ อำนาจอธิปไตย ขอบ ขรรพ ที่ ตน ควร ได้ รับ โดย ขรรพ ภา กับ จะ ต้อง ตั้งใจ ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ บ้าน เมือง โดย แข็ง แรง ด้วย คุณ ภูมิ ความ สามารถ และ วิชา ความ รู้ ที่ ตน มี อยู่ ณ ภาย

คำถาม (๑) การ ปกครอง ด้วย อำนาจอธิปไตย กลาย มา เป็น การ ปกครอง ด้วย รัฐบาล อย่างไร ? (๒) ใน พงศาวดาร ของ เรา นี้ เห็น ปรากฏ ว่า อย่างไร ? (๓) แต่ ก่อน ทำไม เรา จึง ไม่ หาร จัด การ บ้าน เมือง ของ เรา ให้ เจริญ ยิ่ง ขวัก ได้ อย่าง เดียว นี้ ? (๔) การ สงคราม เทียบ นี้ แปลก กว่า แต่ ก่อน อย่างไร ? (๕) เหตุใด เรา จึง ควร เชื่อ ถือ ว่า กฎหมาย

ของบ้าน เมือง บ่อหม เป็น บุคตธรรม ? (๖) คนเรามี อำนา
 ธิ์ ชอบ ขรรคมไทย ขรรคมตา อย่างไร ? และเราจะไม่ได้ รับ อำนา
 ธิ์ ชอบ ขรรคมนี้ ด้วย เหตุใด ? (๗) ใคร เป็นผู้รักษาให้คน
 ทั้งหลาย มี อำนา ธิ์ ชอบ ขรรคมได้ทั่ว กัน ? รักษา อย่างไร ?
 (๘) แยก จาก ไห อำนา ธิ์ ชอบ ขรรคม แก่ รามฎร ทั่ว หนา กัน
 รัฐบาล ยัง ทำ อะไร ให้ แก่ รามฎร อีก บ้าง ? (๙) รามฎร มี
 หน้า ที่ ที่ จะ กระทำ อย่างไร บ้าง ?

บทที่ ๑๐

รักชาติ

๑. เมื่อ เป็น เด็ก ๆ เรา ก็ รัก บ้าน ของเรา เมื่อ โต ขึ้น
 แล้ว ก็ รู้ สึก ว่า ต้อง รัก บ้าน เมือง มากกว่า รัก บ้าน ความ รัก
 บ้าน เมือง นี้ ก็ อย่าง เกี่ยว กับ ความ รัก บ้าน เหมือน กัน แยก
 แแต่ ไฉน ไท กว้าง ขวาง ออก ไป แล้ว นี้ มี เด็ก เป็น อื่น มาก ที่ เข้า
 ใจ ว่า บ้าน ของ คน เป็น ที่ ดี กว่า ที่ ไหน ๆ หมก ใน โลก นี้ ที่
 ก็ ไม่ แยก อะไร กับ ที่ มี คน เป็น อื่น มาก ผู้ เข้า ใจ ว่า บ้าน เมือง
 ของ คน เป็น ประเทศ ที่ วิเศษ กว่า ประเทศ อื่น ๆ หมก ใน โลก แแต่
 คน จำ พวก นี้ จะ มี เหตุ พหุ ให้ ผู้ อื่น เห็น ได้ ว่า ทำไม คน จึง เข้า ใจ ว่า

ทั้งนี้ ก็ หาไม่ ค่ะ คน ที่เป็นพวกเดียวกัน ชาติเดียวกัน ที่เกิด
ร่วมบ้าน เมือง กัน นั้นแหละ จึง จะ แลเห็น ตามไป ด้วยได้

๒. บางที จะได้ บิน เด็กหมู่ใหญ่ หมู่หนึ่ง ออกข้าง ถึงบ้าน
เรือน ของ คน ว่า “บ้าน ของฉันดีกว่าของใคร ๆ หมก เพราะ
อยู่ริมถนน เห็น คนเดิน เห็น รถม้า เห็น อะไรก็ได้ทั้งหมก”
แต่เด็กอีก คนหนึ่ง จะเถียงว่า “ของ ฉัน ยัง ดีกว่านี้ เพราะ
อยู่ริม คลอง จะลงเล่น น้ำ ก็ได้ หรือ จะพาย เรือ เล่น ก็ได้”
เด็กคนอื่น ๆ จะยังไม่เห็นด้วยก่อน และจะว่า ว่า “สู้ของ ฉัน
ไม่ได้ ของ ฉัน มี สนามใหญ่ เบ็น ๆ ก็เล่นเอา เด็ก กันสนุก” คน
อื่น ยัง จะ คำน ต่อไป ว่า “ของ ฉัน ไม่ ดี กว่า หรือ ? มี สนามใหญ่
กะโหลก ทอง ร้อง เล่น สนุก พิถีพิถัน” และ คำน กัน ต่อ ๆ ไป เช่นนี้
ตกลง ว่า ใคร ก็ เห็นว่า บ้าน ของ คน นั้น เป็น ดี ที่ สุด

๓. ถ้าไทย ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น จีน แชก พม่า มอญ ญวน
และคนชาติ ต่าง ๆ จะมาเถียง กันว่า เมือง ของใคร จะ ดี ที่ สุด
ก็ คง จะได้เถียง กันไป จนไม่มี ที่ สิ้นสุด อย่างหมู่เด็ก ที่ กล่าว
มาแล้ว เหมือนกัน เพราะ ต่าง คน ก็ ต่าง จะ ยก ย่อง ชาติ และ
บ้าน เมือง ของ ตน จึง ต่าง คน ต่าง จะ ยืนยัน ว่า บ้าน เมือง ของ
ตน เป็น ดี ที่ สุด ใน โลก และ จะ อาจ ยก เหตุผลต่าง ๆ ที่ผู้อื่น
จะไม่ยินยอม ด้วย นอก จาก พวก ของ ตัว เอง

๔. คนป่าในแหลมมะลายู ที่เที่ยวนี้ยังมีอยู่ข้างนั้น
 เป็น คน คำ ผม หยิกพอง ใหญ่ หัว ตัว แม่เท่า สั้น หุ่นเปลือกไม้
 เล็ก ๆ ทั้งผู้หญิง และผู้ชายไม่มีผ้าห่ม ผ้าห่ม ใช้ผูก
 ภาษาป่า ผิด จากภาษามะลายู ทำโพรง หรือ กะท่อม อย่าง
 หยาบ ๆ อยู่ในป่า ซ่อน ตัวไม่ให้ คน เห็น ถ้าคน เห็น เข้า ก็วิ่งหนี
 เสียด ก้อน ไม่รู้ รัก ปลุกพืชกิน เป็น อาหาร ได้ แต่ ชุก เลือก มั่น
 และ รากไม้ ตามป่า ที่ขึ้น กินเอง และ เทียว เว ร่อน หา อาหาร
 ไปในที่ ต่าง ๆ ในป่า เวลา นอน ก็ ค้าง หัน ศีรษะ ออก มาทาง
 ช่อง ประตู เขา เข้า ซ่อน ไว้ข้างใน เพราะ กลัว สัตว์ป่า จะ มา
 กัดเท้า ทำให้ เกรียวไปหา กินไม้ไผ่ สู้ ยอม ให้ กัด ศีรษะ หรือ
 หน้า ตา เห็น ตัว เสียด ก็ ว่า

๕. คนป่า จำพวก นี้ มี ผู้ เขามา เลี้ยง ไว้ ใน บ้าน เมือง และ
 ให้ แต่ง ตัว หุ่น ห่ม อยู่ กิน อย่าง เรา ๆ นี้ น่า จะ เป็น ความ สุข
 สบาย อย่าง ชึ่ง แต่ คนป่า เขา ชอบไม่ ไม่ แล เห็น อะไร ก็ ห่ม ก
 ไม่ เห็น ความงาม สิ่งใด ชอบาก แต่ จะ กลับ ไป อยู่ ป่า กับ พวก
 ของ คน อย่าง เกิม

๖. นี้ ก็ พอ ชี้ ให้ แล เห็น ว่า ถึง ถิ่น บ้าน เมือง
 ของ เรา จะมี สิ่ง ที่ เป็น ความ ทุกข์ ความ กังการ แก่ ผู้ ชื่น เรา

ก็ยังเห็นว่าของเราเป็นสุขอยู่นั่นเอง การที่เรารักบ้านเมือง
ของเรา และเห็นว่าบ้านเมืองของเราที่ จึงไม่จำเป็นที่จะหมาย
ความตลอดไป ถึงว่า บ้านเมืองเราดีกว่าบ้านเมืองอื่น ๆ
จริงเสมอไป เพราะฉะนั้นจึงควรจำแนก ออกไว้ว่า การรักบ้าน
เมืองมีต่าง กันเป็นสองประเภท คือ รักแท้ของเราฝ่ายเดียว
ค่าที่เห็นของเรา ถึงจะดีจริงหรือไม่จริง ก็ช่างเถอะ ทั้ง
กล่าวมาแล้วในข้างต้น ประเภทหนึ่ง กับอีกประเภทหนึ่ง คือ
รักอย่างจริงอย่างถูก ไม่เข้าข้างของเราฝ่ายเดียว ไม่
หลอช้าคืบคลาน ที่อะไรของเราก็ดีกว่าดี ที่ไม่ดีก็รับว่าไม่ดี

๗. ผู้ที่รักบ้านเมืองจริง หันยอม ตั้งใจ ที่จะช่วยให้บ้าน
เมืองเจริญขึ้นเสมอ ที่ถึงแก่ มอบชีวิตให้แก่บ้านเมืองก็มี
ทั้ง ฝ่ายทหาร และ พลเรือน สิ่งใดที่เห็นว่าจะ เป็น ความดี
แก่บ้านเมือง ถึงหากจะได้ รับ ความลำบาก ขาดใจ ก็คงจะ
ฝ่าฝืนความลำบาก ทำไปจนสำเร็จ หรือ ยอม ชีวิตหาไม่ การ
มอบชีวิตให้แก่บ้านเมืองนี้ ย่อมเป็น ที่นับถือ ของ คนทั่วไป
ไม่ว่า ใน สมัยโบราณ หรือ ปัจจุบัน และ ย่อมเป็น เกียรติยศ แก่ผู้
ทำถึงนั้นหาที่ สุด มิได้ ถึง ตัวตาย แล้ว ชื่อก็ยัง ติด อยู่
ใน แผ่นดินไม่รู้จัก สิ้นศูนย์

๘. คนเรา บ่จะมีโอกาสที่จะช่วยบ้านเมืองได้ทุกคน ไม่
 มากก็น้อย คือใคร มีวิชาความรู้ทางใด ก็ตั้งหน้ากอบ
 การในทางนั้น ให้การ ของ ตน เจริญขึ้นได้ เป็น ประโยชน์
 อันใหญ่ยิ่ง แก่บ้านเมือง ถ้ามี สิ่งใด ที่ เห็น ว่า ของ เรา ผู้ของ
 ทาง ประเทศ เขา ไม่ ได้. ก็พยายาม เอา อย่าง ของ เขา มา ปลุก
 ผูก ให้ มี ขึ้น ใน บ้าน เมือง ของ เรา ข้าง บ้าน เมือง ของ เรา จะ ได้
 เจริญ เทียบ บ้าน เมือง อื่น ๆ เขา ทำ กิจนี้ แหะเร่ง จะ เรียก ว่า
 รัก บ้าน เมือง จริง ที่ เห็น แต่ เข้า ข้าง บ้าน เมือง ของ เรา ยก
 บ่ง บ้าน เมือง ของ เรา ว่า ดี กว่า ของ คน อื่น ๆ โดย หา เหตุ ผล อัน
 สมควร มี ได้ นี้ ยัง ไม่ เรียก ว่า รัก บ้าน เมือง แท้ จริง ก่อน เพราะ
 ไม่ใช่ หนทาง ที่ จะ ทำให้ บ้าน เมือง เจริญ ขึ้น กลับ จะ ทำให้
 เสื่อมทรุด ลง เสีย อีก

๙. ความ รัก บ้าน เมือง จริง นั้น ไม่ ห้าม กัน ที่ จะ ให้ รัก แต่
 บ้าน เมือง ของ คน ฝ่าย เทียว และ ละบล บ้าน เมือง ของ คน อื่น
 อันใด การ รัก ญาติ พี่ น้อง ก็ ไม่ ห้าม หวง ไม่ ให้ รัก คน อื่น ที่
 เห็น เพื่อ ร่วม ชาติ อัน มี ได้ เห็น ญาติ พี่ น้อง กัน นั้น ความ
 รัก ความ ผูก พัน ที่ เกิด ขึ้น ใน ตัว เรา นั้น เกิด ขึ้น ที่ บ้าน ก่อน
 เห็น ประมาณ คือ เรา รัก บิดา มารดา และ ญาติ พี่ น้อง ของ เรา

ครั้นเมื่อเราโตขึ้น มีความรักผู้อื่น ที่เรารู้จัก มาก ออกไป
ก็ไม่จำเป็น ที่เราจะ กระทำ ความรู้ จัก ฉะเพาะ แต่ใน หมู่ คนที่เห็น
เพื่อน ร่วม ชาติ จะ ผลักไมตรี เห็น มิตร รักใคร่ กับ คนอื่น ๆ ต่าง
บ้าน ต่าง เมือง ให้ ถ้าง ขวาง ออกไปก็ เหมือน กัน จะ ก็ ยัง ชื่น
อีก เพราะได้ เห็น โอกาส ให้ เรา ได้ ช่วย บ้าน เมือง ของ เรา ได้
มาก ชื่น

คำถาม (๑) ความรักอะไร ที่ยอม มีอยู่ในใจ คน ทุกคน
อย่าง เดียว กัน กับ ที่เกิด รัก บ้าน ? (๒) เรา ได้ ทั่ว อย่าง ว่า เกิด
มัก มี เหตุผล ประการใด ใน การ ที่ รัก บ้าน ของ คน มากกว่า ของ
คนอื่น ? (๓) คน ป่า ใน แหลม มะลายู เห็น อย่างไร ? (๔) และ
ทำไม จึง พอใจ อยู่ในป่า มากกว่า อยู่ใน บ้าน เมือง ? (๕) อะไร
ทำให้ เห็น ว่า ที่ เรา รัก บ้าน เมือง เรา มากกว่า บ้าน เมือง อื่น ๆ นั้น
บ้าน เมือง เรา ไม่ จำ เป็น จะ ดี กว่า บ้าน เมือง อื่น ๆ ? (๖) คน
ซุนนิกโก นับ ว่า รัก บ้าน เมือง จริง ? (๗) คน ซุนนิกโก ไม่ เรียก
ว่า รัก บ้าน เมือง จริง ? (๘) เมื่อ เรา โต ขึ้น เหตุใด เรา จึง ควร
รัก คน ชาติ อื่น ทั่ว ไม่ จำ เป็น ที่ จะต้อง รัก แต่ คน ที่ ร่วม ชาติ
กับ เรา เท่านั้น ?

บทที่ ๑๑

ความที่ที่ลบ ล้าง ความชั่ว

เวร ก่อ ก่อ ทัก ท่วย	เวร ตาม ทอช เอย
เวร บ้าง ลุก ยาว ลาม	บิต ล้น
เวร รังษี กับ ความ	ชาวมก ชาก นา
เวร งก หมก กับ พัน	จาก ผู้ ของ ผลาญ

พระนิพนธ์ ใน กรม พระสมมต อมรพันธุ์

๑. เกิด คน หนึ่ง ชอบ เล่น ขว้าง ปา เติร์ไปไหน พบ ก็ชน
 อีรู ก็ชน หิน ก็ เกย ขว้าง โผน ปา นีตลอกไป วัน หนึ่ง ขว้าง ไปถูก
 คน กลาง ถนน เข้า แล้ว ก็ ยัง ไม่ เช็ด ภายหลัง ยัง ขว้าง เล่น จน
 โผน คน ชื่น ศีรษะ แดง นี้ ถ้า เป็น เกิด ก็ มี ความ สดก ใจ เสีย ใจ
 ใน การ ที่ คน ได้ ทำ ความ ผิด นั้น ก็ พอ จะ ขกโทษ ให้ ได้ เพราะ
 เชื้อ แน่ ว่า คน มีความ เช็ด หลาย ไม่ ทำให้ ผู้ ชื่น ได้ รับ เพราะ ด้
 เพราะ ความ ชน ของ คน อีก ต่อ ไป แต่ เกิด คน นี้ หา เป็น เกิด
 ก็ ทั้ง นี้ ไม่ ขว้าง เขา จน ศีรษะ แดง แล้ว ก็ ไม่ รู้ สึก ว่า คน
 มีความ ผิด อย่างไร ไม่มี สะทก สะท้าน หวาก เสีย ว ถ้า ปล่อบ
 ไว้ อีก ไม่ ช้ำ ก็ คง ขว้าง ใคร ต่อ ใคร ศีรษะ แดง คาย ออก ทำให้
 เกิด ความ ชื่น อีก บิดา จึง ได้ ทำโทษ เข็ม น ตี เสีย ขกใหญ่ เพื่อ
 ที่จะ ให้ เช็ด หลาย ไม่ เล่น ขว้าง ปา ต่อ ไป

๒. ทั้งนี้จึงควร จะเห็นได้ว่า การ ทำโทษ เกิด เช่นนี้
 อย่าง สาคัญนี้ เป็น การ ถูก และ เป็น ความ ยุติธรรม ให้ แก่ ผู้อื่น
 ทั่วไป ด้วย เพราะ จะ ได้ เป็น เครื่อง ยั้ง กัน ไม่ ให้ เกิด เช่น นี้ เล่น
 หรือ ทำ สิ่งใด ๆ ที่ อาจ นำ ความ เสียหาย ให้ เกิด แก่ ผู้อื่น ได้

๓. ยังมี อีก ประการ หนึ่ง ซึ่ง เป็น ที่ อ้าง ให้ เห็น ว่า การ
 ทำโทษ เป็น การ ถูก แม้ เกิด ทำ ความ ชั่ว เช่นนี้ แล้ว ไม่
 ต้อง ถูก ทำโทษ เกิด ขึ้น ๆ ก็ จะ พากัน เขา อย่าง ทั่วไป ใคร
 พอใจ เช่น ไร ก็ เล่น ตาม ชอบใจ ไม่ ว่า จะ เป็น เครื่อง
 อันตราย แก่ ผู้อื่น หรือไม่ ก็ ที่ เช่นนี้, คนอื่น ๆ จะมี พากัน
 ได้รับความ เกียรติยศ และ ความ เสียหาย จาก ความ ชน ของ เกิด
 ไม่มี ที่ สิ้น สุก หรือ? เรื่อง นี้ จึง เป็น เครื่อง แสดง ให้ เรา เห็น
 ว่า ประโยชน์ ของ การ ทำโทษ นี้ ไม่ใช่ สำหรับ แก่ แค่นั้น คอย
 แทน ความ ผิด ที่ ได้ ทำ มา แล้ว อัน จะ รื้อ ถอน เสีย ไม่ได้ แต่
 เป็น เครื่อง ห้าม กัน ไม่ ให้ ผู้อื่น ทำ ผิด ทั้ง นั้น ต่อ ไป อีก เพราะ
 ทาง จะ พากัน รู้ สึก ว่า ถ้า ทำ ผิด ทั้ง นั้น ก็ ต้อง ได้รับความ โทษ อย่าง
 นั้น จึง จะ ไม่มี ใคร กล้า ทำ ความ ผิด นั้น ได้

๔. การ ทำโทษ ถึง แม้ ว่า เป็น การ ถูก และ เป็น ยุติธรรม
 แก่ ผู้อื่น ทั่วไป ก็ จริง แต่ บ่อ มมี หลาย สถาน แล้ว แต่ ความ
 ผิด ถ้า ผิด มาก ก็ ควร ได้รับความ โทษ มาก ถ้า ผิด น้อย ก็ ควร

ได้ รับ แค่น้อย แม้ทำโทษให้หนัก ยิ่งเกิน กว่า ความผิดไป ก็
ได้ ชื่อว่า เป็น ความ ทุ ร้าย โหด เข้ม ฆาต ความ ทรูณา แม้ทำ
แค่น้อย ไม่พอ แก่ที่ จะ ห้าม กันไม่ ได้ ความผิด สิ่ง นั้น เกิด ขึ้น อีก
ได้ ก็ไม่ รู้ เป็น ประโยชน์ ใด และไม่ เป็น ยุติธรรม แก่ผู้ ชน
ด้วย เพราะ ผู้ ชน บัง คง จะ ได้รับ ความ เสียหาย จาก ความผิด
นั้น อยู่ ทั่วไป เพราะ เช่นนี้ รัฐบาล ก็น่า หรือ ผู้ ปกครอง บ้าน
เรือน ก็น่า จึง มี หน้า ที่ ที่ จะ คง กฎ หรือ ข้อ บังคับ สำหรับ ทำ โทษ
ผู้ผิด ให้ สม ควร แก่ ความผิด ให้ลบ ล้าง ความผิด นั้น ไม่ ให้ มี
ต่อไป อีก ได้ และไม่ ให้ เป็น ความ ทุ ร้าย โหด เข้ม ฆาต จาก
ความ ทรูณา แก่ผู้ ที่ ทำผิด ด้วย

๕. ความผิด เล็ก ๆ น้อย ๆ ชน เกิด ขึ้น ด้วยความ เข้าใจ
ผิด กันไป หรือ เมื่อ บาม โท โส ร้ายใจ หงุด หงิด นั้น ไม่ จำ
เป็น ที่ จะ ต้อง มี โทษ ก็ได้ เพราะ เมื่อ รู้ สึก ผิด แล้ว ผู้ผิด
ก็ มัก มี ความ เสียใจ และ สำนึก รับผิดชอบ โดย ที่ บางที จะ
กลับ ทำให้ ทั้ง สอง ฝ่าย สุขุม สานม ยิ่ง ขึ้น กว่า เมื่อ ครัง ยัง ไม่ ได้ เกิด
ความผิด ใด ต่อ กัน เสีย อีก ผู้ ทำผิด แล้ว รู้ สึก ตน สำนึก
รับ ความผิด ของ ตน ด้วย ความ เสียใจ เช่นนี้ ถึง ความผิด นั้น
จะ ร้าย แรง ประการ ใด จะ ไม่ ต้อง ทำโทษ ก็ได้ เพราะ ความ
รู้ สึก เสียใจ ใน การ ที่ ได้ ทำผิด ให้ เกิด ความ ขาด หมาง ขึ้น นั้น เป็น

การ ทำโทษ และ เห็น การ ห้าม กันไม่ให้ โทษ นั้น เกิด ขึ้น อีก
ได้ พอ อยู่แล้ว

๖. ชาวเรา ทุก คน ย่อมไม่มีใคร ที่ จะรักษา ตัวไม่ให้เกิด
ความผิดใจ แก่ผู้อื่น เสมอไปได้ แต่ ถ้าเรามี ความรู้ จักผิด
และ ชอบ อยู่แล้ว เมื่อ มี ผู้ใด ทำผิด ต่อเรา ยกโทษให้เสีย
ก็ดีกว่าที่ จะ เอา ชะนะไว้คอย ด้วย ความผิด เพราะ จะ เป็นการ
ทวีโทษ และ ความผิดให้ ยิ่ง ขึ้น เช่น อัน ตรง กันข้าม กับ ความ
ประสงค์ของ ผู้รู้ จักผิด และ ชอบ ที่ จะ ละลาย ความผิด ให้เสื่อม
ศูนย์ ไป แม้เรา ยกโทษให้ แก่ผู้ มีความผิดต่อเรา ก็ได้ชื่อว่า
เราทำ ความดี ต่อผู้ นั้น ผู้ นั้น ก็ จะ ยกทำ ความดี ตอบ แทนเรา
ไม่ได้ ความดี ก็ จะ ทวีคูณ ขึ้น จะ กลับ ทำ ผู้ที่ เคย ผิดใจ
กันให้ เป็น มิตร กันได้ มิตร สหาย ที่รัก กัน มาก ๆ นั้น มัก
เกิด จาก ความ อโหสิห์ ต่อกัน ภายหลัง เมื่อได้ บาค คมวงใจ
กัน มาแล้ว หื่น โทษ มาก ใน พระธรรมบท ท่าน กล่าวไว้ ว่า
“อโกเชน ชินเ โภธ” แปลว่า “บุคคล พึง ชะนะ ผู้ โกรธ ด้วย
ความไม่โกรธ”

๗. ว่าที่จริง แล้ว ถ้า คนเรา พา กัน รู้ จักผิดและชอบ
ไป ด้วยกัน ทั้ง หมก การ ทำโทษ ก็จะไม่ ต้อง มี เพราะ ต่าง
ก็จะมี ความกรุณา และ ยกโทษให้กัน และ กัน เป็นประมาณ แต่

เวลาที่เรา ยังไกล จาก ความเย็น เช่นนี้ ชุ่ม มาก ถ้าบ้าน
เมืองไม่มี กฎหมาย สำหรับ ทำโทษ ผู้ผิดให้ เย็น เครื่อง เจ็ด คลาย
และให้ เย็น ทั่ว อย่าง แก่ ผู้ ชุ่ม ทั่ว ไป แล้ว คน ชุ่ม ก็ จะ ได้ ใจ
พากัน ทำ ความ เกือบ ร้อน ให้ แก่ คน ที่ ต่าง ๆ จะ พากัน หา
ความ สุข มี ได้

๔. มีคน จำพวกหนึ่งที่ไม่ควร จะ ได้ รับ โทษ เลย เป็นอันขาด
คือ คน เสี้ยมจริต ถ้า เขา ทำ ความ เกือบ ร้อน ให้ แก่ ผู้ ชุ่ม ก็
ควร จะ ชั่ง เข้า ไว้ เสี้ยม ใน โรง พยาบาล กรุณา คน เสี้ยม จริต ก็ เท่า
กับ กรุณา ผู้ ชุ่ม ทั่ว ไป เพราะ ยัง คน เสี้ยม จริต ได้ รับ ความ เข็
มื่อ มาก ก็ ยัง จะ ไม่ ทำให้ ผู้ ชุ่ม เกือบ ร้อน แก่ คน จำพวก
ที่ ทำให้ สติ ของ คน พ้น เพื่อน ไป ด้วย การ เสพ สุรา ขา มา นี้
ควร ทำ โทษ ให้ รัง หนัก กรุณา นักโทษ ที่ เมาก็ เท่า กับ ไม่ ทำ
ความ บุกตึกรวม ให้ แก่ ผู้ ชุ่ม เพราะ ผู้ ชุ่ม จะ พอลบ เกือบ ร้อน ด้วย
อิทธิฤทธิ์ ของ คน เมานี้ และ คน ข้าง จำพวก จะ ถู เขา เป็น ทั่ว อย่าง
และ พอลบ ทำ สติ ของ คน ให้ พ้น เพื่อน ไป ด้วย ความ เมาก ด้วย

๕. เด็ก จำพวก หนึ่ง เมื่อ ทำ ผิด ก็ ยัง ไม่ ควร จะ ได้ รับ
โทษ คือ เด็ก ที่ บิดา มารดา ชั่ว สั่งสอน ให้ ประพฤติ แก่ ที่ ชั่ว
มี คบ โกง และ ลัก ทรัพย์ เป็น ต้น เด็ก จำพวก นี้ ยัง ไม่ รู้ ว่า อะไร

ถูกอะไรผิด ถ้าลงโทษ ก็เท่ากับ ทำโทษ เกิดไม่รู้ เที่ยงยา
ควร จะมีหนทางฝึกหัดให้รู้ รัก ดีชั่ว ผิด และ ชอบ ฝึกหัด
สั่งสอนให้หันมาสู่ทางที่ดีเสียก่อน ถ้าไม่เช่นนั้นโตขึ้นจะ
เป็นผู้ร้ายใจ พาล ประพฤติ การ ชั่วร้ายต่าง ๆ คุงยังมี อยู่ ชุกชุม
ในทุกวันนี้ ถึงรัฐบาลจะจับมา ชัง คุก ชัง ครอบงำไว้ เมื่อพ้น
กำหนดโทษ แล้ว ออกไปก็ทำ การ ประพฤติ ความ ชั่ว อีก เพราะ
สั่งสอน แก่ กล้า ในทาง ชั่ว เสีย แล้ว เหตุฉะนั้น การ ฝึก ความ ชั่ว
ให้ คน ชั่ว จึง เป็น สิ่ง สำคัญ กว่า การ พยายาม แก่ คน ที่ ชั่ว แล้ว
ให้ กลาย เป็น ดี เพราะ คน ในโรงเรียน จึงได้ ชื่อ ว่า มี อำนาจ
ระงับใจ ผู้ร้าย ในภาย หน้า ได้ มากกว่า เรือน จำ ทั้งหลาย

๑๐. ยังมี คน อีก จำพวก หนึ่ง ที่ ถึง หากว่า ไม่ได้ เป็น
นักโทษ ก็ ควร จะ ได้ รับ โทษ คือ คน ที่ เกิด ครัว ไม่ ทำ การ
งาน ทำ ร่างกาย ยัง เป็น ปกติ ก็ เทียบ ขอทาน เขา เลี้ยง ชีวิต
การ ให้ทาน แก่ คน จำพวก นี้ เป็น การ เชื้อ เพื่อ ต่อ ผู้ยาก จึง แต่
เป็น การ ไม่ ยุติธรรม แก่ กิจ ชั่ว ของ บ้าน เมือง ทั่วไป เพราะ
เหมือน คน อยู่ ให้ คน เกิด ครัว มาก ขึ้น และ ทำให้ คน ชั่ว คำ
กลาย เป็น คน ไม่มี ประโยชน์ แก่ บ้าน เมือง ที่ แค ใช้ ประโยชน์
ของ บ้าน เมือง ฝ่าย เทียว นับ ว่า เป็น ความ เสีย หาย แก่ บ้าน
เมือง ไม่ ไช้ น้อย ใน เวลา ที่ จะ ให้ ทาน จึง ควร สังเกต ว่า คน

ขอทานนั้น ยัง จะ สามารถ ถอย การ งานเลี้ยง คนได้ หรือไม่ ถ้า
เป็น คน แก่ หรือ คน พิการ จน ทำงานไม่ได้ ก็ ควร จะ ทำทาน
ถ้า เห็น ว่า ยัง พอ จะ ทำงานได้ ก็ อย่าให้ ทาน เลย เป็น อัมพาต
จะ เป็น การ ทำ ความ ชั่ว ให้ แก่ บ้าน เมือง ทั้ง กล่าว มา แล้ว

คำถาม (๑) เรื่องเด็กนั้นว่า อย่างไรบ้าง ? (๒) การ
ทำโทษเป็น การ ถูก อย่างไร ? (๓) และเพราะเหตุ อะไร ขึ้น ๆ
ซิด ? (๔) การ ทำโทษ ถ้า ยัง และ หย่อน จะ เป็น อย่างไร ?
(๕) ที่ เรียกว่า ความผิดใจ กัน มี อะไร ๆ หน้อย ๆ นั้น เช่น อะไร
บ้าง ? และ อาจ ให้ เป็น อย่างไร ค่อยไป ? (๖) ความ ชั่ว และ
ความดี จะ ทวี คุณ ขึ้น ได้ อย่างไร ? (๗) ทำไม เรา จึง ยัง เลิก
การ ทำโทษ ไม่ได้ ? (๘) คน เสี้ยม วิชา ทำไม จึง ไม่ ควร ทำ
โทษ ? และ คน เมา ควร ได้ รับ โทษ ให้ มาก ๆ นั้น เพราะ เหตุไร ?
(๙) ทำไม เด็ก จำพวก หนึ่ง จึง ไม่ รู้ จัก ดี และ ชั่ว ? เด็ก
เหล่านี้ ถ้า ปล่อยไว้ โต ขึ้น จะ เป็น อะไร ? (๑๐) การ ให้ เป็น
ทาส แก่ คน เกียจ คร้าน ไม่ ทำ การ งาน นั้น เป็น ความ เสี้ยม หาย
แก่ บ้าน เมือง อย่างไร ? และ ถ้า จะ ทำโทษ คน เกียจ คร้าน พวก
นี้ ควร จะ ได้ รับ โทษ อย่างไร ?

บทที่ ๑๒

ความดีที่ไม่รู้จักสิ้นสุด

“อันตชั่วตัวตายเมอภายหลัง ชอกยังยืนอยู่ไม่หวั่นไหว”

จากพระอภัยมณี พระสุนทรโวหาร (ภู่) เป็นผู้แต่ง

๑. เกิด ๆ คงจะได้เคยทั้ง ก้อนอิฐ ก้อนหิน ลงใน กลาง
สระน้ำบ้าง แล้ว และ คง จะได้ สังเกต เห็น ว่า พอ ก้อนอิฐ
หรือ ก้อน หิน ตก ลง ถึง น้ำ คง ปะผอม น้ำ ก็ เบ้น วง กระเพื่อม ๆ
ออกไป และ วง เหล่า นี้ ย่อม กว้าง ออกไป ๆ ทุกที จน กระทั่ง
ถึง ขอบ สระ นั้น ไค ก็ คี่ คน เรา ที่ ได้ ทำ ความ ดี ให้ ปะรากฏ ขึ้น
ความ ดี นี้ ย่อม จะ กระจาย แผ่ ออกไป ทั่ว โลก และ กระฉ่อน
ไปใน สมัย อัน จะ กำหนด ที่ สิ้น สุด มิ ได้ ถึง ผู้ ที่ ได้ ทำ ความ ดี
จะ สิ้น ชีวิต ไป แล้ว คุณ ความ ดี ก็ จะ ลอย ซา ปะรากฏ อยู่ ชั่ว
ถาวร ภาวนา ๆ วง น้ำ ที่ ค่อย กระเพื่อม ๆ ไป จน สิ้น เขต ค่ ของ
พื้น น้ำ ใน สระ นั้น ชั่ว เรา ทุก วัน นี้ จง พากัน ได้ รับ คุณ
ความ ดี จาก ทำ มั ที่ ได้ ล่วง ลับ ไป แล้ว หลาย ร้อย หลาย พัน นี้ และ
มนุษย์ ที่ จะ เกิด มา ใน เวลา ข้าง หน้า ก็ จะ ได้ รับ คุณ ความ ดี ของ
เรา ที่ ได้ ทำ ไว้ ใน เวลา ปัจจุบัน นี้ เช่น เดียว กัน

๒. เรา ควร จะ พากัน คิด ถึง คุณ ผู้ ที่ ได้ ทำ ความ ดี ไว้

ให้เป็นประโยชน์แก่โลกให้มาก ๆ คือ คิดถึง คุณ ของผู้ที่ไ้
 ตั้งแบบอย่างให้มนุษย์เรารู้จัก ประพฤติความดีความชอบ ตลอด
 มาจนทุกวันนี้ คิดถึงผู้ที่ไ้พยายามหาวิชาความรู้
 จนคิดทำประโยชน์ให้มนุษย์เราได้ใช้ทั่วกัน มีคิดทำ เรือไฟ
 รถไฟ ไฟฟ้า โทรเลข และโทรศัพท์ เป็นต้น คิดถึงผู้ที่ไ้
 แต่ง ร้อยกรอง เป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนลำนำคำร้องและเพลง
 กนกต่าง ๆ ให้เป็นเครื่องสำราญแก่เราตามกาล ตาม
 สมัย คิดถึงผู้ที่ไ้แต่งหนังสือไว้ให้เราอ่านเป็น ตำรา วิชา
 ต่าง ๆ บ้าง เป็นเรื่องอ่าน สำหรับให้เกิด ความรู้ กว้างขวาง
 ออกไปบ้าง และเป็นเรื่องอ่าน เล่นในเวลาว่าง ๆ ให้เพลิดเพลิน
 ใจบ้าง กับคิดถึงผู้ที่ไ้แสดง ความองอาจให้ปรากฏไว้
 แก่โลก เช่น สมเด็จพระนเรศวร หรือ พระสุริโยทัย เป็นต้น

๓. ในเวลานี้เมื่อ ความรู้ยัง อ่อน อยู่มาก ที่เกิด ก็
 ยังไม่ รู้จัก ว่าผู้ที่ไ้ทำ ความดีให้ไว้แก่โลก ทั้ง กล่าวมา
 แล้วนี้ คือใครบ้างใครบ้าง แต่เมื่อโตขึ้นได้อ่าน หนังสือ
 มากขึ้น ก็ จะ รู้จัก มาก ออกไปทุกที และ จะ รู้ สึก คิดถึง คุณ
 ทำนุเหล่านี้มากขึ้น เพราะ จะ แลเห็นได้ว่า ประโยชน์และคุณ
 ความดีทั้งหลาย อันใหญ่ยิ่งที่มีอยู่ในโลก เรา ทุกวันนี้ บ่อ

ได้เกิดจาก ความกระทำ ของมนุษย์ บุรุษ และ สตรี ผู้ ได้กระทำ กิ
 ติ เป็น หน้า ที่ ของ คน ที่ ยัง ยวดยิ่งกว่า ผู้อื่น นั้น เป็น มุต

๔. การ แสดง ความ ของ อาให้ ปรากฏ แก่ โลก โดย ไม่ได้ คิด
 แก่ ชีวิต เพื่อ ช่วย ญาติ บ้าน เมือง หรือ ช่วย ชีวิต ผู้อื่น ก็ นับ ว่า
 เป็น ความดี อย่าง ประเสริฐ ที่ ไม่ รู้จัก สิ้นศูนย์ เหมื่อน กัน ชื่อ
 ของ ท่าน ที่ ได้ แสดง ความ ของ อา เช่นนี้ ย่อม ปรากฏ อยู่ แก่ ชาว
 มหาลน ตลอด มา ทุก คราว ทุก สมัย และ ย่อม เป็น เครื่อง ระวัง
 ความ ชลาศ ความ ตระหนี่ กระทำให้ คน เรา รู้ สึก ว่า “เรา ยัง
 อาใช้ ชีวิต ของ เรา ใน สิ่ง ที่ ประเสริฐ ยิ่ง กว่า และมี ประโยชน์
 มากกว่า ที่ จะ เพียง แค่วัทยาชีวิตไว้ ให้ เป็น สุข และ ให้ อยู่ ป็น
 นาน อีก ”

๕. ผู้ ที่ ได้ แสดง ความ ของ อา อัน นำ สรรเสริญ ชมเชย นั้น
 ได้ มี มา แล้ว ทุก ชาติ ทุก ภาษา ที่ เป็น คน ชั้น สูง ก็มี ชั้น ท่า
 ก็มี หลึง ก็มี ชาย ก็มี ไม่ เลือกว่า คน หมู ไก่ จำ พวก ไก
 ะ ได้ ชัก ตัว อย่าง มา ไว้ ให้ เห็น ช่าง

ใน รัชกาล ที่ ๑ เมื่อ ครั้ง กอง ทัพ พะมา ยก มา ตี แหลม
 มะลายู นั้น ยี่หวุ่น แม่ ทัพ เรือ พะมา ยก ทัพ เรือ ลง ไป ตี เมือง
 ตะ กั่ว ป่า ตะ กั่ว หุ่น แดก แล้ว ก็ ยก ไป ตี เมือง ถลาง ให้ พล
 ทหาร ชน ยก เข้า ตี ค่าย ล้อม เมือง ถลาง ไว้ เป็น หลาย ค่าย

และเมื่อ กองทัพ พะมามาถึง เมือง นั้น พระยา ดลยาง ถึง แก่
กรรมเสีย ก่อน แล้ว ยังหาได้ตั้งเจ้าเมืองใหม่ไม่ จันทร์ ภรรยา
พระยา ดลยาง กับน้องหญิง คนหนึ่ง ชื่อ มุก จึง คิด อ่าม กัน กับ
กรรมการ ทั้งปวง เถลไถล ไพร่พล ทั้งค่ายใหญ่ สองค่าย บังคับกัน
รักษาเมืองไว้ เป็น สามารถ และ ตัว ภรรยา พระยา ดลยาง กับ
น้อง ผู้หญิง นั้น ของชาว กล้าหาญ มิได้เกรง กลัว ย่อ ท้อ ค่อย
ข้าศึก เถลไถล กรรมการ กับ พล ทหาร ทั้ง ชาย หญิง ออก ระดม
ยิงปืนใหญ่ น้อย นอก ค่ายสู้รบ กับ พะมา ทุกวันทัพ พะมา
ระหัด เขาเมือง มิได้ แต่สู้รบกันอยู่ประมาณ เดือนเศษ พะมา
ชัก สัน เสาเยี่ยง อาหาร ลง ระหัด เขาเมือง มิได้ ก็เลิกทัพ
ลง เรือ กลับไป พระบาท สมเด็จพระพุทธ บอศฟ้า ฟ้าโลก
พระเจ้า อยู่หัว ในรัชกาล นั้น จึงโปรด ตั้งให้ จันทร์ เป็น ท้าว
เทพสตรี ให้ มุกน้องหญิง เป็น ท้าว ศรีสุนทร นาม ของ ท่าน
ทั้ง สองนี้ จึงปรากฏ อยู่ในใจเรา จน ทุกวันนี้

๖. ที่ หมู่เกาะ ฟาริน ในประเทศ อังกฤษนี้ เกาะหนึ่ง
ชื่อ ว่า ลองสโตน มีประภาคาร ตั้งอยู่ หัวเกาะ และมี เกาะท่อม
เล็ก ๆ ของผู้รักษา ประภาคาร อยู่ ด้วย เกาะท่อมหนึ่ง นอก
นั้น ก็ไม่มีผู้ คน อยู่ มีแต่ นก หาง แขน และ นก ทะเล ต่าง ๆ
นับ ด้วยหมื่น ด้วย แสน เกาะ ยี่สิบ เป็น แถวไป ตามฝั่ง

วันหนึ่งในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๓๘๑ เรือไฟ ลำหนึ่ง
แล่นผ่านหมู่เกาะนี้มา ในเวลานั้นเกิดพายุพัดพัด พ้ามืด
ทะเลเป็นคลื่นกระหน่ำ เรือแล่นต่อไปมาอยู่สักประเดี๋ยวก็
เกิดวุ่นขึ้น ลูกเรือก็ไม่อยู่ คนในเรือต่างช่วยกันสูบน้ำออก
แต่สูบน้ำไม่ทัน เพราะน้ำไหลเข้าแรงนัก จนน้ำในเรือมาก
ขึ้นๆ ทุกที ภายหลังเครื่องจักรในเรือนั้นหยุดพลัดตกน้ำ
ไปเสีย คนในเรือจึงต้องกางใบขึ้นเพื่อให้เรือแล่นอยู่ได้ ใน
ไม่ช้าลมก็พัดเรือฟาดเข้ากับตลิ่ง หัวเรือเกยเข้ากับหิน
โสโครก ทำลายเรือจนหัวเรือหักกลางลำ กับคนและคนใน
เรือเป็นอันมากพากันจมน้ำตาย ที่ยังเหลืออยู่สักสิบเอ็ด
สิบสองคน ก็แยกกายขึ้นเสาะเกาะโขง คอยเวลาตายของตัว
ที่คลื่นจะพาเขาไปเป็นเบือปลาในกลางทะเลทั้งนั้น

๗. บุตรสาวของผู้เฒ่าประภาคารบนเกาะ ชื่อว่าเกรศ
กาลิง ที่นั้นเข้าแลเห็นอะไรทำตะคุ่มๆ อยู่แต่ไกล พอเขา
กลังส่องดูก็ทราบได้ว่าเป็นเรือแตกเกยหินอยู่ และยังมี
คนเกาะอยู่สองสามคน จึงบอกให้บิดากู บิดากูว่า “พุทโธ!
ถึงเวลาของเขาแล้ว อีกไม่กี่นาทีก็จะต้องลงไปสู่ท้องทะเล
ไคร จะสามารถไปช่วยได้ในเวลาพายุเช่นนี้” เกรศ
กาลิง ก็ทราบแล้วว่าถ้าเขาเรือแตกออกไปช่วยก็อาจไม่มี

ชีวิต กลับมา แต่จะนั่งรถเข้าดู คนเหล่านั้น ค่าย ค่อ หน้า
ค่อ คำนั้นไม่ไ้ จำเป็น ค้องไป ช่วย ตามบุญ ตาม กรรม จึง
ชวนบิดา ลง เรือ เล็กๆ กระเชียงผ่า คลื่นผ่า พายไป จนถึง ไ้
วัย คนเหล่านั้น ลง เรือ กลับ มา ถึง ผัง รัช จาก อันตราโยไ้

ค่อ นั้น มาอีก สอง สาม วัน เกเรศคาถึง เป็น คนมีชื่อ
เสียงไกล กัง ที่ สุก มีผู้ ส่ง จาก หมาย แสวง ความ ขอบใจ และ
แสวง ความ ยินดี ใน การ ที่ไ้ กระ ทำ ความ ของ อาช เช่นนี้ มา จาก
ที่ ต่าง ๆ ทั้ง ทั้ง ทวีปยุโรป และมีผู้ เรือไร เงินให้ เป็น รางวัล
คิด เป็น เงินไทย ถึง ห้าหมื่นบาท กว่า รูป ของ เกเรศคาถึง ก็มี
ผู้พิมพ์ ข่าย ทุก ร้าน ทุก บ้าน ทุก เมือง ชื่อเสียง ลือ กระฉ่อน
อยู่ จน บัดนี้ และ คง จะ ปรากฏ อยู่ ตลอด ไป ชั่ว ภัตยาวิสาข

๘. ชาว เราม่อม นัยลือ และมีความ กตัญญู ค่อ ผู้ มี คุณ
แก่โลก เมื่อผู้ เหล่า นั้น สิ้น ชีวิต ไปแล้ว ข้าง ที่เราก็ ยัง หล่อ
รูปไว้ เป็น ที่ ระลึก ผู้ ที่ไ้ ทำ คุณ แก่โลก โดย กล่าว หวือ เขียน
ด้อย คำ อัน เป็น ประโยชน์ แก่ มนุษย์ ทั้ง ไป เราก็ รักษา ด้อย คำ
เหล่านั้นไว้ ใน หนังสือ และ พิมพ์ ขึ้น อ่าน และ เรียบ นกั้ ตลอด
ไป ทุก ชั่วอายุ มิไ้ เลื้อม คุนย์ และ มิไ้ ลืม ชื่อ ผู้ ที่ เป็น เจ้า ของ
อัน เป็น ผู้ มี คุณ แก่ เรา เสียไ้

ก็ผู้ที่ได้เล่าเรียนได้ ใช้ สิ่ง ซึ่ง ท่าน ผู้อื่น ได้ คิด ได้ ทำ ขึ้น
ให้เป็น สมบัติ ของโลก แต่ใน สมัย โบราณ นั้น จะมี โอกาส ทอ
แทน ได้อย่างไร ? ก็ได้แต่ ตั้งใจ ทำความดี ตาม ความสามารถ
และ คุณ งาม ของ ตัวให้เป็น ประโยชน์ ขึ้น แก่โลกบ้าง ถึง จะไม่
สามารถ ทำ ความดี ยิ่ง ยวดยิ่ง จะ นำให้ ชื่อเสียง ของ คน ปรากฏ
ได้ ก็ไม่ เห็นไร เพราะ ความดี เล็ก ๆ น้อย ๆ บ่มเป็น มูล
ให้เกิด ความดี อัน ยิ่งใหญ่ ได้ เหมือน กัน เอง จำ คำ สั่งสอน ไว้ ว่า
“ ถ้าทำ สิ่งใด เอง ตั้งใจ ทำ จริง ๆ ถ้า สำเร็จ ก็ เป็น การ ดี ถ้า
ไม่ สำเร็จ เอง ทำ อีก เหนื่อย สำเร็จ ถ้า ทำ เหนื่อย ความ สามารถ
แล้ว ยัง ไม่ สำเร็จ ก็ ยัง เป็น ประโยชน์ ใน ส่วน ที่ ได้ รับ ความ
ชำนาญ จาก การ ที่ได้ พยายาม ทำ ความดี โดย เติมน้ำลง นั้น ”

คำถาม (๑) เมื่อ โยม ก้อนหิน ลงใน สระ จะ เป็น อย่าง
ไร ? และ เปรียบ เหมือน อะไร ? (๒) ผู้ที่ได้ ทำ ประโยชน์
ให้แก่โลก นั้น มีต่าง ๆ กัน อย่างไร ? (๓) ท่าน รู้จัก ใคร บ้าง
ที่ได้ ทำ ประโยชน์ ให้แก่โลก ? (๔) ชื่อ ของ ผู้ที่ได้ แสดง
ความ ซื่อสัตย์ ให้ปรากฏ แก่โลก นั้น กระทำให้ เรา รู้ สึก ด้วย
ชีวิต ของ เรา ว่า อย่างไร ? (๕) ท้าว เทพ สตรี กับ ท้าว ศรีสุนทร
ได้ กระทำ ความ ซื่อสัตย์ อย่างไร ? (๖) เองเล่า เรื่อง เกเรศ
กาลัง ให้ คดลอก (๗) เราได้ เรียน และได้ ใช้ สิ่ง ซึ่ง ผู้อื่น ได้ คิด

เรา เกี่ยวข้อง กับ ขรรมตา อย่างไร ?

๑๓๙

ได้ทำไว้ให้เป็น สมบัติ ของโลก แต่ใน สมัย ต่าง ๆ เรามี โอกาส
จะ คอบ แทนได้ อย่างไร บ้าง ?

— ๑๓๑๐ —

บทที่ ๑๓

เรา เกี่ยวข้อง กับ ขรรมตา อย่างไร ?

๑. เราได้ทราบ อยู่แล้วว่า เราเป็นเหล่ากษ ของ มนุษย์
ชาติ อันได้ตั้ง อาศัย อยู่ในโลกนี้ ซ้ำนานมาแล้ว ได้ใช้ สมบัติ
ของโลก เป็นอาหาร และเป็น เครื่องบำรุง ชีวิต ให้ดำรง อยู่ได้ สืบ
มาทุกชั่วอายุ กับได้เห็น อีกอย่างหนึ่งว่า เรา จะ ตั้ง อยู่ใน
โลกนี้ แต่ลัวพัง เรา คงอยู่ไม่ได้ ต้อง อาศัย เกิด มา เพื่อ กัน
ทำการ เพื่อ กัน ถึง จะ อยู่ไกล กัน แม้แต่ คน ละ ซีกโลก ก็
ก็ อาจ ทำประโยชน์ ให้กันได้ มี สิ่ง สิ้นค้า ต่าง ๆ มา ขาย
แลกเปลี่ยน กัน เป็น ต้น และ ถึง แม้จะ เกิด ใน สมัย ต่าง ๆ กัน
ก็ อาจ ทำประโยชน์ ให้กันได้ เหมือนกัน เช่น คน ใน สมัยโบราณ
ได้ คิด ตั้ง ตัวอักษร สำหรับ จึก เขียน ลง แทน คำพูด หรือ คิด
หาวิชา และ คำว่า ต่าง ๆ ให้ คน เรา ทุก วัน นี้ได้ เล่าเรียน กัน
ต่อ ๆ ไป เป็น ต้น เพราะ ฉะนั้น จึง จะกล่าวได้ว่าหน ทางไกล
ก็ ดี หรือ เวลา นาน ก็ ดี ย่อมไม่ เป็น เครื่อง กัด ขัด ที่ จะ ทำ

ให้มนุษย์ทั้งหลายเกี่ยวข้องกันไม่ได้ ทั้งใน ส่วน ประโยชน์
ส่วน กิจ ชั่ว และ ส่วน มิตรไมตรี

๒. ต่อไปนี้ เราควร จะ คิดถึง ความเกี่ยวข้องใน ตัว
เรา กับ สิ่งอื่น ๆ ในโลกนี้ ที่นอก จาก เพื่อน มนุษย์ ด้วย กัน ออก
ไป ร่าง กาย เรา คง อยู่ได้ เพราะได้ รับ อากาศ และ อาหาร ใหม่
เข้าไป ถ้าย เท ของเก่า เสมอ ฉะนั้น ก็ จิต ใจ เรา ก็ คง
เจริญ ขึ้น เพราะได้ รับ ของ ใหม่ และ ความรู้ ใหม่ เข้าไป ทาง
ประสาท ต่าง ๆ มี หู และ ตา เช่น กัน เหมือน กัน ความรู้ ใหม่ ๆ
เหล่านี้ เป็น เหตุ ให้ เกิด ความ คิด และ เมื่อ เข้าไป คิด อยู่
ใน ใจ แล้ว ก็ กลาย เป็น ความ จำ เป็น ไป

๓. สิ่ง ที่ เป็น เครื่อง เสี่ยง จิต ใจ ให้ กล้า แข็ง ขึ้น นี้ ใช้
แต่ เป็น ของ ที่ เรา รู้ ฝ่าย เทียบ เท่านั้น เมื่อไร ของ ที่ เรา ยัง ไม่ รู้
ก็มี อำนาจ บำรุง เสี่ยง จิต ใจ เรา ได้ เหมือน กัน คือ ธรรม คา
โลก ย่อม ส่อ ให้ เรา เกิด ความรู้ ใน สิ่ง ต่าง ๆ ที่ เรา ได้ เห็น แต่
หา ให้ เรา ทราบ ได้ ละเอียด ตลอด ไม่ ทำให้ เรา ต้อง สืบ เสาะ ค้น
หา ต่อไป มี ตัวอย่าง ที่ จะ ชัก มา กล่าว เป็น อุกาหรณ์ ต่อไปนี้ :-

๔. เรา ชุก ติน และ หิน กุ เพื่อ จะ ได้ ส่วน ว่า โลก เรา นี้ เกิด ขึ้น
แต่ เมื่อไร และ เกิด อย่างไร เรา ก็ คง ได้ ความ ตาม ที่ ทราบ
กุ อายุ ของ หิน และ โลหธาตุ ว่า อายุ ของ โลก นี้ คง หลาย โกฏิ ปี

มาแล้ว เปิดอก หอยที่เราได้ซุกพยในใต้หินลึก ๆ ก็มี ใน หินเก่า ๆ ก็มี นี่ เป็นเหตุให้เราทราบว่า สัตว์ได้มีชีวิต อยู่ ในโลก นี้ ก่อน คน เกิด นานนักหนา แต่เราก็ยังไม่ทราบได้ อีกนัก แลละว่าโลกนี้เกิดขึ้นแต่เมื่อไร และเกิดอย่างไร

๕. เราเห็น พระอาทิตย์มี แสง สว่างใส ชื่นมา ทางทิศตะวันออก แต่เช้า แล้ว ตก ทาง ทิศ ตะวันตก ใน เวลาเย็น ทุก วัน ทำให้เรามี เวลา กลางวัน กลางคืน และ ล้อม แสง สว่าง ให้ชีวิต ของ เรา และ อาหาร ของ เรา เจริญ อยู่ได้เสมอ อย่างว่า แค่นี้ เราและ อาหาร ของ เรา จะ ต้อง อาศัย แสง สว่าง ของ พระ อาทิตย์ เเดียว โลกที่เรา อยู่ นี้ ตาม ความรู้ ที่ เรา ได้ จาก การาคำ สัตว์ ก็มีว่า ถ้าไม่ ได้ พระอาทิตย์ เป็น ผู้ยังค้ำ ให้ เติร์ อยู่ ใน วง จำกัด แล้ว ก็ จะ แล่น หาย ไป ใน อากาศ ที่ว่าง ซึ่ง จะ ถึง แก่ อันตราย เพียงไร เรายังทราบไม่ได้ การ ที่ พระ อาทิตย์ มี อำนาจ ยังค้ำ โลก เรา ให้ เติร์ ได้ แค่นี้ ใน หนทาง ที่ จำกัด นั้น ก็ เพราะ พระอาทิตย์ ใหญ่ กว่า โลก เรา กว่า ล้าน เท่า อาจ หนึ่ง เห็น ยาว โลก ไว้ ได้ ตาม กฎ ของ ความหนึ่ง เห็น ยาว แห่ง ของใหญ่ ของ เล็ก พระ อาทิตย์ อยู่ไกล จาก โลก เรา กว่า ไก๊โยชน์ ถ้า เป็น หนทาง รถไฟ ไป จาก โลก กว่า จะ ถึง พระ อาทิตย์ ก็ สามร้อยปี กว่า แต่ถึงแม้ ว่า เรา เห็น พระอาทิตย์ อยู่ ทุก วัน เราได้ อาศัย พระอาทิตย์ ด้วย

กันทั้งโลกใน การ บำรุง รักษาชีวิตของเรากัน นี่ ก็ ที่ เรา ก็
ยังมี ความรู้ ใน เรื่อง ของ พระอาทิตย์น้อยนัก ได้แต่ คอย
รับ ความรู้ จาก นักปราชญ์ทาง ทาราคาสตร์ ผู้มีหน้าที่ที่จะ
ตรวจ และ ใ้ ส่วน กุ อยู่ เสมอ เท่านั้น

๖. พระ จันทร์ เรายัง พอ จะ ทราบได้บ้าง ว่า เหมือนโลก
มีแผ่นดินมีภูเขา แต่ทำไมคนอยู่ไม่ เพราะ คนจก จักเกินไป
ไม่มีน้ำกิน และไม่มี อากาศ ออกซิเจน สำหรับ บรุง สบหายใจ
ที่ทราบได้ นี้ ก็ เพราะ พระจันทร์อยู่ไกล โลก ใช้กล้อง ตรวจ
เห็นได้ง่าย แต่ส่วนดาวประจำที่ (คือที่ไม่ใช่ดาว นพเคราะห์
อื่น เป็นโลกที่เคิร รอบ พระอาทิตย์ อย่าง โลก ของเรานี้) ทั้งหลาย
นั้น ยิ่งไกลมาก ออกไป อีกมาก ดวงที่ไกลเราที่ สุก บางที
จะไกล จาก เรา มาก กว่า พระอาทิตย์ สัก ๔๐๐,๐๐๐ เท่า ถ้า
จะไปไ้เร็ว อย่าง รวดไฟ กว่า จะ ถึง ก็ คง ถึง โลก ี่ ดาว เหล่านี้
เราก็ เข้าใจ กัน ว่า คง เป็น อย่าง พระอาทิตย์ นี่เอง แต่ก็ ทราบ
แน่ไม่ได้ เพราะ อยู่ไกลเหลือเกินนัก กล้อง ที่ อย่าง ดี ที่ สุด
ที่มนุษย์ ทำได้ ทุกวันนี้ ก็ ยัง ต้องไม่ แล เห็น จะ แจ้งได้

๗. ถ้า จะ ถามว่า ดาว เหล่านี้ อยู่ไกลเราเหลือเกิน จะ
นับว่า เกี่ยว ข้อง กับ โลก เรา หรือ ไม่ และ จะมี ประโยชน์ แก่ เรา
บ้าง หรือ ไม่ ก็ คอยได้ ว่า ยัง ต้อง นับ ว่า เกี่ยว ข้อง กับ เรา และ

ทำประโยชน์ให้แก่เรา เพราะจำเริญเมื่อครั้งมนุษย์จะทราบ
 ใต้ว่าโลกหมุนเวียนไป รอบ ดวงอาทิตย์ และเป็นเหตุให้เกิด
 ฤดูกาลนั้น ก็ด้วย สังเกตดาวอัน ประจักษ์ที่เหล่านี้ ภายหลัง
 มนุษย์จึงได้มีความรู้ กว้าง ออกไปในทาง การวิทยาศาสตร์เป็น ลำดับ
 มาจนปัจจุบันนี้ ซึ่งนับว่าเป็น ประโยชน์แก่การ เจริญ การ
 สืบค้า และ การบวรมของ บ้านเมืองมาก

๘. เมื่อได้เห็น ว่าโลก เรา นี้ ยังไม่ สามารถ ตั้ง อยู่ แต่ลำพัง
 ใต้ ยัง ต้อง เกี่ยว ข้อง กับ การ เคลื่อน ท่าง ๆ ทั่วไปใน อวกาศ
 ที่กว้าง เราจึง มา เกิด ความ พิศวง ขึ้นในใจ ว่า อาหาร ที่โลก
 และ ดาวต่าง ๆ เหล่านี้ จะ ควบคุม กัน อยู่ได้ โดย ปกติ ก็ คง
 จะเป็น ความ ละเอียต ซึ่ง อย่าง อาหาร ที่ ควบคุม สิ่งทั้งหลายในโลก
 ทั้ง คน สัตว์ และ พืช ให้ เป็น ปกติ อยู่ได้ เหมือน กัน

๙. เมื่อ จด ใจ ของ เรา กล้า แข็ง ขึ้น เรา ก็ จะ ไม่ เพียง
 แต่ ต้อง การ ทราบ ความ จริง ของ ธรรมชาติโลก เพื่อ นำ มา
 ใช้ ให้ เป็น ประโยชน์ฝ่าย เดียว เรา จะ ต้อง มีความรู้ สัก ยิน ติ
 ใน ธรรมชาติ ด้วย เมื่อ เห็น ดาว กระแส ไฟ หรือ เห็น พุ่มไม้
 กอกไม้ หรือ กิ่ง ไม้ ย่าง ห้วย เขา และ ลำธาร ต่าง ๆ เรา
 ก็ จะ รู้ สัก ใฝ่ ใจ ใน ธรรมชาติ ของ เหล่านี้ และ จะ แล เห็น
 ใต้ว่า ไม่ เป็น ของ ที่ สามัญ อย่าง คนอื่น ๆ มัก จะ เห็น ว่า เป็น ดัง นั้น นี้

๑๐. ผู้ที่ยังไม่เกิด ความ ยินดีใน ธรรมคา เมื่อ เห็น
 คอกไม้ ก็ไม่เห็น ว่าประหลาด อย่างไร มัน ก็ เห็น คอกไม้ อย่าง
 ที่เคยเห็น ๆ มา นั่นเอง แต่ผู้ที่ยินดีใน ธรรมคา จะเห็น
 พิศการไป กว่านี้ มาก จะ เห็น ว่า กลิ่น และ เกสร นั้น ทำ คัวย สิ่ง
 อ่อน นุ่ม มีกลิ่น เป็น ระนอง เล็ก ๆ ติก พราว ชักให้ ชื่น มัน และ
 ออก สีต่าง ๆ ที่ เป็น สีอะไร ก็ สี สด ที่มี กลิ่น กลิ่น ก็ หอม
 แทรก อยู่ใน เนื้อ และมี รูป ทรง เหมาะ เเจาะ ราว กับ มี ผู้ ไก่
 คิก แ่งไว้ เสร็จ แล้ว คัวย ฝ มี ข อ้น วิเศษ ถ้า เรา จะ มา คิก ทำ
 คัวย ฝ มี เรา เอง แม้ แค่ว่า คอกไม้ หยิบ ๆ อย่าง คอก ขาน เป็น
 คอก เตียว เรา ก็ คง ทำ ไม่ได้

๑๑. คนเรา เมื่อ เติร มา ใน ส่วน คอกไม้ หรือ ตาม ป่า
 ละเมาะ หรือ ล่อง เรือ ไป ตาม แม่น้ำ ลำธาร ก็ คง จะ รู้ สึก
 สำราญใจ ยินดีใน ความ งาม ของ ที่ ไ้ เห็น คัวย กัน แยก ทุก
 คน แต่ จะ รู้ สึก ความ แขนงกาย ของ ธรรมชาติ ที่ ของ เหล่า นั้น
 เกิด ขึ้น มา เป็น อย่าง นั้น ๆ ไ้ นั้น เห็น จะ มี ไม่ มาก คน หนึ่ง
 เพราะ ฉะนั้น ความ ยินดีใน ธรรมคา จึง ควร เข้าใจ ว่า ไม่ใช่
 แค่ว่า ความ สำราญ ซึ่ง ไ้ รับ จาก ความ งาม อัน ปรากฏ แก่ ตา เท่านั้น
 ต้อง เป็น ความ รู้ สึก เห็น ความ สำคัญ แห่ง ธรรมชาติ ของ ของ ที่ ปรากฏ
 แก่ ตา นั้น ในใจ ด้วย

เรา เกี่ยวข้อง ด้วย ศาสนา อย่างไร ? ๑๔๕

คำถาม (๑) มนุษย์ อยู่ คน ละ ชีวโลก ยังเกี่ยวข้องกัน
ได้อย่างไร ? (๒) อะไร ที่ไม่ อาจ เป็น เครื่อง กักขัง ทำให้ มนุษย์
เกี่ยวข้อง กันไม่ได้ ? (๓) ความ เร็ว ของ กาย และ จิต ที่
เปรียบ เทียบ กัน ได้ อย่างไร ? (๔) ทำไม จึง ทราบ ว่า สัตว์ ที่
มีชีวิต อยู่ ใน โลก ก่อน มนุษย์ มา นก หมา ? (๕) ได้ ไร กับ ความ รู้ ด้วย
เรื่อง พระอาทิตย์ จาก หนังสือ อย่างไรบ้าง ? (๖) พระจันทร์
และ ดาว ประจักษ์ ที่ เป็น อย่างไร ? (๗) กาว ที่ อยู่ ไกล โลก เหลือ
เกิน ยัง เกี่ยว กับ เรา อย่างไร ? (๘) เมื่อ จิต ใจ เรา ถู ก แฉก
ฉีก แล้ว จะ เป็น อย่างไร ? (๙) คน ยี่สิบ ใน ขรรคากับ คน ที่
ไม่ได้ ยี่สิบ เมื่อ เห็น ดอกไม้ ที่ ไม่ จะมี ความ รู้ สึก ต่าง กัน
อย่างไร ? (๑๐) เป็น อย่างไร จึง จะ เรียก ว่า มี ความ ยี่สิบ
ใน ขรรคากา ?

บทที่ ๑๔

เรา เกี่ยวข้อง ด้วย ศาสนา อย่างไร ?

๑. เมื่อ ได้ เรียบ มา ถึง เพียง นี้ แล้ว ก็ จะ เป็น ผู้ มีความ
ชื่น ชม ใน ขรรคากา โลก แล เห็น ความ เกี่ยว พัน ของ ตัว เรา กับ

ธรรมคาโลกทั่วไป แต่ยังมี สิ่งอื่นที่บ่มผูกจิตใจ หัว
 ใจของเรา มากกว่าธรรมคาโลกที่เราเห็น อยู่ทุก วัน
 นี้ อีก สิ่งนี้ ^A คือ ศาสนา ศาสนาไม่เย็น แต่ปลุกใจของเรา
 ให้แลเห็น ความงาม ความดีอัน ควร ปฏิบัติเท่า นั้น บ่มกระทำ
 ให้เรามี ความ ^Bดี เกิด ความนิยมในการที่จะ ปฏิบัติตาม
 ความงาม ความดีนั้น ๆ ด้วย ไม่ว่าเราเกิดใน ชั้นใด วรรณะใด
 ศาสนา บ่มเย็นความดี หัวใจสิ่ง ที่ ประเสริฐ ยิ่ง บอกว่า
 ความเมตตา สงบ อัน ควรจำ สันตทาน มนุษย์ อยู่โดย ธรรมคา และ
 ศาสนา บ่มทำใจให้ ชุ่มเย็น ด้วย ความ ^Aดี มีนี้ กำจัด เสีย ซึ่ง
 ความหวาด เสียวใน สรรพภัย ต่าง ๆ

๒. ความ ^Bรู้ สึก ต่อศาสนา นี้ ยาก ที่ จะ แสวง ด้วย ด้อยคำ
 ให้เข้าใจ ง่าย เพราะ เป็น สิ่ง ที่ ลับ เลือ เกิด ได้ ชุ่ม ใจ ออก
 ใจ มนุษย์ มา ทุก ชั่ว ชาติ และ ได้ ส่อ ให้ เกิด ผล อัน ประเสริฐ
 มา ก็ มาก ต่อ มาก ถ้า ปราศ จาก ศาสนา แล้ว บาง ที่ มนุษย์
 ในโลก จะ ไม่ ตั้ง อยู่ ได้ เช่น นี้ เลย ศาสนา เป็น สิ่ง ที่ ได้ สอน ให้
 มนุษย์ ^Bรู้ จัก ความ ดี ความ ชั่ว อัน เทียบ แท้ มา ก่อน ชื่น ๆ ถึง
 กฎหมายบ้าน เมือง ก็ได้ เกิด เป็น รูป ชื่น จาก ความ ^Bรู้ สึก ชอบ ตาม
 ศาสนา เป็น ลำดับ มา โดย มาก เหมือน กัน

๓. คนเรา ได้ แสวง ความเลื่อมใส ใน ศาสนา มา ทุก ชั่ว ชาติ

เราเก็บของด้วย ศาสนา อย่างไร ?

๑๔๗

เห็นได้ที่ว่ามีคน^๕ ๒ คนเขียน กิตี หรือหรือขึ้น กิตี ก่อสร้าง
กิตี การ แต่ง ร้อย กรอง และทำของ ร้อย ทำของ สวด
ต่าง ๆ กิตี ที่อย่าง ประณีต อย่างงาม อย่าง เพาะนั้น
เกิดขึ้นในที่เก็บของ ด้วย ศาสนา เช่น พิน โยสถ์ และ อาราม
อันงาม วิจิตร นั้น ทั้งที่ สร้าง ขึ้นใหม่ ๆ และ ทั้ง ที่ เป็น ของ
เก่าโบราณ ใน ทุก ชาติ ทุก ประเทศ ทั่วโลก ถึงแม้ ที่ กรุง ไทรม
พังเคไป แล้ว กิตี ก็ ยัง แสดง ได้ เห็น เป็น พระยาน ได้ ว่า มี รูป
รอย ที่ เคย วิจิตร งดงาม มา ครบ หัก แล้ว อย่างไร ข้อนี้ ทำให้
เห็น ได้ ชัด ว่า มนุษย์เรา ใน ทุก คราว ทุก สมัย สืบ มาแต่ โบราณ
นั้น ได้ พยายาม ออก ฝืน สร้าง โยสถ์ วิหาร สถูป เจดีย์ เพื่อ
พระ ศาสนา ให้ งดงาม ยิ่ง เสีย กว่า ที่ ไป สร้าง บ้าน เรือน
อยู่ เพื่อ ความ สุข ของ ตน เอง อีก

๔. ศาสนา ย่อม ต่าง กัน ไป ใน ที่ ต่าง ๆ ถึง ศาสนา เดียว
กัน ถ้า อยู่ ใน ที่ ต่าง กัน ก็ ย่อม มี ลัทธิ นิกาย ต่าง กัน ไป แล้ว แต่
คน มี ความ รู้ เพียงไร และ มี ความ เจริญ ขึ้น สู่ ความ เป็น อารยะ
แล้ว หรือ ยัง เชน เป่า ทง อยู่ เพียง ไก เหตุ ฉะนั้น ความ ชั่ว ที่ ได้
กระทำ ใน นาม ของ ศาสนา จึง เคย มี มา แล้ว เช่น ความ ตี ที่
ได้ ทำ มา ใน นาม ของ ศาสนา เหมือน กัน มี การ เฒ่า ทรน
ทั้ง เป็น พร้อม กับ สามี ที่ ตาย ซึ่ง เคย เป็น ขรรพเนรมิต นิยม

ในจำพวก พรหมณ์ ใน ประเทศ อินเดีย แค ครึ่ง โยราด เป็น ต้น
ถ้าบ้านใด เมืองใด คนยังเห็นฆ่า คง อยู่ อาจ เข้าใจ ผิด เป็น ถูก
แต่ถึง กระไร ก็ดี ความดี มีใน ศาสนา ก็มี ได้ เสมอ คลาย
เพราะ ถึง จะ ทำ ถูก หรือ ผิด ก็ ย่อม ทำ ด้วย ความ เต็มใจ ที่
ดี มี อยู่ แล้ว ว่า เป็น ถูก พวก คนึง ม่าย ที่ เผา ตัว ตาย พร้อม
กับ ศพ สามีนี้นะ ก็ กระโหลก เข้าไฟ ด้วย ความ เต็มใจ ของ คน
เหมือนกัน เพราะ เขา ดี กัน ว่า ถ้า ใคร ไม่ ทำ ดัง นั้น ก็ เป็น
คน ชั่ว ผู้ ชั่ว จะ นิย ดอ ก่อ ไป อีก ไม่ ได้ เป็น อัน ช่าง

๕. แท้จริง ศาสนา สอน ให้ เรา ประพฤติ สิ่ง ที่ ดี ที่ ถูก และ
ให้ เรา ทำ ความ ดี เพราะ เหตุ ที่ ว่า เป็น การ ถูก ไม่ใช่ เพราะ
หวัง ต่อ ผล ประโยชน์ หรือ การ คอบ แทน ท่าง ๆ การ ที่ เรา ทำ
ความ ดี นั้น เรา ย่อม ได้ รับ ความ คอบ แทน อยู่ เอง เป็น ธรรม คา
เช่น ได้ รับ ทศ พยัสส์ เป็น รางวัล ความ ชอบ หรือ ได้ รับ ความ ยกย่อง
สรรเสริญ จาก ผู้ ชั่ว หรือ ได้ รับ ประโยชน์ อัน เป็น ผล ของ ความ
ดี ที่ เรา ได้ ทำ สำเร็จ มา แล้ว นั้น แต่ ศาสนา จะ นำ เครื่อง คอบ
แทน มา ให้ เรา อัน มี ค่า มาก กว่า เครื่อง คอบ แทน ที่ กล่าว
มา แล้ว นั้น ชัก คือ ความ สุข สำราญใจ ที่ รู้ สึก คน ว่า คน
ได้ ทำ สิ่ง ที่ ถูก ที่ เป็น ความ ดี แก่ ผู้ ชั่ว ที่ ไป ด้วย ถึงแม้ ว่า
คน จะ ไม่ ได้ รับ ผล ประโยชน์ อัน ใด เลย คน ก็ได้ ความ สุขใจ

เราเกี่ยวข้อง ๕ ขง ด้วย ศาสนา อย่างไร ?

๑๔๘

สำราญใจ เป็นที่ยิ่งแล้ว อะไร จะ มา เป็น ความ สุข มากกว่า
นี้ไป อีก

๖. การที่จะ หา ความ สุขภายในโดยหาทรัพย์ สมบัติได้แก่
คน นั้น บ่ยอม หาได้ ในทาง ชั่ว มี คน โกง เป็น คน และ การที่
จะ ทำให้ผู้อื่น หลง บก บ่อง สรรเสริญ คน นั้น ก็ บ่ยอม ให้ เป็น ไป
ได้ โดยวิธี หลอก หลวง เหมือน กัน แต่ ความ สุขใจ สำราญใจ
อย่าง ที่ กล่าว มา แล้ว อัน เป็น เครื่อง ทำให้ เรา ได้รับความ สุข
แท้ จริง นั้น จะ หา ด้วย ความ ชั่ว ความ เท็จ ความ โกง ความ
มั่วร้าย ต่าง ๆ กับผู้อื่น ไม่ได้ เป็น อันขาด นักปราชญ์โบราณ
ท่านได้ กล่าวไว้หลาย พัน ปี มา แล้ว ว่า “ผู้มีใจ ชั่ว นั้น บ่ยอม
หา ความ สุข มิได้” ข้อ นี้ ก็ ยัง เป็น ความ จริง อยู่ ใน ทุก วัน นี้
อย่าง เกี่ยว กับ ที่ ได้ เป็น ความ จริง แต่ ครั้น หลาก พัน ปี มา แล้ว
เหมือน กัน

ถ้า เรา เปิด ช่อง ให้ ความ ชั่ว เกิด ขึ้น แม้ แต่ เพียง นึก
ในใจ ว่า จะ ทำ ชั่ว ก็ดี ก็ เท่า กับ ชักผ้า ดำ บังตา เรา ให้ พัน แสง
สว่าง ถ้า เรา ทำ ดี และ มุ่งหมาย แต่ ดี อยู่ เสมอ ก็ เท่า กับ
เรา อยู่ใน ความ สว่าง อัน ทุก คน บ่ยอม ประารถหา

๗. ทั้งนี้ เป็น ที่ ให้ เห็น ได้ ว่า ใน สมัย ต่าง ๆ ตลอด
กันมา และ ใน ประเทศ ต่าง ๆ กันทั่วโลก คน เรา บ่ยอม ได้

ผู้ใดใน การ ศาสนา ศาทาง ศีทาง ชอบ เป็น เครื่อง ประพฤติ
ตาม ท่อ ๆ มา จน ทราย เท่า ทุก วัน นี้ ศาสนา จึง เป็น สิ่ง ที่ เกี่ยว
กับ คน เรา อย่าง แน่นหนา มาก และ ก็ เพราะ ได้ ชาติ ศักดิ์ คำ ตั้ง
สอน ของ ศาสนา จึง ได้ พา กัน เจริญ ขึ้น ได้ ถึง เพียง นี้

๘. โลก เรา นี้ ย่อม มี ภูมิ ประเทศ ต่าง ๆ กัน บาง แห่ง
ก็หนาว จัก เหลือ เกิน จน น้ำ ใน ทะเล แฉะ เป็น แผ่น น้ำ แฉะ
ไป หมก เมือ เติร์ ไม่ได้ เช่น ที่ ห้ว ขั้ว ข้าง เหนือ และ ข้าง ใต้
ของโลก นี้ บาง แห่ง ก็ ร้อน จัก เหลือ เกิน จน คัมไม้ ไม่ ไคร จะ
ขึ้น ได้ เช่น ใน ทะเลทราย สะหะรา ใน ทวีป อาฟริกา หรือ ใน
เมือง เอเดน ใน ทิศ ตะวัน ตก เติร์ ไค ของ ทวีป เอเชีย เป็น คัม บาง
แห่ง ก็ หนาว ไม่ สู้ จัก นึก และ บาง แห่ง ก็ เป็น ที่ สูง ล้วน แล้ว
ไป ด้วย ห้วย เขา บาง แห่ง ปกคลุม ด้วย คัมไม้ เป็น ป่า คง ไหญ่
มึก มึก บาง แห่ง ก็ เป็น ที่ ลุ่ม ที่ ลาก ไถ่ ไถง และ บาง แห่ง
ก็ อยู่ ใกล้ ทะเล

๙. ก็ เมื่อ ภูมิ ประเทศ และ อากาศ ของ โลก ต่าง ๆ กัน ไป
เช่น นี้ พืช พันธุ์ ที่งอก ขึ้น ใน ที่ ต่าง ๆ กัน จึง แปร ลก ๆ กัน ไป
และ มนุษย์ หรือ สัตว์ ที่ ชาติ อยู่ จึง ต่าง กัน ไป ด้วย จน ขวรม นิยม
การ กิน อยู่ และ เครื่อง นุ่ง ห่ม ของ มนุษย์ ใน ที่ ต่าง ๆ กัน
ก็ ย่อม ผิด พิเศษ กัน ไป ตาม ลักษณะ ของ ภูมิ ประเทศ เป็น ขวรม คา

เราเกี่ยวข้อง ด้วย ศาสนา อย่างไร ?

๑๕๑

ศาสนาที่เกิดขึ้นในโลก จึงมีลัทธิผิด ๆ กันไป เช่น พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ คริสต์ศาสนา และ ศาสนามะหะหมัด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีศาสนาเล็กน้อย ที่ถือเจ้าถือผี ไหว้กิน น้ำ ลม ไฟ อีกเป็นอันมาก

๑๐. ศาสนาทั้งหลายเหล่านี้ ย่อมมุ่งต่อความดี ความประเสริฐ ทั้ง สั้น แต่หาก เกิดในที่ต่าง ๆ กัน และ ในบุคคลจำพวกต่าง ๆ กัน ถึงชนบทรวมเหี้ยมผิด ๆ กัน ถึงกล่าวมาแล้ว จึงมีลัทธิ และวิธี ปฏิบัติต่าง ๆ กัน และย่อมมีความพิเศษ ยิ่ง และ หยาบกว่ากัน เช่น ชรรณา ผู้ที่เกิดในศาสนาใด ก็มักถือศาสนา นั้น ตามเขียง อย่าง ยึดคา มารดา และปู่ ย่า ตา ยาย ของ ตน และ ก็ เห็นการ สัมควร แล้ว เพราะ ศาสนาใด ๆ ก็ ย่อมมุ่ง ต่อ ความดี และ ความประเสริฐ ด้วย กัน ทั้ง สั้น

บรรดา ศาสนา สำคัญ ๆ ที่ ออก มา แล้ว นั้น พุทธศาสนา เก่า กว่า ศาสนา อื่น ๆ เว้นเสีย แต่ ศาสนา พราหมณ์ เท่านั้น ที่มี มา ก่อน พุทธศาสนา ศาสนา คริสต์เตียน เกิด ที่ หลัง ศาสนา พุทธ ถึง ๕๔๓ ปี และ ศาสนา มะหะหมัด เกิด ที่ หลัง ศาสนา คริสต์เตียน ถึง ๖๓๒ ปี นักปราชญ์ ใหญ่ ใน ทวีปยุโรป เห็น อัน มาก ผู้เกิด ใน ศาสนา คริสต์เตียน และ เป็น

ผู้ใดศึกษาการ ศาสนา ต่าง ๆ จนชำนาญ เห็น หลาย ท่าน
ได้บอก ของ พุทธ ศาสนา ว่า เห็น ศาสนา อื่น ประเสริฐ กว่า เลื่อมใส
ยิ่งนัก เหตุฉะนั้น เราเราผู้ใด เกิดมาใน พระพุทธศาสนา แล้ว
จึง ควร มีความ ยินดี ว่า เราได้ เกิดใน ศาสนา อัน ดี และ จึง
ควร ถูกล้อให้มัน ช่วย กัน บำรุง ให้ รุ่งเรือง ขึ้น จะได้ เป็น ความ สุข
ความ เจริญ แก่ คน เราเอง ด้วย

คำถาม (๑) อะไร ที่ ย่อม ผล ใจ หัก โศก โศก ของ
เรา มาก กว่า ธรรม คาโลก ที่ เรา เห็น อยู่ ทุก วัน ด้วย อย่างไร ?
(๒) ทำไม จึง ว่า ถ้า ปราศ จาก ศาสนา แล้ว บางที มนุษย์
ในโลก จะ ไม่ ตั้ง อยู่ ได้ เช่น นี้ ? (๓) เห็น ได้ อย่างไร ว่า คน
เราได้ แสวง ความ เลื่อมใส ใน ศาสนา มา มาก ทุก ๆ ชั่ว ชาติ ?
(๔) ศาสนา เป็น คำ สั่งสอน ที่ ดี แต่ ทำไม จึง ยัง มี ความ ชั่ว ที่
ได้ เกิด ขึ้น ใน นาม ของ ศาสนา ? ความ ชั่ว นั้น เช่น อะไร บ้าง ?
(๕) เมื่อ เรา ทำ ตาม คำ สั่งสอน ของ ศาสนา เรา จะ ได้ รับ คอบ
แทน อย่างไร บ้าง ? (๖) อะไร ที่ ระ ทา ด้วย ความ เจริญ
ความ โกง และ ความ ชั่ว ต่าง ๆ ไม่ ได้ เป็น อัน ชาติ ? (๗) ภูมิ
ประเทศ ของ โลก ต่าง กัน อย่างไร ? และ ทำให้ ศาสนา เกิด ขึ้น
ต่าง ๆ กัน อย่างไร ? (๘) ศาสนา ทั้ง สิ้น นี้ เป็น อย่างไร ?

๕๐
แก้คำผิด

เกิร	แก้เขฬ	เกิณ
กำเริ	„	กำเณิ
วิชา	„	วิชา

(ต่อนำ)

กระทรวงธรรมการ

สำนักงานกระทรวงการประถมศึกษา

ด้วยความปรารถนา มีคนจำนวนมากยังเชื่อถือเครื่องรางของขลังและวิเศษอื่น อันเป็นของลวงอยู่ ถึงแม้มีการหักทศนศอ ที่ใหญ่ ที่ระมัดระวัง และมอบอธิษฐานขอหรือเป็นทำนองของศาสนา เช่น เวชชาตนาคนเข้าขอเป็นต้น บุคคลก็ได้แพร่หลายลูกหลานเข้ามาถึงโรงเรียน จะทำโรงเรียนซึ่งเป็นที่ยอมรับให้สร้าง ถัดมาที่สอนให้คนละคนละการไปเสีย เป็นภัยแก่การศึกษาโดยคงจะจำเป็นต้องชี้แจงให้ครูและนักเรียนทั้งหลายทราบพระธรรมที่โดยเหตุผล เพื่อเป็นการป้องกันไว้แต่เมื่อพูดถึงไป

๑. เครื่องรางของขลังหรือวิเศษอื่น อันเกี่ยวด้วยเครื่องรางต่าง ๆ มีการขอยืมของกันเป็นต้น หรือการดูโหราศาสตร์ เป็นของมโนและศรัทธาที่บรรพบุรุษ และเป็นที่ทางไสยศาสตร์ของพวกพราหมณ์ ในสมัยพระพุทธศาสนายังไม่เกิด และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญรุ่งเรือง มนุษย์โดยมากไม่รู้จักพิจารณาเหตุผล ด้วยความโง่เขลาและมัวเมาไม่ถึงการนั้นแล เป็นเหตุให้บุคคลเชื่อถือความศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้

๒. บรรดาบุคคลที่คิดตนเป็นอาจารย์หรือผู้เสนาในทางเครื่องรางของขลังหรือวิเศษเหล่านั้นส่วนมากเป็นคนที่การศึกษาอันสมควรอันควร แต่เป็นคนที่มัวเมาเพลิดเพลินในเชิงลลิตถาวรและพยานวิเศษอันผิดที่คนเขี้ยวชาญในทางลลิตถาวร เพื่อให้เห็นด้วยตาหลงเชื่อในสรรพคุณที่ลลิตถาวรนั้น เพราะสมัยนั้นยังไม่ถึงยุคสมัยอันได้แก่ความลลิตถาวรของตน มีผลทำให้คนเขี้ยวชาญที่คิดหักเหหรือกรรมอันแท้จริง หลงเชื่อในการลลิตถาวรของเขา บุคคลเหล่านั้นเมื่อถึงเวลาถึง นักแสดงกลเร่า ๆ นี้เอง หากอาจารย์หรือผู้เสนาอย่างใดไม่

เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้น ทำสอนในพระพุทธศาสนาว่าให้ละเว้นความชั่ว ประพฤติแต่ความดี และกล่าวถึงผลว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น เป็นที่เห็นได้โดยชัดแจ้งว่าผลดีหรือชั่วอันเกิดแก่บุคคลนั้น ย่อมมีมาแต่ปัจจัยที่กรรมอย่างเดียวกัน เป็นการปฏิเสธปัจจัยอย่างอื่นโดยเด็ดขาด แม้ในสมัยที่วิทยาศาสตร์เจริญรุ่งเรืองขึ้นนี้ ก็ยังเป็นไปไม่ทางที่สมเหตุสมผลเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้นขอให้พิจารณาถึงหลายข้อต่อไปนี้ เป็นวิธีการศึกษา จงพยายามใช้ความเพียรพิจารณาให้ถี่ถ้วน อย่างมีกฎระเบียบถือยึดมั่นปราชญ์จากเหตุผลเหล่านั้น จะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของพวกนักลลิตถาวรอันจะนำไปสู่ทางชั่ว และจะได้มีใจเชื่อว่าเป็นคนไม่เขลาและโง่ ไม่อยู่ในอำนาจเหตุผล ถ้าเป็นดังนี้ย่อมแก่พระพุทธศาสนาและการศึกษาอันเป็นความสว่าง และขอให้เห็นหน้าที่ของโรงเรียนและของครูทุกคน ช่วยกันชี้แจงสิ่งลลิตถาวร ปราบปรามความเชื่อลลิตถาวรเหล่านั้นไม่ให้เข้ามามีอำนาจในโรงเรียนได้

วันที่ ๒๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๔

(ลงนาม) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เสนอ